

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ імені Г.С. КОСТЮКА**



**Анотований каталог
дисертацій, захищених у спеціалізованих вчених
радах Д 26.453.01 та Д 26.453.02
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
Випуск 2
(2019 - 2021 рр.)**

Інформаційно-довідкове видання

Київ 2022

УДК 016 : 159.9(043.5)](477)

А 69

Рекомендовано до друку рішенням

*Вченої ради Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
(протокол №17 від 5 грудня 2022 р.)*

Редакційна колегія: доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України, директор Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України Максименко С.Д. (*головний редактор*); доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України Карамушка Л.М. (*координатор*); доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України Чепелева Н.В.; доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України Моляко О.В.; доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України Смульсон М.Л.; доктор психологічних наук, професор, член-кор. НАПН України Кокун О.М.; доктор психологічних наук, професор Сердюк Л.З. кандидат психологічних наук, доцент Злівков В.Л., кандидат психологічних наук Омельченко Я.М.; кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник Третяк Т.М.

Упорядники: Шинкаренко А.В. – завідувача бібліотекою Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України; Басараба С.Р. – бібліотекар I категорії Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

А 69 Анотований каталог дисертацій, захищених у спеціалізованих вчених радах Д 26.453.01 та Д 26.453.02 Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Вип. 2 (2019–2021 рр.) : інформаційно-довідкове видання / за наук. ред. С.Д. Максименка. – Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2022. – 105 с.

У каталозі дисертацій систематизовано дослідження, захищені в спеціалізованих вчених радах Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України у період з 2019 по 2021 роки. Видання адресовано науково-педагогічним працівникам, аспірантам, докторантам, студентам, усім, кого цікавить розвиток психологічної науки в Україні.

УДК 016 : 159.9(043.5)](477)

© Інститут психології
імені Г.С. Костюка НАПН України

ПЕРЕДМОВА

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України – провідний науковий центр психолого-педагогічних досліджень в Україні. Одним із пріоритетних напрямів діяльності Інституту є підготовка висококваліфікованих наукових і науково-педагогічних кадрів галузі.

В Інституті працюють дві спеціалізовані вчені ради із захисту докторських та кандидатських дисертацій. Спеціалізованій вченій раді Д 26.453.01 дозволено проводити захист докторських і кандидатських дисертацій за спеціальностями: 19.00.01 – загальна психологія, історія психології (психологічні науки); 19.00.02 – психофізіологія (психологічні науки); 19.00.05 – соціальна психологія, психологія соціальної роботи (психологічні науки).

Спеціалізована вчена рада Д 26.453.02 проводить захист докторських і кандидатських дисертацій за спеціальностями: 19.00.04 – медична психологія; 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія; 19.00.10 – організаційна психологія, економічна психологія (психологічні науки). Крім цього, декілька разів впродовж 2020 та 2021 року скликались разові вчені ради для захисту дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеню доктора філософії.

Метою даного видання є систематизація та представлення наукового доробку здобувачів Інституту як вагомого внеску у розвиток психологічної науки і практики.

Інформаційно-довідкове видання складається з трьох розділів, у кожному з яких окремо, за алфавітом прізвищ авторів, розміщено переліки докторських та кандидатських дисертацій за різними спеціальностями з авторськими анотаціями. Подекуди у вміщених у виданні анотаціях зроблено незначні скорочення; про них попереджує знак <...>.

Іменний покажчик надає можливість швидкого пошуку сторінки за прізвищем.

Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук
за спеціальністю
19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Абсалямова, Лариса Миколаївна

Психологія харчової поведінки жінок: розлади та корекція [Рукопис] : дис. д-ра психол. наук: 19.00.01 / Л. М. Абсалямова ; наук. конс. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 398 с. : табл. – Бібліогр.: с. 358-394 (395 назв).

Анотація Дисертаційне дослідження присвячене вивченню психологічних особливостей структури та динаміки харчової поведінки жінок. Доводиться, що на харчову поведінку жінок впливають соціокультурні, психологічні і біологічні чинники в їх генетичній взаємообумовленості. Харчова поведінка є однією із сторін активності особистості як цілісності, що саморозвивається і має значний потенціал для саморегуляції, а отже, і регуляції аспектів харчової поведінки. Харчова поведінка жінок тісно пов'язана з психологічними особливостями сприймання часу та життєвого простору людиною, що відображається в картині світу особистості, частиною якої є найбільш характерні для жінок харчові вибори. Класифіковані типи харчової поведінки жінок; зокрема, за ознакою походження (генези) виділені рефлекторна, вроджена та набута харчова поведінка; за параметром норми виділені нормальна та девіантна, яка поділяється на нервову анорексію, булімію та компульсивне переїдання. Виділені психологічні складові харчової поведінки жінок та її розладів. Доводиться, що на харчову поведінку жінок впливають соціокультурні, психологічні і біологічні чинники в їх генетичній взаємообумовленості. Харчова поведінка є однією із сторін активності особистості як цілісності, що саморозвивається і має значний потенціал для саморегуляції, а отже, і регуляції аспектів харчової поведінки. Харчова поведінка жінок тісно пов'язана з психологічними особливостями сприймання часу та життєвого простору людиною, що відображається в картині світу особистості, частиною якої є найбільш характерні для жінок харчові вибори. Класифіковані типи харчової поведінки жінок; зокрема, за ознакою походження (генези) виділені рефлекторна, вроджена та набута харчова поведінка; за параметром норми виділені нормальна та девіантна, яка поділяється на нервову анорексію, булімію та компульсивне переїдання. Виділені психологічні складові харчової поведінки жінок та її розладів (мотивація, досвід, когнітивні особливості, емоції, саморегуляція, операціональні характеристики). Обґрунтовано взаємозв'язок розладів харчової поведінки жінок і особливостей самоорганізації діяльності, часової перспективи та співзалежності в міжособистісних відносинах. Розглянуто харчову поведінку жінок у взаємозв'язку з їх «Я-тілесним». Доповнені уявлення про сутність та етіопатогенез розладів харчової поведінки у жінок.

Розділ 1. Дисертації 2019 року

Запропонована авторська корекційна програма для психологічної допомоги жінкам із розладами харчової поведінки.

Ключові слова: харчова поведінка, особистість, харчовий вибір, розлади харчової поведінки, зміни харчової поведінки, жінки, гендер.

Садова, Мирослава Анатоліївна

Теорія та практика професійної відповідальності особистості [Рукопис] : дис. д-ра психол. наук: 19.00.01 / М. А. Садова; наук. конс. В. І. Подшивалкіна ; Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2019. – 530 с. : табл. – Бібліогр.: С. 420-465 (493 назви).

Анотація: Дисертацію присвячено дослідженню професійної відповідальності особистості. Розроблено основні положення суб'єктно-контекстної концепції професійної відповідальності, котра є результатом аналізу та узагальнення поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених на проблему відповідальності та авторського розуміння сутності професійної відповідальності з огляду суб'єкта, об'єкта, суб'єктності та контекста; обґрунтовано теоретичну модель та типологію професійної відповідальності особистості; подано психологічний аналіз безпеки, ризиків та особистісних ресурсів у професійній сфері життєдіяльності, релевантних змісту відповідальності. Узагальнено характеристики показників професійної відповідальності особистості за кожним із психодіагностичних тестів; емпірично досліджено структуру та типологічні особливості професійної відповідальності особистості; визначено вікові та гендерні відмінності професійної відповідальності; виявлено відмінності професійної відповідальності за рівнем ризику, небезпеки в професії та статусно-рольовою позицією на робочому місці. Розроблено професійно-психологічний тренінг формування професійної відповідальності у студентів ВНЗ; узагальнено показники середніх значень та відсоткового співвідношення вхідного контролю студентів у виконанні тестів; здійснено порівняльний аналіз результатів вхідного та вихідного контролю досліджень; виявлено особливості успішності в навчанні, пізнавальної та інтелектуальної сфер студентів з різними типами формування професійної відповідальності.

Ключові слова: об'єкт, суб'єкт, інстанція відповідальності; професійна відповідальність; суб'єктно-контекстний підхід; емоційний, поведінково-результативний, когнітивний компоненти відповідальності.

Тепляков, Микола Миколайович

Психосемантичний аналіз трансформації свідомості особистості [Рукопис]: дис. д-ра психол. наук: 19.00.01 / М. М. Тепляков ; наук. конс. К. С. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 531 с. : рис., табл. – Бібліогр.: С. 420-484 (658 назв).

Анотація: У роботі здійснено комплексне теоретичне і експериментальне дослідження механізмів трансформації буденної (повсякденної), естетичної та

громадсько-політичної свідомості особистості. <...> Доведено, що в рамках нових методологічних парадигм змінюється функція свідомості з відображальної на презентативну <...>. Процес трансформації свідомості особистості носить адаптаційний та динамічний характер, який співвідноситься з різними рівнями життєстійкості і смислотворювальної активності особистості в процесі її життєдіяльності. Динамічний характер існування особистісних смислів дозволив розробити теоретичну модель трансформаційних процесів особистості, виділивши в ній два рівні: «семантичний» і «парадигмальний». Трансформація естетичної і етичної свідомості розглядається як складне багаторівневе системне утворення, детермінація якого зумовлена як системою значущих для особистості образів і персонажів, так і структурою актуальних життєвих парадигм, між якими встановлюється специфічна форма взаємодетермінації. Обґрунтовано, що трансформаційні процеси естетичної і етичної свідомості особистості, в основному, здійснюються на семантичному рівні, а трансформаційні процеси політичної свідомості – на парадигмальному рівні. Виявлений і експериментально обґрунтований в дослідженні феномен антиципації в естетичній і політичній свідомості особистості відкриває нові ракурси в дослідженні феномена свідомості в психології. Розроблено технології діагностики, реконструкції та цілеспрямованого психологічного впливу на сфери повсякденної свідомості особистості, побудованих у відповідності до ситуативного аналізу та аналізу художніх творів, тощо. В основу діагностичних комплексів покладено уявлення про структуру свідомості, компонентами якої виступають значення, особистісний смисл, чуттєва «тканина», механізми трансформації значень і особистісних смислів, цілісність та диференціація семантики конкретного психологічного образу і семантики мовленнєвих означень.

Ключові слова: буденна свідомість, особистість, трансформація свідомості, семантичний простір, дискурс, реконструкція, модель трансформаційних тенденцій.

Чухраєва, Ганна Вікторівна

Психологія оперативно-розшукової діяльності працівників Національної поліції України [Рукопис] : дис. д-ра психол. наук: 19.00.01 / Г. В. Чухраєва; наук. конс. С. Д. Максименко; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 481 с. : рис., табл. – Бібліогр.: с. 423-453 (363 назв).

Анотація: Дисертація присвячена дослідженню психологічного забезпечення оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України. Автором розроблено концепцію психологічного забезпечення оперативно-розшукової діяльності поліції з науково-теоретичних позицій психології <...>. Розроблено і запропоновано системно-поліархічну модель системи психологічного забезпечення оперативно-розшукової діяльності поліцейських, яка розкриває сутність концепції психологічного забезпечення і надає їй загальне уявлення. Розроблена комплексно-цільова програма психологічного забезпечення оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України <...>. Дістали розвитку та були розкриті гносеологічні, психологічні,

Розділ 1. Дисертації 2019 року

гуманістичні аспекти становлення професійної діяльності працівників Національної поліції України, охарактеризована складна соціально-економічна ситуація в країні, що вимагає принципово нових підходів до вирішення проблем діяльності працівників Національної поліції України для захисту інтересів громадян та суспільства в цілому. Доведено роль та вплив психологічних особливостей працівника поліції з оперативно-розшуковою функцією діяльності на реалізацію професійної діяльності. Емпірично досліджені професійно важливі психологічні якості, необхідні для успішної професійної діяльності працівників поліції, і здійснено їх класифікацію. Проаналізовано існуючі на сьогодні всі етапи психологічного забезпечення оперативно-розшукової діяльності поліції та визначено, що вони є однаково значущими в системі психологічного забезпечення працівників поліції. Доведено значущість принципів концептуального психологічного забезпечення оперативно-розшукової діяльності поліції для підвищення ефективності і результативності їх роботи.

Ключові слова: психологічна стійкість, поліція, концепція психологічного забезпечення, оперативно-розшукова діяльність, психологічні особливості, структурно-поліархічна модель, психологічний та психофізіологічний відбір, психопрофілактика.

Яблонський, Андрій Іванович.

Теоретичні і методологічні засади психологічної експертизи змісту загальної середньої освіти [Рукопис] : дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / А. І. Яблонський; наук. конс. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 506 с. – Бібліогр.: С. 406-463.

Анотація: У дисертації запропоновано теоретичне узагальнення і розв'язання важливої наукової проблеми – здійснення психологічної експертизи змісту загальної середньої освіти як специфічної, інтегративної системи психодіагностичних процедур. Розкрито феноменологію та сутність експертизи, визначено психологічний зміст понять «психологічна експертиза» та «психологічна експертиза змісту загальної середньої освіти». Здійснено теоретичний аналіз психологічної експертизи середньої освіти та визначено її місце в системі психодіагностичних методів. Обґрунтовано теоретичні засади експертної діяльності у сфері освіти; визначено об'єкт і предмет, основні функції і завдання, підходи і принципи організації, компоненти та критерії експертного оцінювання. Розроблено теоретико-методологічні й концептуальні засади психологічної експертизи змісту загальної середньої освіти, на основі яких сконструйовано технологічну план-карту з обґрунтуванням емпіричних рефренів кожного її предмета-параметра. Розроблено і обґрунтовано комплекс моніторингових показників психологічної експертизи змісту загальної середньої освіти. Уточнено та розширено зміст низки психологічних категорій у контексті заявленої теми: «експертиза», «об'єкт і предмет експертизи», «експертна діяльність психолога у сфері освіти», «психологічно безпечне освітньо-розвивальне середовище», «зріла Я-

Розділ 1. Дисертації 2019 року

концепція випускника школи»; удосконалено типологію об'єктів психологічної експертизи середньої освіти; критерії експертного оцінювання змісту освіти; науково-психологічні положення про особистісний, соціальний, емоційний та інтелектуальний складники Я-концепції випускника школи; теорія і методика фахової підготовки майбутніх психологів до реалізації експертної діяльності в освіті.

Ключові слова: гуманітарне знання, психологічна експертиза, середня освіта, експертна діяльність, зміст освіти, освітньо-розвивальне шкільне середовище, професійно-педагогічна діяльність учителя, Я-концепція випускника школи.

Яковицька, Лада Савеліївна

Психологія самореалізації викладача у науково-технічній діяльності [Рукопис] : дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / Л. С. Яковицька ; наук. конс. Г. О. Балл ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 617 с. – Бібліогр.: с. 459-508 (546 назв).

Анотація: У дисертації здійснена комплексна розробка проблеми становлення самореалізаційних процесів викладача у науково-технічній діяльності. Досліджено зв'язок потреби у самореалізації із професійним (науково-технічним) буттям особи; показано значення розвиненої потреби в самореалізації для продуктивної праці науково-технічної інтелігенції, яка виникає і формується у виробничій діяльності особистості, на прикладі професійного зростання науково-технічних працівників Донецького національного технічного університету. Результатом дослідження стала загальна концепція, яка сприятиме розвитку потреби в самореалізації як у викладацького і технічного персоналу університету, так і у студентської молоді, що набуває професійних компетенцій в умовах технічних вишів. Емпірично досліджені особливості процесу самореалізації викладачів у науково-технічній діяльності, представлені дані емпіричного аналізу суб'єктних й операційних чинників та видів процесу самореалізації викладача у науково-технічній діяльності, структури ціннісних орієнтацій особистості, психологічних особливостей гуманістичної самореалізації викладача у науково-технічній діяльності, доведена їх статистична значущість. Обґрунтовано мотиваційно-ціннісні чинники самореалізації, що зумовлюють конструктивне та компетентне здійснення діяльності фахівцем. Виділено елементи новизни чи мінливості, які виявлялися у 6-ти експериментальних групах, що відрізнялися за рівнем самореалізації і за віковими ознаками. Представлено регресійну модель самореалізації викладача у науково-технічній діяльності.

Ключові слова: самореалізація, науково-технічна діяльність, рефлексія, ціле покладання, екстеріоризація, ціннісні орієнтації, створення нових особистісних сенсів.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю

19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Колярова, Анастасія Олегівна

Рефлексія тілесного досвіду як засіб самопроектування особистості [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / А. О. Колярова ; наук. кер. С.Ю. Рудницька ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 332 с. : табл. – Бібліогр.: с. 220-237 (177 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено розв'язанню проблем визначення психологічних особливостей рефлексії тілесного досвіду як засобу розвитку здатності до особистого самопроектування. На засадах психолого-герменевтичного підходу виділено психологічні характеристики особистості, що визначають її здатність до самопроектування, та обґрунтовано поняття і зміст тілесного досвіду особистості. Визначено види рефлексії тілесного досвіду, критерії і рівні її сформованості. Емпірично з'ясовано психологічні особливості набуття тілесного досвіду за різних умов соціокультурного середовища. Узагальнення результатів дослідження покладено в основу визначення специфічних принципів проектування середовища розвитку рефлексії тілесного досвіду. Виділено конструктивні та неконструктивні рефлексивні стилі особистості, визначено особливості їх спонукального і блокувального впливу на самопроектування особистості. Розроблено програму тренінгу продуктивної рефлексії тілесного досвіду та доведено результативність його застосування в різних розвивальних середовищах.

Ключові слова: самопроектування особистості, тілесний досвід, рефлексія, рефлексія тілесного досвіду, рефлексивний стиль особистості, розвивальне середовище, очно-дистанційний тренінг.

Павленко, Оксана Володимирівна

Досвід як чинник становлення життєвої перспективи особистості [Рукопис]: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / О. В. Павленко; наук. кер. Ю. М. Швалб; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 276 с. : табл. – Бібліогр.: С. 192-217 (230 назв).

Анотація: Визначено, що на життєвому шляху особистості теперішнє, минуле і майбутнє пов'язані через механізм інтерпретації власного життєвого досвіду та усвідомлення і побудову власних життєвих перспектив. Розроблено структурно-функціональну модель інтерпретації життєвого досвіду, що складається із чотирьох компонентів: змістового, емоційно-переживального, смислового та прагматично-практичного. Визначено, що механізми впливу життєвого досвіду на процеси прогнозування, проектування та програмування майбутнього залежать від суб'єктивного способу інтерпретації власного досвіду та теперішньої ситуації особистості. Виокремлено чотири типи інтерпретації досвіду з точки зору вирішення

Розділ 1. Дисертації 2019 року

завдань перспективи особистості: ігнорування досвіду, ідеалізація досвіду, застрявання у досвіді та рефлексивно-аналітичний тип інтерпретації досвіду. Емпірично доведено, що інтерпретація життєвого досвіду за допомогою рефлексивно-аналітичного типу є найбільш позитивною та такою, що надає особистості можливості для розвитку та опанування суб'єктної позиції щодо свого життя. Розроблено та апробовано технологію психологічного сприяння формуванню людиною позитивної, реалістичної, диференційованої та особистісної перспективи власного життя через звернення до життєвого досвіду для представників кожного з типів інтерпретації досвіду.

Ключові слова: життєвий шлях особистості, життєвий досвід, перспектива особистості, ситуація невизначеності, модель інтерпретації життєвого досвіду, типологія інтерпретації життєвого досвіду, фасилітація становлення перспективи особистості.

Сокур, Анна Володимирівна

Готовність до пробачення як особистісний ресурс успішності подолання життєвих ускладнень [Рукопис] : дис. канд. психол. наук: 19.00.01 / А. В. Сокур ; наук. кер. Е. Л. Носенко ; Дніпропетровськ. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 235 с. : табл. – Бібліогр.: С. 189-225 (374 назв).

Анотація: На підставі теоретичного і практичного дослідження феномену готовності до пробачення доведено доцільність концептуалізації готовності до пробачення як особистісного ресурсу стресоподолання, а процесу пробачення – як багатофункціональної копінг-стратегії. Визначено вірогідні механізми зв'язку готовності до пробачення з успішністю подолання життєвих ускладнень. Обґрунтовано можливість розглядати витоки готовності до пробачення у психологічній зрілості. У результаті порівняння груп досліджуваних з різними рівнями готовності до пробачення встановлено, що досліджувані з більш високим рівнем готовності до пробачення характеризуються більш високим рівнем застосування стратегії планування рішення проблеми, позитивної переоцінки та проактивного подолання складних ситуацій, а також більш низьким рівнем застосування емоційно-орієнтованої копінг-стратегії, дистанціювання, прийняття відповідальності, втечі-уникнення та самоінвалідації. Досліджувані з більш високим рівнем готовності до пробачення характеризуються більш високими показниками безперервності психічного здоров'я та різних видів благополуччя: психологічного, суб'єктивного та соціального.

Ключові слова: готовність до пробачення, пробачення себе, пробачення іншого, пробачення ситуації, копінг-стратегії, життєві ускладнення, психологічне благополуччя, суб'єктивне благополуччя, соціальне благополуччя, ресурси.

**Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук
за спеціальністю
19.00.04 – медична психологія**

Завязкіна, Наталія Володимирівна

Клініко-психологічна діагностика в судовій експертології обмеженої осудності та дієздатності [Рукопис] : дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.04 / Н. В. Завязкіна; наук. конс. Л. Ф. Бурлачук; КНУ ім. Тараса Шевченка, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 569 с. : рис., табл. – Бібліогр.: С. 441-487 (450 назв).

Анотація: У роботі здійснено узагальнення та запропоновано нове розв'язання проблеми обмеженої осудності та обмеженої дієздатності; виявлено сутність досліджуваних феноменів, специфіку і психологічні закономірності їх функціонування в умовах психічної патології; розроблено психодіагностичні підходи, побудовано і верифіковано психологічні моделі обмеженої осудності та обмеженої дієздатності.

Доведено можливість більш широкого використання психологічних знань при проведенні експертиз не тільки в кримінальному, але й у цивільному процесі. Доведено, що основою судово-психологічної експертизи є психодіагностична діяльність експерта. Психологічна оцінка, яку надає експерт-психолог судовий, розуміється як багатоетапний процес систематизованого накопичення інформації про індивідуума, при якому використовуються всі методики: об'єктивні, суб'єктивні і проектні. Поглиблено розуміння ролі проведення судових експертиз та експертних досліджень із залученням експерта-психолога судового на сучасному етапі розвитку психологічної науки. Завдяки психодіагностичному підходу, доведено, що інтелектуальний та вольовий компоненти юридичного (психологічного) критерію обмеженої осудності та обмеженої дієздатності мають бути представлені більш структурованими та включати в себе ланку взаємопов'язаних ознак. Розроблено психологічні моделі обмеженої осудності та обмеженої дієздатності, які відповідають запитам експертної практики щодо обґрунтування юридичного критерію різних правових норм та демонструють поєднання факторів, значущих для формування експертного висновку.

Ключові слова: обмежена осудність, обмежена дієздатність, психодіагностичний підхід, комплексна судова психолого-психіатрична експертиза, психологічна модель обмеженої осудності, психологічна модель обмеженої дієздатності, психічна патологія.

Ткач, Богдан Миколайович

Нейропсихологічні основи діагностики та корекції особистості з девіантною поведінкою [Рукопис] : дис.д-ра психол. наук: 19.00.04 / Б. М. Ткач; наук. конс. С. Д. Максименко; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 494 с. – Бібліогр.: в кінці розд.

Розділ 1. Дисертації 2019 року

Анотація Дисертацію присвячено розробленню концептуальних, теоретико-методологічних й методико-прикладних засад проведення нейропсихологічної діагностики та корекції особистості з девіантною поведінкою. У роботі розкрито і поглиблено теоретико-методологічні підходи до вивчення девіантної поведінки. Зокрема, здійснено оцінку з позиції нейропсихології стану розроблення соціоцентричного та персоноцентричного розуміння феномена девіантної поведінки, окреслено сучасне бачення проблеми її соціогенетизму та біогенетизму, а також виявлено нейропсихологічні механізми формування сучасним суспільством артіфіціальних девіацій у особистості. Представлено концепції та моделі нейропсихологічного підходу до вивчення девіантної поведінки. Розглянуто нейропсихологічні причини основних форм девіантної поведінки: агресії, сексуальних девіацій, суїцидальної та адиктивної поведінки. Описано методологічні засади нейропсихологічного дослідження особистості з девіантною поведінкою. Представлено розроблену програму експериментального дослідження осіб з девіантною поведінкою. Розроблено концептуальні положення та стратегії нейропсихологічної діагностики особистості з девіантною поведінкою. З'ясовано структуру девіантного субстрату/діяльності, наведено характеристику вибірки та девіантної реальності. На основі результатів нейропсихологічного дослідження осіб з девіантною поведінкою, які не були учасниками бойових дій, а також дослідження агресивності у постраждалих учасників АТО, визначено структуру девіантної особистості та її функціональних характеристик. Розкрито особливості нейропсихологічних механізмів актуалізації девіантної поведінки залежно від нейроперсонологічних характеристик особистості з девіантною поведінкою. Представлено нейропсихологічну концепцію девіантної поведінки. Запропоновано принципи надання нейропсихологічної допомоги девіантній особистості та соціуму. Зокрема, представлено принципи бригадної нейропсихологічної допомоги девіантній особистості. Розроблено і апробовано психологічний квест «Подорож героя» та програму «Щастя» для нейропсихокорекції особистості з девіантною поведінкою.

Ключові слова: девіантна поведінка, особистість, суспільство, норма, нейропсихологія щастя, мозкові дисфункції, нейропсихологічна діагностика, нейропсихологічна корекція.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук

за спеціальністю

19.00.04 – медична психологія

Пилипчук, Людмила Станіславівна

Особистісні чинники взаємодії медичних сестер з пацієнтами в умовах стаціонарного лікування [Рукопис] : дис. канд. психол. наук: 19.00.04 / Л. С. Пилипчук ; наук. кер. К. С. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 249 с. : табл. – Бібліогр.: с. 215-234 (212 назв).

Розділ 1. Дисертації 2019 року

Анотація: Дисертацію присвячено дослідженню особистісних якостей медичних сестер, що зумовлюють ефективну лікувальну взаємодію з пацієнтами в умовах стаціонарного лікування. У роботі проведено аналіз наукових робіт, присвячених особистісним якостям людини, лікувальній взаємодії, етико-деонтологічним аспектам лікувального процесу.

У роботі проведено порівняння загальних уявлень медичних сестер і пацієнтів про особистісні якості, що забезпечують їх ефективну взаємодію, визначено ступінь їх узгодженості. Розглянуто специфіку уявлень медичних сестер про якості, що забезпечують взаємодію з пацієнтом, досліджено їх у динаміці. Вивчено мотивацію, задоволеність професією, цінності та емоційну спрямованість медичних сестер у період навчання. Виявлено наявність взаємозв'язку ціннісно-мотиваційної сфери особистості медичних сестер з соціальними уявленнями про значущі якості особистості, що забезпечують взаємодію з пацієнтом. Розроблено науково обґрунтовану модель розвитку професійно значущих особистісних якостей медичних сестер, спрямовану на оптимізацію їх особистісних якостей.

Створено психологічну тренінгову програму, спрямовану на оптимізацію особистісних якостей медичних сестер та доведено її ефективність.

Ключові слова : особистісні якості, лікувальна взаємодія, етико-деонтологічні аспекти, лікувальний процес, професійно значущі якості, ціннісно-мотиваційна сфера.

Проскурня, Аліна Сергіївна

Типологічні особливості перфекціонізму як детермінанти виникнення афективних розладів [Рукопис] : дис. канд. психол. наук: 19.00.04 / А. С. Проскурня ; наук. кер. Л. Ф. Бурлачук ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 210 с. : табл. – Бібліогр.: С. 171-188 (180 назв).

Анотація: Здійснено комплексне дослідження перфекціонізму як індивідуально-психологічної особливості особистості, його структури, функціональних компонентів, джерел походження та ролі у виникненні афективних розладів. Сконструйовано психодіагностичну методику, що дає змогу визначити переважаючий тип перфекціонізму: нарцисичний, obsесивно-компульсивний та функціональний.

Розроблено відкриту типологію перфекціонізму. Визначено основні психологічні якості, що входять до структури кожного з трьох типів. Особистісні профілі досліджуваних розкривають окремі компоненти в структурі перфекціонізму як багатофакторного явища.

Створено модель генези перфекціонізму, що розкриває основні джерела його виникнення на різних етапах соціалізації особистості та зв'язок з афективними розладами.

На основі отриманих результатів дослідження розроблено рекомендації щодо діагностики та корекції дисфункціональних форм перфекціонізму.

Розділ 1. Дисертації 2019 року

Ключові слова : перфекціонізм, афективні розлади, типологічна структура перфекціонізму, нарцисичний тип, obsесивно-компульсивний тип, функціональний тип, генеза перфекціонізму.

Сардарзаде, Сурена

Взаємодія когнітивних та емоційних схем у осіб з тривожними, депресивними та спричиненими стресом розладами [Рукопис] : дис. канд. психол. наук: 19.00.04 / С. Сардарзаде ; наук. кер. К. О. Малишева ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 2019. –201 с. : табл. – Бібліогр.: с. 156-170 (146 назв).

Анотація: Дослідження присвячено аналізу ролі когнітивних та емоційних схем у поясненні стресу, депресії та тривоги. Стрес, депресія і тривожність є одними з найбільш поширених психологічних проблем, які, якщо вони мають гострий і тривалий характер, можуть призвести до надмірного використання медичних послуг і навіть непрацездатності. Спираючись на теорію емоційних та когнітивних схем, психічна проблема/шкода, спричинена утворенням і стабілізацією цих схем, а також моделі мислення і звичної поведінки, які є дуже узагальненими і всеохоплюючими, і визначають тип уразливості.

Результати дослідження показують, що люди з високими показниками стресу, депресії та тривоги мають однакові емоційні схеми провини та контрольованості, які можуть бути зумовлені впливом когнітивних схем під час аналізу та прийняття особою різних життєвих ситуацій. Особи з високим рівнем стресу та тривоги мали високі показники у когнітивних схемах «безкомпромісні стандарти/гіперкритичність», а у людей з високим рівнем депресії спостерігалися когнітивні схеми «залишення/нестабільності».

Дослідження спрямоване на підвищення ефективності роботи психотерапевта шляхом визначення ранніх дезадаптивних схем та емоційних схем. Їх ідентифікація є дуже важливою складовою як психологічної діагностики схильності до депресивних та тривожних розладів, так і їх терапії, оскільки пропонується заміна дезадаптивних схем їх більш конструктивним варіантом. Це сприятиме подоланню відповідних розладів методом когнітивно-поведінкової терапії. Своєчасне виявлення когнітивних та емоційних схем може зменшити рівень дисфункцій в особистому та професійному житті клієнтів.

Ключові слова : депресія, стрес, тривога, емоційна схема, когнітивна схема, Шкала депресії, тривоги, стресу (ШДТС), ранні дезадаптивні схеми.

Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю

19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи

Балахтар Валентина Вікторівна

Психологія становлення особистості фахівця з соціальної роботи : дис. ... докт. психол наук: 19.00.05/ В. В. Балахтар ; наук. конс. М.І. Пірен ; Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 595 с.: табл., рис. – Библиогр.: С. 434-494 (800 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено вивченню соціально-психологічних особливостей становлення особистості фахівців з соціальної роботи як ключових суб'єктів реалізації соціальної політики держави. Теоретично обґрунтовано й експериментально досліджено сутність, соціально-психологічні особливості, показники та умови становлення особистості фахівця з соціальної роботи. Виокремлено основні теоретико-методологічні підходи до становлення особистості фахівця та його стадії. Розроблено концептуальну модель становлення особистості фахівця з соціальної роботи з урахуванням соціально-психологічної специфіки його професійної діяльності. Подано результати емпіричного дослідження основних тенденцій становлення особистості фахівців з соціальної роботи, рівні та чинники сформованості професійно-особистісних новоутворень на різних стадіях становлення особистості. Визначено соціально-психологічні умови становлення особистості фахівця з соціальної роботи у процесі його професіоналізації. Обґрунтовано систему соціально-психологічного супроводу становлення особистості фахівця з соціальної роботи на різних стадіях його професіоналізації. Апробовано та експериментально доведено ефективність авторської моделі соціально-психологічного супроводу становлення особистості фахівця з соціальної роботи на рівнях базової професійної підготовки (здобуття вищої освіти), первинної (на стадіях професійної адаптації) та вторинної професіоналізації (на стадії вдосконалення професійної майстерності і передачі досвіду).

Ключові слова: особистість, фахівець, соціальна робота, професійна діяльність, становлення особистості, дієвість і рефлексивність становлення, професійно-особистісні новоутворення, професіоналізація, соціально-психологічний супровід.

Позднишев, Євген В'ячеславович

Соціально-психологічні основи формування іміджу суб'єктів спортивної діяльності [Рукопис] : дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.05 / Є. В. Позднишев ; наук. консультант Г. В. Ложкін ; Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 533, [12] с. : табл., рис. – Библиогр.: С. 459-502 (462 назви).

Анотація: Дисертацію присвячено вивченню умов, моделей, технологій та критеріїв успішності формування іміджу суб'єктів спортивної діяльності (спортсмена, тренера, спортивної команди, спортивних уболівальників). Проаналізовані теоретико-

Розділ 1. Дисертації 2019 року

методологічні основи дослідження іміджу. Сформульовано систему наукових та теоретико-методологічних підходів аналізу категорії «імідж». Визначено новий науковий напрямок досліджень психології іміджу – психологію іміджу у спорті. Досліджено соціально-психологічні особливості впливу засобів масової інформації на формування іміджу в спорті. Показано, що усі види ЗМІ приймають участь у формуванні іміджу суб'єктів спортивної діяльності, але перевага певному виду надається реципієнтом у залежності від його віку, місця проживання, доходу та освіти. Створені референтні системні моделі формування іміджу суб'єктів спортивної діяльності, які базуються на іманентних емпіричних референтах іміджу суб'єктів спортивної діяльності. Сформульовано комплексні медійні коди, які відіграють ключову роль у процесі формування іміджу суб'єктів спортивної діяльності. Створена система психотехнологій формування іміджу суб'єктів спортивної діяльності. Показано, що ефективними соціально-комунікативними психотехнологіями формування позитивного іміджу суб'єктів спортивної діяльності виступають елементи PR, пропаганда, реклама; а інструментами – візуалізація, вербалізація та емоціоналізація. Розроблена референтно-технологічна концепція формування позитивного іміджу суб'єктів спортивної діяльності. Введено в науковий обіг такі поняття, як «референтний імідж», «позитивний імідж спортсмена», «позитивний імідж тренера», «позитивний імідж спортивної команди», «імідж футбольних фанатів».

Ключові слова: імідж; референтний імідж; позитивний імідж спортсмена, тренера, спортивної команди; імідж футбольних фанатів; психологія іміджу у спорті.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидат психологічних наук **за спеціальністю**

19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи

Березянська, Влада Віталіївна

Порівняння психологічних особливостей онкохворого в хворобі та ремісії інструментами транзакційного аналізу [Рукопис] : дис. канд. психол. наук: 19.00.05 / В. В. Березянська ; наук. кер. С. В. Васьківська ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 2019. – 257 с. : табл. – Бібліогр.: с. 200-215 (182 назви).

Анотація. Дисертація присвячена вивченню психологічних особливостей онкологічних хворих, онкологічних хворих у ремісії та канцерофобів за допомогою транзакційного аналізу. У дослідженні розкрито вплив дитячого досвіду на прийняття таких директив, сценаріїв, типів адаптування, які сприяють виникненню онкологічного захворювання. Описано психологічний портрет онкохворого, онкохворого в ремісії та канцерофобів. Визначено, що при досить суттєвій схожості портретів онкохворого та онкохворого в ремісії, психологічний портрет онкохворого в ремісії є більш «зрілим». Порівняльний аналіз їх портретів розкрив психологічні механізми лікування онкохвороби. Визначення особливостей психологічного профілю канцерофоба дозволив встановити

Розділ 1. Дисертації 2019 року

психологічні механізми профілактики виникнення хвороби. Визначено типологію онкологічних хворих. Виділені типи націлюють на диференціацію психотерапевтичної допомоги цим групам хворих. Розкрито основні засади психотерапевтичної допомоги онкохворим, онкохворим у ремісії та канцерофобам.

Ключові слова : онкологічні хворі, хворі, що отримали лікування щодо онкологічної хвороби з досягненням ремісії, канцерофоби, транзакційний аналіз, онкологічна хвороба, психосоматика, психологічний супровід, психоонкологія.

Ванченко, Людмила Вікторівна

Особливості психологічного забезпечення системи управління персоналом на залізничному транспорті [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Л. В. Ванченко ; наук. кер. О. А. Філь ; ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України. – Київ, 2019. – 300 с. : табл. – Бібліогр.: С. 210-230 (205 назв).

Анотація: Дисертація присвячена аналізу особливостей психологічного забезпечення системи управління персоналом на залізничному транспорті. Робота містить теоретичне обґрунтування, методичні засади та результати емпіричного дослідження з цієї проблеми. Вперше розглянуто основні підходи до управління персоналом на залізничному транспорті у розрізі історичних періодів, розкрито соціально-психологічні особливості діяльності АТ «Укрзалізниця», наведено психологічні проблеми з управління персоналом на залізничному транспорті, визначено концепцію психологічного забезпечення системи управління персоналом на залізничному транспорті та розроблено модель її впровадження, обґрунтовано теоретичну модель психологічної компетентності керівника на залізничному транспорті як системоутворювального фактору психологічного забезпечення системи управління персоналом та емпірично досліджено рівень сформованості психологічної компетентності начальника поїзда (пасажирського). Представлені результати ефективності впровадження моделі психологічного забезпечення системи управління персоналом.

Ключові слова: психологічна компетентність, соціальні установки, соціальні цінності, управлінський персонал, залізничний транспорт, психологічне забезпечення, система управління персоналом.

Мустафаєв, Сейдамет Мустафайович

Особливості комунікативної компетентності підлітків з інтернет-залежною поведінкою [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / С. М. Мустафаєв ; наук. кер. Н. Ю. Максимова ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 266 с. : табл., рис. – Бібліогр.: с. 188-210 (236 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено дослідженню соціально-психологічних умов формування комунікативної компетентності у підлітків з інтернет-залежною поведінкою. Представлено основні напрями і підходи до вивчення феномену

Розділ 1. Дисертації 2019 року

інтернет-залежності в сучасній науці. Аналізуються основні фактори зміненої соціальної ситуації розвитку у підлітків з інтернет-залежною поведінкою, що зумовлюють ускладненню формування комунікативної компетентності. Теоретично обґрунтовано наявність низької комунікативної компетентності підлітків з інтернет-залежною поведінкою, особливо її невербальної складової. Розроблено, апробовано корекційно-розвивальну програму, що спрямована на розвиток комунікативної компетентності і зниження рівня інтернет-залежності у підлітків, та доведено її ефективність.

Ключові слова: особистість, комунікативна компетентність, інтернет-залежна поведінка, невербальне спілкування, експресивна поведінка, соціальна ситуація розвитку.

Пінчук, Олена Валентинівна

Імідж залізниці як чинник задоволення потреб пасажирів у мобільності [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / О. В. Пінчук ; наук. кер. С. М. Хоружий ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 208 с. : табл. – Бібліогр.: с. 191-204 (183 назв).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячене вивченню взаємозв'язку між іміджем залізниці та задоволеністю потреб пасажирів у мобільності. У роботі проаналізовано різні підходи до визначення стану іміджу та задоволеності потреб пасажирів у мобільності й визначено підходи до управління іміджем. На відміну від більш вузького значення переміщення або перевезення, забезпечення мобільності громадян розглядається як комплексна послуга, що включає в себе не лише комфорт, безпеку, швидкість, але й засіб соціальної мобільності, збільшення можливостей для широких груп населення.

За допомогою емпіричного дослідження вивчено чинники задоволення потреб пасажирів у мобільності, що впливають на їхнє ставлення до залізниці; доведено вплив іміджу на задоволеність. Визначено, що імідж створюється двома основними способами: особистим, пов'язаним з власним досвідом та ставленням пасажирів, задоволенням його потреб у мобільності; інформаційним, обумовленим наявною в базі знань інформацією щодо об'єкта іміджу. Встановлено суттєвий причинний зв'язок між показником негативного іміджу й інтегральним показником задоволеності пересуваннями залізницею. Розроблено методіку оцінки іміджевих характеристик залізниці, побудовано модель коригування іміджу. Запропоновано перейти від окремих дій з покращення сервісу пасажирських перевезень до стратегії комплексного обслуговування пасажирів, з метою створення позитивного іміджу залізниці та задоволення потреб пасажирів у мобільності.

Ключові слова: імідж організації; імідж залізниці в конкурентній та монопольній сферах діяльності; потреби в мобільності; позитивний, негативний, інтегральний імідж; задоволеність потреб пасажирів у мобільності.

Чемеринська, Дзвіна Іванівна

Психологічні особливості професійної підготовки менеджерів: гендерний дискурс [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Д. І. Чемеринська ; наук. кер. Л. М. Литвинчук ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 210, [15] с. : табл. – Бібліогр.: с. 180-211 (341 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено дослідженню актуальної проблеми психологічних особливостей професійної підготовки менеджерів з урахуванням гендерних аспектів.

Уперше в конкретно-науковому плані визначено суть професіоналізму менеджера як суб'єктивно-суб'єктивної якості фахівця, що характеризується самоорганізацією функціонально дієвих психологічних структур з їх співорганізацією із професійними практиками в єдину цілісність. Визначено гендерні аспекти в управлінській сфері. Створено модель формування професійних якостей у процесі професійної підготовки менеджера з урахуванням гендерних відмінностей. У моделі виокремлено цільовий, методологічний, організаційний, змістовий, результативний блоки. Розроблено та апробовано комплексну програму розвитку професійних якостей менеджера засобами психологічного тренінгу. Впровадження комплексної програми у навчальний процес фахової підготовки менеджерів підтвердило можливість актуалізації здатності студентства до формування егалітарної свідомості шляхом реконструкції гендерних стереотипів як традиційних обмежень, самовизначення у сфері міжстатевих взаємин.

Ключові слова: професійна підготовка, менеджер, принцип егалітарності, гендерна ідентичність, гендерна рівність.

Дисертації на здобуття наукового ступеня доктор психологічних наук за спеціальністю

19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Антоненко, Тетяна Леонардівна.

Психологічні засади становлення ціннісно-сміслової сфери особистості майбутнього фахівця [Рукопис] : дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07 / Т. Л. Антоненко ; наук. консультант Н. В. Чепелева ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2019. – 527 с. : рис., табл. – Бібліогр.: с. 454-506 (646 назв).

Анотація: Розкрито сутність концептів «цінність», «смысл», «ціннісно-сміслова сфера особистості» у філософському та психологічному дискурсах. Обґрунтовано структурно-рівневу модель ціннісно-сміслової сфери особистості майбутнього фахівця, яка представлена в єдності та взаємозв'язку таких компонентів, як духовність, цінності, ціннісні орієнтації, особистісні смисли, переживання, ідеали, установки та відповідних рівнів – дорефлексивний та когнітивно-рефлексивний рівні. Визначено роль ідеалу як смислоутворювального чинника становлення ціннісно-сміслової сфери особистості, психологічні детермінанти та механізми становлення

Розділ 1. Дисертації 2019 року

ціннісно-сислової сфери особистості майбутнього фахівця, схарактеризовано основні принципи досліджуваного процесу. Розкрито феноменологічний та герменевтичний ракурси становлення ціннісно-сислової сфери особистості майбутнього фахівця. За результатами експериментальної верифікації психологічних засад становлення ціннісно-сислової сфери особистості майбутніх фахівців доведено наявність низьких коефіцієнтів кореляцій між показниками глибинних духовно-моральних цінностей і соціально-рольових позицій майбутніх фахівців, існування зв'язків між глибинними емоційно-ціннісними структурами ціннісно-сислової сфери і соціальними цінностями, представленими в «актуальному Я» майбутнього фахівця. Розроблено структурно-функціональну модель та програму становлення ціннісно-сислової сфери особистості майбутнього фахівця, визначено технології, форми та методи реалізації завдань програми, яка передбачала опору на цінності «Я» і «краса», цінності сім'ї у формуванні ідеалів майбутнього фахівця; цілеспрямовану роботу щодо актуалізації соціально-рольових позицій майбутнього фахівця з метою підвищення їхніх зв'язків із показниками глибинних духовно-моральних цінностей; актуалізацію цінностей професійного образу світу.

Ключові слова: ціннісно-сислова сфера, майбутній фахівець, ціннісно-сислова сфера особистості майбутнього фахівця, становлення ціннісно-сислової сфери особистості майбутнього фахівця, психологічні засади.

Ігнатович, Олена Михайлівна

Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників [Рукопис] : дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07 / О. М. Ігнатович ; наук. консультант В. В. Рибалка ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 467 [6] с. : рис., табл. – Бібліогр.: с. 386-426 (419 назв).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячено вивченню психологічних основ розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників. У дисертації висвітлено теоретико-методологічне та емпіричне узагальнення результатів дослідження психологічних основ розвитку фахової інноваційної культури: обґрунтовано особистісно-професіологічний підхід, визначено психологічну структуру, чинники, механізми, закономірності її розвитку. Особливості використання у дослідженні особистісно-професіологічного підходу, генетико-модельючого методу, методу самооцінки дозволили: побудувати експериментальну модель розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників; розробити комплексний психодіагностичний інструментарій для виявлення особливостей структури та оцінки рівнів розвитку фахової інноваційної культури; встановити відмінності у рівнях розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників залежно від типу навчального закладу та фаху освітян; визначити відмінності у вимірюваних показниках фахової інноваційної культури педагогічних працівників кваліфікованих за спеціальностями у галузі природничих, гуманітарних та фізико-математичних наук; розробити та апробувати технології розвитку фахової

Розділ 1. Дисертації 2019 року

інноваційної культури. Результати дослідження можуть бути використані науковцями, керівниками освітніх закладів, психологами, педагогічними працівниками, робітниками психологічної служби освіти і служби зайнятості з метою підбору персоналу та забезпечення ефективного здійснення інноваційної педагогічної діяльності; можуть бути застосовані у процесі викладання навчальних дисциплін «Психологія інновацій», «Педагогічна інноватика», «Інноваційний освітній менеджмент», «Інноваційна педагогіка», «Психологія соціальних інновацій» та ін.

Ключові слова : фахова інноваційна культура педагогічних працівників, особистісно-професіологічний підхід, інноваційна сприятливість, особистісна готовність до інноваційної педагогічної діяльності, інноваційна спрямованість.

Католик, Галина Вікторівна

Концепція Я дитячого практичного психолога [Рукопис] : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07 / Г. В. Католик ; наук. конс. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 397 [183] с. : рис. – Бібліогр.: с. 357-397 (413 назв).

Анотація: Дисертація присвячена проблемі розробки цілісної концепції соціально-психологічних закономірностей етнічної індивідуалізації, визначенню її етапів, чинників та механізмів, обґрунтуванню принципів психологічного супроводу процесу етнічної індивідуалізації на колективному та індивідуальному рівні організації. Розроблено методику діагностики механізмів етнічної індивідуалізації. На кожному етапі цього процесу задіяні власні механізми та чинники, що сприяють стабілізації або переходу особистості до наступного етапу.

Ключові слова : концепція Я, майбутні фахівці, автономність, типи студентів за критерієм самостійності, самодетермінованість, саморегульованість, самореалізованість.

Павелків, Віталій Романович

Психогенеза агресивної та деструктивної поведінки в підліткових субкультурах [Рукопис] : дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07 / В.Р. Павелків; наук. конс. С.Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 475 с. : табл., рис. – Бібліогр.: с. 380-425.

Анотація: У дисертації подані результати дослідження несприятливих тенденцій, що виникають у розвитку особистості у період середнього та старшого підліткового віку під впливом дії деструктивного поля молодіжних субкультур негативного спрямування. Обговорюються питання підвищення рівня агресивності та деструктивності підлітків як наслідку процесів групової ідентифікації та прийняття негативних цінностей певного субкультурного простору. Встановлено, що сучасні підлітки обізнані з основними напрямками молодіжних субкультурних рухів, здатні диференціювати носіїв субкультурних груп за зовнішніми, поведінковими, ціннісно-

Розділ 1. Дисертації 2019 року

смысловими ознаками, при цьому більшість із них зупиняються на стадії загальної поінформованості. У субкультуральний простір заглиблюється близько третини підлітків. Доведено, що участь підлітків у молодіжних спільнотах негативного спрямування є предиктором формування їх психологічної готовності до агресивно-деструктивної поведінки, зростання кількості ірраціональних самовиявів, послаблення критичності в оцінюванні реальних вчинків та намірів, руйнуванні соціально-ціннісних установок та морального становлення. Встановлено, що ефективним шляхом запобігання процесам інтеріоризації деструктивних та агресивних форм інгрупової субкультуральної поведінки, як зразків для побудови поведінкових програм, є залучення підлітків до участі у розвивально-корекційних заходах, спрямованих на формування морально-етичної відповідальності, асертивності, критичності у сприйнятті групових норм та формуванню бажання покращувати життєдіяльність спільноти.

Ключові слова: субкультура, підліткова субкультура, агресивна поведінка, деструктивна поведінка, концепція «деструктивного поля».

Павлюк, Марія Михайлівна

Психологія розвитку самостійності майбутнього фахівця [Рукопис] : дис. докт. психол. наук: 19.00.07 / М. М. Павлюк ; наук. конс.: Г.О. Балл, С.Ю. Рудницька ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 497 с. : табл., рис. – Бібліогр.: с. 425-482 (638 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено розробленню концептуальних засад розвитку самостійності майбутнього фахівця. У роботі обґрунтовано ресурсно-компетентнісний підхід у процесі розвитку самостійності. Побудовано процесуальну модель розвитку самостійності майбутнього фахівця, яку складають основні блоки: мотиваційний, теоретичний, технологічний; компоненти : когнітивний, інтерактивний, особистісно-рефлексивний; компетентності: світоглядна, комунікативна, особистісно-розвивальна, інструментальна. Емпіричним шляхом виокремлено три типи студентів за критерієм самостійності <...>. Встановлено статистично значимий зв'язок між розподілом типів студентів і курсом навчання : кількість студентів першого типу (самостійних і психологічно благополучних) зменшується протягом навчання, а кількість студентів третього типу (суб'єктивно, за самооцінкою самостійних, психологічно неблагополучних) збільшується. З'ясовано, що найбільше представників типу «благополучні самостійні» серед тих, хто здобуває фах «психолог». Розроблено психологічні технології розвитку самостійності майбутнього фахівця та доведено їх ефективність.

Ключові слова : самостійність, майбутні фахівці, автономність, типи студентів за критерієм самостійності, самодетермінованість, саморегульованість, самореалізованість.

Столярчук, Олеся Анатоліївна

Психологія становлення фахівця в умовах різновекторності універсуму [Рукопис] : дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07 / О. А. Столярчук ; наук. консультант О. П. Сергеєнкова ; Київськ. ун-т імені Б. Грінченка, Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 522, [9] с. : табл., рис. – Бібліогр.: С. 448-497 (477 назв).

Анотація: У дисертації здійснено наукове узагальнення та запропоновано вирішення проблеми становлення фахівця в умовах різновекторного впливу універсуму. Проаналізовано специфіку професійного становлення як початкового етапу професіогенезу особистості, що активно розгортається упродовж її фахової підготовки. Доведено, що здобуття вищої освіти є сензитивним для становлення особистості фахівця як поліфакторного процесу, пронизаного впливом зовнішнього, соціального чинника, тобто загального універсуму та власної психофізичної активності – особистісного універсуму. Вплив універсуму має різновекторний характер, що зумовлює суперечливість становлення особистості фахівця. Розроблено модель становлення особистості майбутнього фахівця, згідно з якою цей процес характеризується прогресивними змінами структури особистості та розвитком її суб'єктних характеристик. Провідною метою підготовки сучасного фахівця постає формування універсальних особистісних якостей, які забезпечують його готовність до професійної діяльності в складних, нестабільних соціально-економічних умовах. Виявлено проблеми зовнішньої та внутрішньої неузгодженості цільового, ресурсного компонентів та Я-концепції майбутніх фахівців соціально-економічної сфери. Встановлено, що найбільш впливовим чинником становлення особистості майбутнього фахівця є зовнішня стимуляція, до дії якої приєднуються внутрішні фактори, зокрема мотивація та рефлексія професійного розвитку. Зафіксовано існування нормативної кризи професійної ідентифікації у випускників магістратури. Розроблено модель гармонізації становлення особистості фахівця в умовах професійної підготовки, що стала підґрунтям реалізації формульованого експерименту. Доведено ефективність запровадження рефлексивно-проектувального навчання як психолого-педагогічної технології, що забезпечує готовність і здатність студентів до системного аналізу власного особистісно-професійного становлення, спроможність будувати, реалізовувати та коригувати проект власної фахової самореалізації.

Ключові слова : особистість, становлення особистості, професійне становлення, фахівець, універсам, різновекторність універсуму, професійна підготовка, студент, професійний універсам, рефлексивно-проектувальне навчання.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю

19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Вахнован, Мирослава Миколаївна

Взаємозв'язок мови та мислення у процесі вивчення іноземної мови [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / М. М. Вахнован ; наук. кер. К. С. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 287 с. : табл. – Бібліогр.: с. 251-271 (224 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено теоретичному обґрунтуванню та емпіричному дослідженню психологічних особливостей взаємозв'язку мови та мислення при вивченні іноземної мови студентами медичних спеціальностей та умов, за яких досягається максимальна ефективність їх розвитку. На засадах генетичної психології розроблено модель розвитку мислення студентів-медиків при вивченні іноземної мови. Побудовано модель взаємообумовленості мислення та мовлення при вивченні іноземної мови студентами-медиками, представлену трьома факторами: «гнучка вербалізація – центральна синтагматична мовна асоціативність», «образна активність – асоціативна логічна периферійність», «асоціативна граматичність – аналітичність – парадигматичність». В роботі представлено експрес-методи оцінки активності іншомовного мовлення та мислення за допомогою реєстрації його продуктивності в завданнях різного типу (навчальні завдання з окремих тем на нестандартне вирішення творчих завдань протягом обмеженого проміжку часу). Побудовано моделі асоціативних реакцій на матеріалі рідної та іноземної (німецької) мови, зокрема встановлено особливості логічної (центральна, периферична), та граматичної реакції (синтагматична, парадигматична). Запропоновано експериментальну навчальну програму з розвитку мислення студентів-медиків при вивченні іноземної (німецької) мови. Узагальнено методи оптимізації розвитку когнітивної сфери особистості на основі генетико-моделюючого підходу до проблеми особистісного розвитку в онтогенезі. Доведено переваги когнітивно-комунікативного навчання іноземних мов, що базується на принципі свідомості у викладанні й на теорії соціоконструктивізму, згідно з якою студент є активним учасником процесу навчання. <...>. Запропоновано методичні рекомендації викладачам ВНЗ щодо оптимізації процесу когнітивного розвитку студентів медичних спеціальностей в процесі оволодіння ними іноземною мовою.

Ключові слова : мислення, мова, мовлення, студенти-медики, професійне навчання, підходи до навчання іноземних мов, логічна і граматична асоціативна реакція.

Горбатих, Вікторія Вікторівна

Індивідуальні особливості самоставлення старшого дошкільника в структурі життєвих орієнтацій [Рукопис] : дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / В. В. Горбатих ; наук. кер. С. О. Ладивір ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 245 с. : табл. – Бібліогр.: С. 177-206 (290 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено дослідженню індивідуальних особливостей самоставлення дітей 5-7 років у структурі життєвих орієнтацій. У роботі визначено основні наукові підходи до дослідження проблеми самоставлення особистості, розкрито психологічний зміст цього поняття, його структуру. Охарактеризовано процес становлення самоставлення дитини дошкільного віку у зв'язку з її життєвими орієнтаціями. Проаналізовано особливості, умови та основні чинники формування самоставлення дошкільника. Емпірично досліджено індивідуальні особливості самоставлення старших дошкільників і встановлено його зв'язок з їх життєвими орієнтаціями. Встановлено, що старшим дошкільникам властиве переважно ідеалізувати свій образ, завищувати свою загальну самооцінку і не надавати значення конкретним самооцінкам. З'ясовано, що діти з неадекватним самоставленням, попадаючи в нову ситуацію, приймають поведінку так званого психологічного захисту: емоційно пристосовуються до ситуації, необ'єктивно її сприймають. Таке пристосування не переходить у подолання труднощів і перешкод. У таких дітей відсутня пізнавальна активність, відповідальна мотивація і рефлексія домагань. Розроблено та апробовано програму психолого-педагогічної взаємодії дітей з дорослими та однолітками, спрямовану на розвиток їх самоставлення. Експериментально доведено ефективність її використання в навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу.

Ключові слова : самоставлення, самооцінка, самоповага, авторитет, значущий інший, стиль виховання, вольова регуляція, індивідуальні особливості самоставлення.

Калязіна, Тетяна Віталіївна

Психологічні умови попередження проявів віктимності в інтелектуально обдарованих підлітків [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Т. В. Калязіна ; наук. кер. О. І. Бондарчук ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, ДВНЗ "Університет менеджменту освіти" НАПН України. – Київ, 2019. – 301 с. : табл. – Бібліогр.: С. 201-221 (215 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено дослідженню соціально-психологічних особливостей інтелектуально обдарованих підлітків, схильних до віктимної поведінки. У роботі визначено теоретичні підходи до вивчення проблеми віктимності особистості підліткового віку. Уточнено специфіку інтелектуально обдарованих підлітків, що може зумовити їхню схильність до віктимної поведінки; обґрунтовано взаємозв'язок між психологічними особливостями інтелектуально обдарованих підлітків та їх схильністю до проявів віктимності тощо. Констатовано психологічні

Розділ 1. Дисертації 2019 року

властивості інтелектуально обдарованих підлітків, схильних до віктимної поведінки: занижена самооцінка, високі рівні навіюваності, агресивності, імпульсивності, низькі рівні соціально-психологічної адаптованості, позитивного ставлення до власної особистості та нервово-психічної стійкості. Виявлено особливості стосунків інтелектуально обдарованих підлітків із батьками, що можуть слугувати чинниками схильності до проявів віктимності. Обґрунтовано психологічні умови попередження проявів віктимності в інтелектуально обдарованих підлітків з урахуванням яких розроблено, апробовано та доведено ефективність відповідної корекційно-розвивальної програми. Розроблено методичні рекомендації для практичних психологів системи освіти щодо попередження схильності інтелектуально обдарованих підлітків до проявів віктимності з урахуванням виявлених особливостей і умов.

Ключові слова : підлітковий вік, віктимність, інтелектуально обдаровані підлітки, схильність до віктимної поведінки, агресивна поведінка, саморуйнівна поведінка, гіперсоціальна поведінка, безпорадна поведінка, некритична поведінка, реалізована віктимність.

Маскалева, Людмила Анатоліївна

Психолого-педагогічні умови розвитку рефлексивності майбутніх психологів [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Л. А. Маскалева ; наук. кер. Н. О. Євдокимова ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 214, [3] с. : табл. – Бібліогр.: в кінці розд.

Анотація: У роботі представлено аналіз науково-теоретичних концепцій і підходів до вивчення проблеми співвідношення рефлексії та рефлексивності у психолого-педагогічних дослідженнях, розкрито сутність цих понять, окреслено шляхи та перспективи розвитку рефлексивності майбутніх психологів в умовах навчально-професійної діяльності у закладах вищої освіти. Доведено, що високий рівень сформованості рефлексивних умінь обумовлює високий рівень рефлексивності якособистісної якості. Виявлено психолого-педагогічні умови розвитку рефлексивності майбутніх психологів у закладах вищої освіти. Встановлено, що чинником розвитку рефлексивності майбутнього психолога є рефлексивно насичене освітнє середовище. Наведено обґрунтування та структуру програми розвитку рефлексивності майбутніх психологів. Перевірка ефективності запропонованої розвивальної програми показала статистично значущі зміни в розвитку рефлексивної компетентності та рефлексивних умінь студентів експериментальних груп. Зафіксовано підвищення рівня рефлексивності та розширення спектру рефлексивних умінь досліджуваних.

Ключові слова : психосинтез, рефлексія, рефлексивність, рефлексивна компетентність, рефлексивно насичене освітнє середовище, рефлепрактикум, розвивальна освіта, розвивальний коучинг.

Мельник, Олена Вікторівна

Вікові особливості адаптації учасників бойових дій до умов мирного життя [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / О. В. Мельник ; наук. кер. С. О. Лукомська ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 262 с. : табл. – Бібліогр.: с. 218-249 (289 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено проблемі визначення вікових особливостей адаптації учасників бойових дій. У роботі: досліджено особливості адаптації учасників бойових дій 20-60 років до умов мирного життя, доведено, що найкраще адаптуються 31-45 річні досліджувані, а найгірше – старші за 45 років; встановлено зв'язок адаптованості із копінг-стратегіями, посттравматичним зростанням, резилентністю, життестійкістю і психологічним благополуччям; визначено поняття резилентної реінтеграції як ключового аспекту адаптації демобілізованих учасників бойових дій. На основі отриманих даних розроблено і обґрунтовано модель адаптації учасників бойових дій до умов мирного життя. Сформульовано критерії адаптованості, розроблено та апробовано тренінгову програму розвитку навичок адаптації учасників бойових дій; оцінено ефективність її впровадження в процес медико-психологічної реабілітації учасників бойових дій різного віку. Отримані емпіричні дані підтвердили гіпотези, визначені на початку дослідження.

Ключові слова: адаптація, учасники бойових дій, ПТСР, копінг-стратегії, посттравматичне зростання, резилентна реінтеграція.

Мещеряков, Дмитро Сергійович

Розвиток суб'єктної активності дорослих користувачів соціальних мереж [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Д. С. Мещеряков ; наук. кер. М. Л. Смільсон ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 261 с. : табл. – Бібліогр.: с. 191-225 (335 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено розробці концептуальних та теоретико-методологічних засад розвитку суб'єктної активності дорослих користувачів соціальних мереж, а також відповідних технологій. Дано визначення понять «суб'єкт», «суб'єктність», «репрезентативна суб'єктність», «суб'єктна активність», «структурна організація суб'єктної активності», «рівні розвитку суб'єктності», «властивості суб'єктної активності». Окреслено позитивні та негативні властивості суб'єктної активності. Розкрито психологічні особливості суб'єктної активності у соціальних мережах. Розроблено психологічну модель суб'єктної активності, яка унаочнює собою структурну організацію, взаємозв'язки та основні етапи суб'єктної активності.

Ключовими структурними компонентами суб'єктної активності визначено: формування та досягнення власних цілей; вмотивованість до навчання та саморозвитку; інтелектуальна ініціація (рефлексія та самоаналіз, детермінація мислення та інші метакогніції); самостійність; соціальна активність; свобода вибору

Розділ 1. Дисертації 2019 року

та відповідальність за нього; ініціативність; самореалізація; комунікативність; прогностичність.

Узагальнено та визначено теоретико-методологічні засади дослідження рівня суб'єктної активності користувачів соціальних мереж. Розроблено, описано та використано під час емпіричного дослідження наступні експериментальні методики: «Опитувальник самостійного цілепокладання» та в двох версіях – «Опитувальник рівня суб'єктної активності», що призначений для визначення рівня суб'єктної активності користувачів соціальних мереж. Показано, що існують кореляції між розвитком суб'єктної активності та рівнем вмотивованості до саморозвитку та розвитку інтелектуальної ініціації, іншими інтелектуальними метакогніціями і компонентами. Розроблено технології розвитку суб'єктної активності дорослих користувачів соціальних мереж і проведено відповідний формувальний експеримент у вигляді «Інтернет-тренінгу з розвитку суб'єктної активності дорослих користувачів соціальних мереж» у віртуальному освітньому середовищі – в Moodle та Facebook. Доведено ефективність використаних технологій для розвитку суб'єктної активності дорослих користувачів соціальних мереж як кількісно, так і якісно, про що свідчать дані методик і відповіді учасників формувального експерименту. З'ясовано, що важливим в розвитку суб'єктної активності є розширення горизонту проектування, адже це збільшує варіативність активності та можливості щодо її пріоритизації.

Ключові слова: суб'єкт, суб'єктність, суб'єктивна активність, розвиток, соціальні мережі.

Сабліна, Наталія Володимирівна.

Особистісні чинники адаптації до навчання студентів медичного коледжу [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Н. В. Сабліна ; наук. кер. О. М. Кокун ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ, 2019. – 219 с. : табл. – Бібліогр.: С. 180-205 (307назв).

Анотація: Дисертацію присвячено проблемі дослідження адаптації студентів медичного коледжу з урахуванням специфіки впливу на цей процес особистісних чинників. У роботі: обґрунтована дослідницька модель вивчення особистісних чинників адаптації до навчання у медичному коледжі, яка передбачає виділення кількісних та якісних характеристик адаптації, врахування зовнішніх та внутрішніх її чинників; визначено особливості динаміки адаптації до навчання студентів медичного коледжу, статеві особливості діагностичних показників їхніх особистісних якостей та адаптованості до навчання; з'ясовано, що найбільш інформативними особистісними чинниками адаптації до навчання студентів медичного коледжу є три показники інтернальності (інтернальність в області невдач; стосовно здоров'я і хвороби; загальна інтернальність), та 6 показників, отриманих за методикою діагностики психічного розвитку (впевненість у собі, високий самоконтроль, товариськість, експресивність, дипломатичність та інтелект). На основі отриманих даних розроблені

Розділ 1. Дисертації 2019 року

комплекс заходів спрямованих на підвищення рівня адаптованості до навчання студентів медичного коледжу та корекційна програма, спрямована на попередження в них розладів адаптації. В адаптивно-розвивальній програмі корекційних заходів сформульовано основні принципи, етапи проведення, цілі та засоби, оцінено її ефективність під час апробації в практичній діяльності. Отримані в ході емпіричного дослідження результати підтвердили висунуту на початку гіпотезу.

Ключові слова: студенти, адаптація до навчання, особистісні чинники адаптації, індикатори адаптації, програма корекційних заходів, психотехніки.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук **за спеціальністю**

19.00.10 – організаційна психологія; економічна психологія

Яновська, Світлана Германівна.

Психологічна структура підприємницької активності в малому бізнесі [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.10 / С. Г. Яновська ; наук. кер. І. В. Кряж ; Харківськ. нац. ун-т ім. В. М. Каразіна, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Харків, 2019. – 210 с. : табл. – Бібліогр.: с. 188-202 (157 назв).

Анотація: Дисертація присвячена дослідженню вітчизняного підприємництва як соціального та психологічного феномену. У роботі створено структурну модель підприємницької активності, у якій виокремлено три компоненти: особистісний, соціальний та професійний. Визначено риси, які є особистісними передумовами реалізації підприємницького потенціалу особистості, встановлено наявність конфлікту матеріальних та загальнолюдських цінностей у сучасних українських підприємців; виявлено змістове наповнення ризиків та функціонування бар'єрів щодо підприємницької діяльності. Здійснено порівняльний аналіз двох поколінь українських підприємців: тих, які розпочинали діяльність у 1990-ті рр., та тих, які зробили це після 2005 року. Основні відмінності полягають у збільшенні значення комунікативних властивостей та ослабленні регулятивної ролі цінностей професійного зростання. Визначено структурну організацію підприємницької активності та її співвідношення з компонентами способу життя особистості, а саме: виявлено наявність чотирьох складових, які кореспондують з компонентами способу життя (аксіологічним, конативним, когнітивним та комунікативним). Показано, що підприємництво на сучасному етапі стає способом життя та визначає сталий спосіб поведінки й будівництва соціальних зв'язків.

З метою підвищення ефективності підприємницької активності в роботі запропоновано програму, яка спрямована на розвиток її компонентів: особистісного, соціального, професійного. Програму впроваджено на базі соціального бізнес-простору IDP Business Space м. Харкова.

Ключові слова : підприємницька активність, малий бізнес, спосіб життя, особистість.

Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук
за спеціальністю
19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Волинець, Наталія Валентинівна

Психологія особистісного благополуччя персоналу державної прикордонної служби України [Рукопис] : дис.докт. психол. наук: 19.00.01 / Н. В. Волинець ; наук. конс. Ю. М. Швалб ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 516 с. : табл. + 1 додатки 145 с. - Бібліогр.: с. 441-516 (692 назви).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячено дослідженню переживання особистісного благополуччя, яке розглядається як інтегральний показник загального переживання якості життя та життєдіяльності в цілому, що в суб'єктивному просторі поєднує переживання якості життя в усіх актуальних сферах життєдіяльності індивіда, в тому числі в професійній діяльності. Особистісне благополуччя є переживанням та інтегральною рефлексивною оцінкою суб'єктом якості власного життя і життєдіяльності в цілому. Розроблено концептуальну модель впливу переживання особистісного благополуччя та професійну (службову) діяльність, яка показує, що переживання стану та оцінка якості загальної життєдіяльності безпосередньо впливає на професійну (службову) діяльність. А, отже, провідним соціально-психологічним чинником, що впливає на переживання особистісного благополуччя та визначає психоемоційні стани особистості є місце професійної (службової) діяльності в психологічній структурі її життєдіяльності. І якщо особистість повністю залежить від умов здійснення професійної (службової) діяльності та виконання професійних обов'язків, вона має обмеження власних можливостей щодо забезпечення актуалізованих потреб, цілей, життєвих перспектив в різних сферах життєздійснення. Системна цілісність особистісного благополуччя проявляється також у тому, що загальне переживання особистісного благополуччя як оцінка якості загальної життєдіяльності та як відрефлексоване переживання стану цієї якості є базисною умовою, що також впливає на професійну (службову) діяльність та життєдіяльність в інших сферах і визначає їхню ефективність. Проведено емпіричне дослідження психологічних особливостей особистісного благополуччя персоналу ДПС України на основі розробленої фокусно-холістичної моделі. Структурними компонентами особистісного благополуччя встановлено особистісну здійсненість життя, особистісну самоефективність та особистісну гармонію, професійну компетентність та самореалізованість, професійно - організаційну мотивацію та професійний розвиток і досягнення. Виявлено чотири типи особистісного благополуччя: особистісно-орієнтований (переживання благополуччя в контексті особистісної та професійної здійсненості життя), кар'єрно-орієнтований (переживання благополуччя як результату успіхів в кар'єрі), професійно-орієнтований (переживання благополуччя як процесу самореалізації як професіонала)

та соціально-орієнтований (переживання благополуччя в контексті соціальних взаємодій). Виявлено особливості особистісного благополуччя персоналу ДПС України в контексті особистісного (осмисленості й спрямованості життя, цілеспрямованої орієнтації на майбутнє, внутрішні конфлікти та вакууми, переживання емоційно-позитивних станів та комфорту, рефлексії), професійного (професійної ідентифікації, самореалізації та зростання, затребуваності, міжособової взаємодії та ставлення з боку інших осіб) та організаційного (організаційної культури відносин та організаційного управління, задоволеності змістом роботою та досягненнями в ній, взаєминами з керівництвом, колегами, умовами праці) фокусів. Доведено, що структура переживання особистісного благополуччя фахівців різних професійних спільнот має відмінності і залежить від місця професійної діяльності в психологічній структурі їхньої життєдіяльності. Тип професійної діяльності впливає на структуру переживання особистісного благополуччя: специфіка професійної (службової) діяльності визначає відмінності у переживаннях особистісної здійсненності життя, особистісної гармонії та самоефективності, професійної компетентності й самореалізованості, професійно-організаційної мотивації, професійного розвитку та досягнень фахівцями різних професійних спільнот залежно від статі, віку, стажу роботи (вслуги років), службового статусу, досвіду приватної практики та відмінності у загальному показнику та типах особистісного благополуччя. На теоретичному та методологічному рівнях розроблено та апробовано психодіагностичний скринінг-опитувальник, програму психологічної підтримки особистісного благополуччя (програму психологічного консультування та тренінгову програму розвитку професійного і життєвого цілепокладання та психологічної фасилітації особистісного зростання персоналу ДПС України), а також запропоновано рекомендації практичним психологам та військовим капеланам прикордонного відомства стосовно реалізації цих заходів в прикордонному відомстві.

Ключові слова: особистісне благополуччя, життєдіяльність, професійна діяльність, особистісна здійсненність життя, особистісна самоефективність і гармонія, професійна компетентність та само реалізованість, професійно-організаційна мотивація, професійний розвиток і досягнення

Губенко, Олександр Володимирович.

Теоретико-методологічні основи дослідження психологічних механізмів творчої діяльності (інтегративний підхід): монографія : дис. ... докт. психол. наук: 19.00.01 / О. В. Губенко ; наук. конс. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 400 с. : табл. + 1 додатки 40 с. - Бібліогр.: с. 337-360 (564 назва).

Анотація: Розкриті суттєві аспекти природи, структури, механізмів, функцій, динаміки творчої діяльності. Досліджено зміст когнітивних та психосемантичних механізмів творчості у єдності її основних суперечливих та, одночасно, взаємодоповнюючих моментів - дискурсивно-логічного інтелекту та інтуїції,

Розділ 2. Дисертації 2020 року

свідомого та несвідомого рівнів переробки інформації. Запропоновані когнітивні моделі, які описують механізми й процеси творчого мислення, зокрема, біполярно-діалектична концепція мислення. Досліджені також когнітивні механізми креативного мислення на кожному з етапів творчого процесу - постановка проблеми, інкубація, інсайт, формально-логічний опис відкриття тощо. Висвітлені такі важливі складові розумової обдарованості, як здатність до переструктурування, бісоціативне мислення, гнучкість, продуктивність, варіативність мислення та інш. Проаналізовані можливості розвитку творчого потенціалу і творчого мислення особистості, розроблені й запропоновані практичні методи й методики такого розвитку в школі, сім'ї та ВНЗ. Для психологів-науковців, практичних психологів, викладачів ВНЗ, педагогів, студентів вищих психологічних та педагогічних закладів освіти, а також всіх, хто цікавиться психологією творчості.

Ключові слова: творча активність, творче мислення, дискурсивно-логічний інтелект, інтуїція, когнітивні механізми, гнучкість, продуктивність, оригінальність мислення.

Лантух, Ігор Валерійович

Психологічна структура особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності [Рукопис] : дис. докт. психол. наук: 19.00.01 / І. В. Лантух ; наук. конс. О. А. Гульбе ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 449 с. : табл. + 1 додатки 125 с. - Бібліогр.: с. 393-449 (529 назв).

Анотація: На основі ґрунтового аналізу та залученню сучасних методологічних досліджень в дисертації висвітлені методологічні підходи до психологічної структури особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності, описані основні категорії вивчення особистісно надійності підприємців, наведені методологічні принципи дослідження психологічної структури особистісної надійності, представлені методологічні принципи дослідження психологічної структури особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності. Виділені об'єктивні та суб'єктивні чинники особистісної надійності підприємців, описані емоційно-вольові, когнітивні, ціннісно-сміслові, комунікативні та мотиваційні компоненти психологічної структури особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності. Здійснено теоретичне обґрунтування концепції психологічної структури розвитку особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності. Визначені критерії й показники оцінки рівня сформованості особистісної надійності підприємців та психологічні механізми, методи, засоби розвитку особистісної надійності підприємців. Створена програма розвитку особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності в процесі психологічного супроводу навчальної та професійної діяльності, яка включає наступні етапи: діагностуючий, процесуальний та оціночно-контрольний. На першому етапі розроблялася система психологічної діагностики для виявлення рівнів розвитку особистісної надійності, а також визначалися цілі й завдання, зміст і методи роботи. На другому

Розділ 2. Дисертації 2020 року

(процесуальному) етапі представлені: навчально-методичний комплекс, який складається з он-лайн курсів; семінар-тренінг "Психологія підприємства"; психотренінгова програма з розвитку психологічних компонентів особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності та організаційно-психологічна технологія "Профілактика та подолання професійного вигорання в підприємців". На третьому (оціночно-контрольному) етапі емпіричного дослідження здійснювався порівняльний аналіз отриманих даних. Запропоновано практикуми розвитку психологічної, комунікативної та правової культури підприємців.

Ключові слова: особистісна надійність, професійна діяльність, психологічна та правова культура, лідерство, успішність підприємств, комунікативні якості, професіоналізм підприємців.

Маслюк, Андрій Миколайович

Становлення психологічної думки в українській діаспорі ХХ століття [Рукопис] : дис. ... докт. психол. наук: 19.00.01 / А. М. Маслюк ; наук. конс. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 589 с. : табл. + 1 додатки 39 с. - Бібліогр.: с. 518-589 (765 назв).

Анотація: У дисертаційній роботі обґрунтовано розвиток психології в українській діаспорі минулого століття. Деталізовано основні категоріально-понятійні контури феномену української діаспори та розглянуто концептуальні позиції історико-психологічної зумовленості становлення психологічної думки в українській діаспорі ХХ століття. Виокремлено осередки функціонування української психологічної думки в діаспорі ХХ ст. в Європі, США, Канаді та Австралії. Розроблено періодизацію становлення Українського вільного університету, яка включає в себе чотири етапи. Проаналізовано особливості розвитку психологічних знань на кожному етапі інституційного становлення освітньої установи. Виявлено дату викладу першого курсу психології в українській діаспорі ХХ ст. в Європі й західній діаспорі в цілому. Запропоновано роком народження психології в українській еміграції вважати 1919 рік. Встановлено дату систематичного викладання психології як окремої дисципліни в навчальних закладах української діаспори ХХ ст. в Європі. Здійснено порівняльний аналіз психологічних здобутків української діаспори та української радянської психології ХХ ст. (на прикладі Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України). Запропоновано періодизацію становлення розвитку української психологічної думки.

Ключові слова: ідентичність, патріотизм, психіка українського народу, психологія діаспори, українська діаспора, українська психологія, українська радянська психологія, Український вільний університет, український персоналізм.

Шамич, Олександр Миколайович

Психологія самореалізації особистості в паралімпійському спорті [Рукопис] : дис. ... докт. психол. наук: 19.00.01 / О. М. Шамич ; наук. конс. Л. З. Сердюк ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 406 с. : табл. + 1 додатки 61 с. - Бібліогр.: с. 376-406 (321 назва).

Анотація: У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і нове розв'язання важливої наукової проблеми розроблення психологічних засад самореалізації особистості в паралімпійському спорті та сприяння повноцінній інтеграції людей з інвалідністю в суспільство. Представлено концепцію дослідження самореалізації особистості в паралімпійському спорті, методичне забезпечення діагностики й оптимізації особистісних ресурсів самореалізації осіб з інвалідністю. Обґрунтовано, що генеза самореалізації особистості паралімпійця зумовлена мотивом, що виражає опредмечування потреб в саморозвитку та самовираженні і визначає прагнення до розвитку свого потенціалу. Показано, що сучасний паралімпійський спорт дає людям з інвалідністю шанс використовувати резервні можливості організму та повноцінно інтегруватися в суспільство; спортивна діяльність дає змогу паралімпійцям задовольнити потреби приналежності до соціальної групи, потреби в самостверженні інформаційні потреби та потреби у фізичному вдосконаленні. Комплексне дослідження психологічних засад самореалізації особистості в паралімпійському спорті показало, що заняття спортом надає можливість забезпечити ефективне функціонування людям з інвалідністю не лише в "Інваспорті", а й в інших сферах особистого та громадського життя. Обґрунтовано модель та методичне забезпечення дослідження самореалізації особистості паралімпійця. Виявлено комплекс взаємопов'язаних предметів особистості як структурних компонентів моделі самореалізації. Визначено психологічні особливості (загальні, вікові, статеві та залежно від рівня результатів) і чинники самореалізації паралімпійців (моральне задоволення від перемог на змаганнях; можливість особистісної самореалізації; можливість представляти на змаганнях свою країну, клуб, місто; спілкування з друзями, знайомими; можливість бути повноцінним членом суспільства; задоволення від тренувань, фізичних навантажень та перспектива закордонних поїздок). Встановлено, що психологічною основою самореалізації паралімпійців є прагнення до особистісного зростання; усвідомлення цілей власного майбутнього, відкритість новому досвіду, переживання відчуття реалізації свого потенціалу, позитивна самооцінка, прийняття себе з усіма перевагами і недоліками, упевненість в собі і власних силах, висока оцінка своїх можливостей, відчуття компетентності, наявність життєвих цілей і сенсу життя, довірливі взаємини з оточенням, розуміння того, що людські стосунки будуються на взаємних вчинках; самостійність, впевненість у своїх можливостях. На основі вивчення системних феноменів самореалізації паралімпійців - самоорганізації, життєстійкості та психологічного благополуччя - визначено психологічну природу та фактори мотивації самореалізації паралімпійців як феномена

самодетермінації. Виявлено, що висока самоорганізації особистості паралімпійців ґрунтується на таких характеристиках, як прагнення до свободи і незалежності, прагнення до саморозвитку та самореалізації, потреба в досягненнях, визначеність цілей, осмисленість життя, здатність контролювати події життя, наполегливість, планомірність, цілеспрямованість, упевненість у собі і власних силах, відчуття компетентності в управлінні повсякденними справами. Доведено, що предикторами, які мають найбільший вплив у прогностичній моделі життєстійкості паралімпійців як одного із ключових параметрів індивідуальної здатності людини до зрілих форм саморегуляції є самовираження, управління середовищем, самоорганізація та самоприйняття. Предикторами суб'єктивного благополуччя паралімпійців є осмисленість життя, самоприйняття, позитивні взаємини, особистісне зростання, що в контексті гуманістичної парадигми розкриває розуміння психологічного здоров'я особистості через розвиток і реалізацію її потенціалу. Отримані результати дослідження покладено в основу розроблення комплексної програми психологічного супроводу самореалізації паралімпійців, спрямованої на розвиток складових позитивного функціонування особистості - самопізнання, самоприйняття, самовираження, самоефективності, саморегуляції, автономії, осмисленості життєвих та професійних цілей, інтеріоризацію цінностей саморозвитку та самореалізації.

Ключові слова: паралімпійський спорт, особистісні ресурси, самореалізація, чинники самореалізації, самоорганізація, життєстійкість, психологічне благополуччя.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю

19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Мельник, Юлія Вікторівна.

Психологічні стратегії життєдіяльності в умовах ситуаційної невизначеності [Рукопис] : дис. ... докт. психол. наук: 19.00.01 / А. М. Мельник ; наук. кер. Ю. М. Швалб ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 209 с. : табл. + 1 додатки 102 с. - Бібліогр.: с. 180-209 (321 назва).

Анотація: Дисертацію присвячено дослідженню стратегій життєдіяльності особистості в умовах ситуаційної невизначеності. Показано, що ситуаційна невизначеність виступає основною формою невизначеності в житті особистості та є невід'ємною умовою її життєдіяльності, яка виявляється на різних рівнях її психологічного життя. Визначено трикомпонентну внутрішню структуру ситуаційної невизначеності в життєдіяльності особистості, до якої входить когнітивно-інформаційний, мотиваційно-ціннісний й організаційно-управлінський компоненти. Виділено три базові форми особистісної активності в ситуаційній невизначеності: ігнорування, пристосування й цілепокладання. Відзначено, що стратегії життєдіяльності можуть бути неуспішними, або такими, що призводять до депривації суб'єктності та успішними, що призводять до її відновлення та поглиблення. Визначено й описано дев'ять типів стратегій поведінки в умовах ситуаційної

Розділ 2. Дисертації 2020 року

невизначеності, три з яких вважаються продуктивними, тобто такими, у яких базова форма реагування відповідає певній складовій ситуаційної невизначеності. Проведено емпіричне дослідження ситуативних та особистісних особливостей осіб, що перебувають в умовах ситуаційної невизначеності. Проаналізовано динаміку даних особливостей відповідно до інтенсивності невизначеності. Досліджено психологічну структуру стратегій життєдіяльності в окремих сферах життя осіб, що перебувають у відповідних умовах. Виділено специфіку особистісних і ситуаційних характеристик в осіб з домінуючими неуспішними стратегіями. Розроблено авторську тренінгову програму психологічної корекції неуспішних стратегій життєдіяльності особистості в умовах ситуаційної невизначеності в різних сферах її життя. Доведено ефективність технології психологічного сприяння й оптимізації стратегій життєдіяльності людини в умовах ситуаційної невизначеності через розширення уявлень про ситуацію, вихід у рефлексивну позицію й вироблення вмінь і навичок в опануванні ситуацією, зокрема, у вигляді постановки власних життєвих цілей, роботи з переживаннями, стресами тощо.

Ключові слова: життєдіяльність, життєва ситуація, життєвий стиль, невизначеність, ситуаційна невизначеність, стратегії життєдіяльності, опанування невизначеності.

Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук
за спеціальністю
19.00.02 – психофізіологія

Кодлубовська, Тетяна Борисівна

Психофізіологічні механізми регуляції функціональних станів співробітників правоохоронних органів [Рукопис] : дис. ... докт. психол. наук: 19.00.02 / Т. Б. Кодлубовська ; наук. конс. О. М. Кокун ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 459 с. : табл. + 1 додатки 55 с. - Бібліогр.: с.416-459 (474 назви).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячене проблемі психофізіологічних механізмів регуляції функціональних станів співробітників правоохоронних органів (правоохоронців). Проведено теоретико-емпіричне дослідження психофізіологічних механізмів регуляції функціональних станів правоохоронців. Представлено теоретичне обґрунтування наукових підходів у визначенні психофізіологічних механізмів регуляції функціональних станів правоохоронців після стресу. Розроблено концепцію комплексної психофізіологічної регуляції функціональних станів правоохоронців після стресу та програму її практичного впровадження в правоохоронних організаціях МВС України. У концепції правоохоронець розглядається не тільки як фахівець, що працює в екстремальних умовах, а й як людина та особистість. Установлено, що дія комплексної психофізіологічної регуляції функціональних станів правоохоронців

Розділ 2. Дисертації 2020 року

після стресу ґрунтується на взаємних зв'язках: морально-психологічних, психофізіологічних, фізіологічних (біологічних) і трьох базових формах прояву психічних явищ людини: психологічних пізнавальних процесах, функціональних станах та індивідуальних властивостях особистості. Базовими для регуляції є функціональні стани. Розкрито дію психофізіологічних механізмів регуляції функціональних станів правоохоронців, які приводять всі три рівня (морально-психологічний, психофізіологічний та фізіологічний) до максимально можливої рівноваги (внутрішнього гомеостазу). Доведено, що комплексне застосування індивідуально підібраних технік дихання, фітоаромабальзамів, акупресури до початку психологічних методів впливу (консультації, бесіди, тренінгу) знижує опір, емоційну напруженість, тривожність, агресивність і тим самим економить час та зусилля для подолання неусвідомленого психологічного опору і зменшення інтенсивності проявів захисних психологічних механізмів у правоохоронців. Констатовано статистично достовірні, швидкі та пролонговані позитивні зміни показників психологічного і фізіологічного рівня функціональних станів правоохоронців: самопочуття, активності, настрою, зниження агресивності, нормалізації рівня тривожності, врівноваження автономної нервової системи, адаптаційного потенціалу, збереження резервів серцево-судинної системи під час застосування розроблених авторкою і затверджених сангігієнічним висновком МОЗ України композицій ефірних олій в аромабальзамах "Прометей-Aromasvit", "Релакс-Aromasvit", "Риносепт-Aromasvit", які мають властивості до врівноваження стану гомеостазу і у 80% випадках були обрані більшістю учасників емпіричного дослідження.

Ключові слова: психофізіологічна регуляція, функціональні стани, правоохоронці, психофізіологічні механізми, дихальні вправи, ефірні олії, аромабальзами, зони акупресури, гомеостаз, індивідуально-особистісний підхід.

Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук
за спеціальністю
19.00.04 – медична психологія

Блінов, Олег Анатолійович

Психологія бойового стресу [Рукопис] : дис. ... докт. психол. наук: 19.00.04 / О. А. Блінов ; наук. конс. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 534 с. : табл. + 1 додатки 126 с. - Бібліогр.: с. 486-534 (464 назви).

Анотація: У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове розв'язання проблеми бойового стресу військовослужбовців. Визначено сутність поняття бойового стресу, наслідки його дії на воїнів та шляхи його регуляції. Встановлено особливості функціонування психіки військовослужбовців в різних середовищах і впливу стрес-факторів. Охарактеризовано бойовий стрес воїнів на етапах і рівнях його прояву. Розкрито основні стратегії поведінки комбатантів в умовах бойового

Розділ 2. Дисертації 2020 року

стресу в моделі "Компас", наведені моделі формування бойових стресових розладів "Хрест", психологічної реабілітації військовослужбовців "Перехід", бойового стресу "Маяк", які є результатом теоретичного аналізу та емпіричного узагальнення даних дисертаційного дослідження. Розроблено й апробовано інноваційний психологічний інструментарій. Його використання разом з іншими психодіагностичними методиками дали можливість отримати новітні дані про особливості прояву бойового стресу у різних категорій військовослужбовців, легко- та важкопоранених, з внутрішньочерепною травмою: струсом зголовного мозку (контузією). У результаті факторного аналізу встановлено психологічну структуру переживань бойового стресу взагалі та переживання бойового стресу зокрема в учасників бойових дій. Визначено ефективність надання психологічної допомоги військовослужбовцям.

Ключові слова: військовослужбовці, бойовий стрес, бойові психічні травми, посттравматичні стресові розлади, поранені, контужені,

Візнюк, Інесса Миколаївна

Психологія іпохондричних розладів особистості [Рукопис] : дис. докт. психол. наук: 19.00.04 / І. М. Візнюк ; наук. конс. Л. М. Карамушка ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 531 с. : табл. + 1 додатки 55 с. - Бібліогр.: с. 490-531 (564 назва).

Анотація: Дисертація присвячена з'ясуванню механізму зародження і розвитку іпохондричних розладів особистості з урахуванням порушень соматоформного типу та розроблення на цій основі концепції їх психологічної профілактики. У дисертації розкрито загальну організацію дослідження, розглянуто та обґрунтовано методичний інструментарій, визначено критерії поділу учасників дослідження на групи, наведено статистичні дані дослідження, проаналізовані кількісні та якісні показники одержаних результатів. Теоретична база дослідження побудована на принципах мультимодальної психодіагностики, на принципах історизму, об'єктивності, науковості, системності та комплексності. У межах цих підходів були застосовані відповідні методи дослідження, зокрема порівняльно-історичний та проблемно-хронологічний. Важливу роль для проведення структурно-функціонального аналізу зібраних матеріалів, з'ясування причинно-наслідкових зв'язків і проведення необхідних статистичних підрахунків відіграли міждисциплінарні методи дослідження. Теоретико-методологічний інструментарій, застосований під час написання роботи, ґрунтується на сучасній методології пізнання психологічних явищ і процесів. Його застосування сприяло розкриттю теми дослідження, досягненню поставленої мети й отриманню нових обґрунтованих знань. Реалізовано поетапне впровадження концепції культури безпеки психопрофесійних розладів в умовах "locus minoris resistentiae" за іпохондричною ознакою в осіб процездатного віку за допомогою психодіагностичного методичного інструментарію і застосування психокорекційної програми. Поетапне дослідження було здійснено з урахуванням специфіки професійного забезпечення і стану оптимального функціонування організму в

Розділ 2. Дисертації 2020 року

кожного з фахівців різних професій, що відіграло важливу роль у формуванні їх світогляду на етапі зародження і розвитку іпохондричних розладів особистості.

Ключові слова: іпохондричні розлади особистості, психосоматичні розлади, алгоритм хронобіологічного прогнозу, медико-психологічна реабілітація фахівців, критерії підвищення рівня готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності, модель психокорекційних заходів і психотерапевтичної допомоги.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук **за спеціальністю** **19.00.04 – медична психологія**

Компанович, Маріанна Станіславівна.

Емоційні переживання підлітків із психосоматичними серцево-судинними захворюваннями та їх корекція [Рукопис] : дис. канд. психол. наук: 19.00.04 / М. С. Компанович ; наук. кер. Г. В. Католик ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 350 с. : табл. - Бібліогр.: с. 243-267 (369 назв).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячене вивченню емоційних переживань у підлітків із психосоматичними серцево-судинними захворюваннями, створенню та апробації комплексної психокорекційної програми розвитку здатності до саморегуляції емоційних переживань у підлітків із психосоматичними серцево-судинними захворюваннями. Емоційні переживання підлітків із психосоматичними серцево-судинними захворюваннями проявляються через низку психологічних симптомокомплексів, що виходять з особистісних особливостей досліджуваних, стосунків із найближчим оточенням (дитячо-батьківських та сиблігових), що безпосередньо мають вплив на особистість підлітків та стають в подальшому прототипною моделлю взаємодії із соціумом, а також з огляду самого нозологічного навантаження. Емпіричним дослідженням охоплено загалом 360 респондентів. Експериментальну групу склали підлітки із психосоматичними серцево-судинними захворюваннями в кількості 180 досліджуваних віком 14 та 15 років до контрольної групи увійшли 180 респондентів їхніх однолітків без проявів захворювання. Запропоновано комплексний підхід емпіричного дослідження емоційних переживань у підлітків із психосоматичними серцево-судинними захворюваннями, результати якого були інтегровані у формувальну частину дослідження. Дано визначення емоційних переживань та побудовано теоретичну модель виникнення емоційних переживань у підлітків із психосоматичними серцево-судинними захворюваннями. Поглиблено розуміння ролі емоційних переживань в генезі та в опрацюванні стигматизуючих наслідків психосоматичних серцево-судинних захворювань для підлітків. Розроблено та апробовано щоденник інтроспекції та рефлексії емоційних переживань відповідно до віку досліджуваних. Обґрунтовано припущення, що інтенсивні емоційні переживання відреаговуються психосоматичними пацієнтами, зокрема підлітками із психосоматичними серцево-судинними захворюваннями через симптоматику або сновидіння. Виявлено ключове завдання психологічної корекції емоційних переживань у підлітків із психосоматичними серцево-судинними захворюваннями, а саме розвиток здатності до їхньої саморегуляції, а також застосовано інтроспекцію та рефлексію в контексті наративів досліджуваних, для формування здатності до саморегуляції емоційних переживань.

Розділ 2. Дисертації 2020 року

Ключові слова: емоційні переживання, психосоматичні серцево-судинні захворювання, підлітковий вік, інтроспекція, рефлексія, психологічна корекція, саморегуляція емоційних переживань.

Костюк, Олена Віталіївна.

Психологічні особливості невротизації майбутніх лікарів в умовах трілінгвізму [Рукопис] : дис. канд. психол. наук: 19.00.04 / О. В. Костюк ; наук. кер. В. Є. Луньов ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 210 с. : табл. + 1 додатки 82 с. - Бібліогр.: с.182-210 (247 назв).

Анотація: В дисертації представлено результати теоретико-емпіричного дослідження психологічних особливостей невротизації як форми особистісної детермінації майбутніх лікарів в процесі професійного навчання та оволодіння професійною мовою (на матеріалі категоріального апарату мікробіології) в умовах трілінгвістичної взаємодії в освітньому просторі, відповідно до умов професіоналізації. Запропоновано три-факторну структуру феномену невротизації. Зміст першого фактору "Дефіцитарна невротизація" представлений такими особистісними властивостями студентів-трілінгвітів: власне, дефіцитарність Я-функцій, дезадаптивність, конформність, ностальгія, відчуження, несприятлива сімейна ситуація, соціальне напруження, соматизація, нав'язливість, вегетативні порушення. Зміст другого фактору "Деструктивна невротизація" поєднує такі феномени як: власне деструктивність Я-функцій, переживання великого впливу батьківської родини, нейротизм, висока соціальна активність, соматичні порушення, депресія, істеричний тип реагування, висока інтерференція понять. Зміст третього фактору "Амбівалентно-тривожна дезадаптація" усукупнює показники інтерактивності, депресивності, слабкості Я, ворожості, фобій, паранояльності, тривоги невротичної депресії, астенії, рецептивні мовні компетенції. Встановлено, що суттєвого впливу на перебіг дезадаптаційних процесів спричиняють чинники внутрішнього зв'язку з батьківщиною, які виявляються в проявах ностальгії та відчуття відчуження. Соматизація проявів тривоги через систему вегетативних, депресивних порушень, при низьких показниках адаптивності та високих показниках конформізму стає одною з детермінант посилення невротичного конфлікту. Доведено, що успішність оволодіння понятійним апаратом мікробіології є можливою з урахуванням явища трілінгвізму як умови формування рецептивних мовних компетентностей та чинника невротизації особистості майбутнього медичного працівника. Розроблено основні форми психолого-дидактичних засобів формування узагальнених способів дій по засвоєнню понятійного апарату мікробіології на основі клінічно орієнтованого підходу мікроорганізм-макроорганізм.

Ключові слова: невротизація особистості, самодетермінація, мова професійного навчання, трілінгвістична ситуація навчання, білінгвізм, мовний дискурс, мікробіологічні поняття, генетична психологія особистості.

Яковлева, Наталія Юріївна.

Психологічні особливості тривожних розладів у хворих на отосклероз [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.04 / Н. Ю. Яковлева ; наук. кер. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 290 с. : табл. + 1 додатки 232 с. - Бібліогр.: с. 243-284 (416 назв).

Розділ 2. Дисертації 2020 року

Анотація: Дисертацію присвячено вивченню психологічних особливостей тривожних розладів у хворих на отосклероз. На основі теоретичного аналізу у роботі знайдено та обгрунтовано психологічні особливості тривожних розладів у хворих на отосклероз. При цьому діагностичні критерії тривожних розладів визначалися за міжнародною класифікаційною системою DSM-V. Доведено, що тривожні розлади, спровоковані захворюванням на отосклероз, викликають психоемоційні порушення, які можуть супроводжуватися особливими психічними та поведінковими змінами, які приводять до порушення соціальної адаптації. Показано, що у хворих на отосклероз характерні такі психологічні особливості, як виражена постійна тривожність, яка з часом переростає у патологічну тривогу, що провокує виникнення специфічного тривожного розладу. Виявлено, що у хворих на отосклероз з тривожними розладами типовою ознакою являється наявність соціальної фобії в коморбідності з іншими тривожними розладами. Зазначений модифікований опитувальник M. Kazman'абуло використано як скринінговий інструмент та дослідницьку методику у визначенні тривожних розладів у хворих на отосклероз, у ході якого підтверджено повну його відповідність поставленим завданням. Розроблена психокорекційна програма для подолання та корекції тривожних розладів у хворих на отосклероз, яка може бути використана психотерапевтами та медичними психологами в медичних закладах. Отримані в ході емпіричного дослідження результати підтвердили висунуту на початку гіпотезу.

Ключові слова: тривожні розлади, психологічні особливості, отосклероз, хворий, опитувальник, психодіагностика, психокорекція.

Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук **за спеціальністю**

19.00.05 – соціальна психологія

Раєвська, Яна Миколаївна.

Психологічне забезпечення міжпрофесійної взаємодії фахівців соціальної сфери [Рукопис] : дис. ... докт. психол. наук: 19.00.05 / Я. М. Раєвська ; наук. конс. А. М. Грись ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 401 с. : табл. + 1 додатки 111 с. - Бібліогр.: с. 361-401 (400 назв).

Анотація: Дисертація присвячена аналізу психологічного забезпечення міжпрофесійної взаємодії фахівців соціальної сфери. Робота містить теоретичне обгрунтування, методичні засади та результати емпіричного дослідження з цієї проблеми. Аналізуються та систематизуються основні підходи до вивчення сучасного стану професійної діяльності та взаємодії фахівців соціальної сфери; сутності та складових міжпрофесійної взаємодії фахівців соціальної сфери. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення міжпрофесійної взаємодії фахівців соціальної сфери та практичні аспекти проблеми підготовки фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії. Зокрема висвітлені питання організаційно-методичного забезпечення процесу підготовки фахівців соціальної сфери; особливості здійснення міждисциплінарного підходу в процесі підготовки фахівців соціальної сфери до

міжпрофесійної взаємодії; практичні аспекти професійно-орієнтованої підготовки фахівців соціальної сфери. Розглянуто послідовність доробок щодо теоретико-методологічного обґрунтування авторського підходу до системи забезпечення особистісно-професійних якостей становлення фахівців соціальної сфери; психологічного забезпечення особистісної траєкторії готовності фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії. Також презентується покрокове методичне обґрунтування авторського підходу щодо організації структури емпіричного дослідження готовності фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії; покрокове дослідження особливостей формування міжпрофесійної взаємодії. Представлені дані емпіричного аналізу за такими компонентами мотиваційно-емоційним, когнітивно-змістовим, діяльнісно-практичним і регуляційним. Представлена концептуальна модель формування професійної готовності фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії та перевірена ефективність її впровадження; практичні підходи та методичні рекомендації щодо сприяння професійної готовності фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії. Обґрунтовано практичні види та форми роботи з такими категоріями: дітьми та молоддю, сім'ями, людьми похилого віку, людьми з обмеженими можливостями, внутрішньо- та зовнішньо- переміщеними особами та учасниками бойових дій.

Ключові слова: взаємодія, професіоналізм, професійна взаємодія, міжпрофесійна взаємодія, фахівець соціальної сфери, готовність до професійної діяльності, особистісна траєкторія готовності.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
за спеціальністю

19.00.05 – соціальна психологія, психологія соціальної роботи

Коваленко, Юлія Василівна.

Етнорелігійна ідентичність молоді як чинник поведінки подолання стресової ситуації [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Ю. В. Коваленко ; наук. кер. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 339 с. : табл. + 1 додатки 13 с. - Бібліогр.: с. 312-339 (282 назви).

Анотація: Дисертація містить теоретичне узагальнення та нове розв'язання проблеми кроскультурного дослідження поведінки подолання стресової ситуації. Визначено вагу впливу етнічної та релігійної ідентичності людини на особливості її копінг-поведінки. Показано, що в осіб з різними етнорелігійними ідентичностями, залучення специфічних внутрішніх та зовнішніх ресурсів зумовлює особливості поведінки подолання стресової ситуації. Грунтуючись на аналізі наявних підходів та теорій систематизації копінг-стратегій як основної категорії класифікації способів подолання стресової ситуації, була досліджена різниця між психологічними захистами та копінг-стратегіями. Висвітлена ієрархічна модель копінг-поведінки, яка була застосована в інтерпретації результатів кроскультурного дослідження

Розділ 2. Дисертації 2020 року

(адаптована за Skinner & Zimmer-Gembeck, 2016). Здійснені підготовка, проведення й аналіз результатів кроскультурного емпіричного дослідження. Емпірично доведено існування міжгрупових відмінностей у вибірках студентської та викладацької молоді з різними етнічними ідентичностями (єгиптянами та українцями) та різними релігійними ідентичностями (мусульманами та християнами) у поведінці подолання стресової ситуації. Виявлено, що етнічна ідентичність випробуваних виступає більш вагомо предиктором патернів копінг-поведінки. Визначено, що копінг-поведінка (1) єгиптян та (2) українців підпорядковується всім трьом адаптивним процесам ієрархічної моделі копінг-поведінки, обґрунтованої у цьому дослідженні. Крім того, єгиптяни та українці застосовували тотожні копінг-сім'ї (субшкали) у своїх моделях копінг-поведінки, а саме "Розв'язання проблеми", "Пошук інформації", "Пошук підтримки", та "Пристосування". З іншого боку, єгиптяни та українці надавали перевагу дещо різним стратегіям копінгу, що входили до означених копінг-сімей, а також демонстрували різні ступеневі вияви цих стратегій. Зроблено висновок про те, що залежно від особливостей етнорелігійної ідентичності людини, формуватиметься специфічний патерн адаптивних процесів та копінг-сімей (субшкал) з їх кореневими функціями, який зумовлює специфічний патерн поведінки подолання певної стресової ситуації. Виявлено такий патерн копінг-поведінки у (1) єгиптян: "Пошук підтримки" - "Розв'язання проблеми" - "Пристосування" - "Пошук інформації"; у (2) українців: "Пошук інформації" - "Пристосування" - "Пошук підтримки" - "Розв'язання проблеми". Зважаючи на особливості формування релігійності у групі єгиптян обох релігійних ідентичностей (мусульман та християн), у яких формальне релігійне навчання та виховання починається з дитинства, продовжується протягом дорослішання, на відміну від українців, у яких цей процес є більш стихійним, зроблено висновок про формальну сформованість релігійного копінгу у єгиптян. Це є свідченням того, що копінг-стратегіям можливо і потрібно навчати. Виявлена усталеність патернів копінг-поведінки у єгипетської та української студентської молоді за інших соціальних умов (загального карантину для запобігання розповсюдження COVID-19).

Ключові слова: поведінка подолання стресової ситуації, копінг-стратегії, копінг-поведінка, життєве само здійснення, етнорелігійна ідентичність, кроскультурне дослідження, ієрархічна модель копінг-поведінки, патерн копінг-поведінки.

Максьом, Катерина Володимирівна.

Соціально-психологічні особливості розвитку емоційного інтелекту підлітків як чинник запобігання шкільному булінгу [Рукопис] : дис. канд. психол. наук: 19.00.05 / К. В. Максьом ; наук. кер. В. В. Москаленко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 204 с. : табл. + 1 додатки 23 с. - Бібліогр.: с. 187-204 (198 назв).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячене соціально-психологічному аналізу особливостей емоційного інтелекту підлітків як чинника у запобіганні шкільному булінгу. Здійснено теоретичний аналіз існуючих концептуалізацій загальних закономірностей розвитку емоційного інтелекту. Проаналізовано структуру, форми прояву та функції емоційного інтелекту особистості. Обґрунтовано основні чинники, специфіку проявів і наслідки булінгу в шкільному середовищі. Описано теоретичну модель соціально-психологічних особливостей розвитку емоційного інтелекту учасників булінгу в шкільному середовищі. Емпірично встановлено соціально-психологічні особливості булінг-структури в умовах закладу загальної середньої освіти, визначено рівень розвитку емоційного інтелекту школярів та ступінь їх залучення до процесу булінгу. На основі порівняння особливостей емоційного інтелекту школярів зі ступенем їх залучення до процесу булінгу виявлено залежність частоти проявів булінгу в шкільному середовищі від ступеню розвитку емоційного інтелекту його учасників.

Ключові слова: емоційний інтелект, булінг, підлітковий вік, інтерактивний театр, агресивність, віктимізація, булінг-структура, емоційна обізнаність, емпатія, управління емоціями, само мотивація, розпізнання емоцій.

Пугачов, Дмитро Леонідович.

Психологічні особливості формування образу "Я" комп'ютерно-залежними молодшими підлітками [Рукопис] : дис.канд. психол. наук: 19.00.05 / Д. Л. Пугачов ; наук. кер. Л. О. Кондратенко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 206 с. : табл. + 1 додатки 56 с. - Бібліогр.: с. 185-206 (275 назв).

Анотація: Дисертація присвячена проблемі формування образу "Я" комп'ютерно-залежних молодших підлітків у мережі Інтернет та багатокористувацьких комп'ютерних іграх. У роботі розкрито психологічний зміст поняття образу "Я". Виявлено функціональні особливості поняття самосвідомість, що виступає визначальним фактором формування образу "Я". Виявлено функціональні особливості поняття самосвідомість, що виступає визначальним фактором формування образу "Я" у підлітковому віці. Результатом дослідження стало самоінтерв'ю "Віртуальне татуювання", засноване на низці унікальних самопрезентаційних характеристиках молодших підлітків у реальному та віртуальному світах. Виявлено основні механізми, за допомогою яких відбувається формування унікального образу "Я" молодших підлітків у віртуальному світі, значення їх "Нікнеймів" та "Аватарів" у багатокористувацьких комп'ютерних іграх, соціальних мережах, месенджерах, форумах та інших Інтернет-спільнотах. Емпірично доведено, що за більшістю унікальних самопрезентаційних характеристик існує значна та середня залежність між рівнем комп'ютерної адикції, засобами, які використовує підліток для комунікації у мережі Інтернет, та формуванням унікального образу "Я" у реальному та віртуальному світах. Розроблена комплексна корекційна програма, спрямована на підвищення рівня реальної комунікації та

Розділ 2. Дисертації 2020 року

сприйняття віртуального простору як такого, що може дати додаткові переваги у навчанні, творчому зростанні та інших аспектах пов'язаних з реальним життям. В ході повторного тестування була емпірично підтверджена ефективність корекційної програми: констатовано зменшення загального рівня комп'ютерної залежності серед молодших підлітків, формування цілей та мотивів у експериментальних групах підлітків у реальному світі.

Ключові слова: образ "я", комп'ютерна залежність, інтернет, віртуальне татуювання, нікнейм, аватар, підлітки, віртуальний світ.

Супріган, Анастасія Олександрівна.

Трансформація "Я-образу" особистості в складних життєвих обставинах [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.0 / А. О. Супріган ; наук. кер. Ю. М. Швалб ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 196 с. : табл. + 1 додатки 58 с. - Бібліогр.: с. 171-191 (204 назви).

Анотація: На підставі теоретичного і емпіричного дослідження поняття складних життєвих обставин та їх впливу на "Я-образ" особистості було виявлено, що саме "Я-образ" є найбільш рухомою та динамічною частиною самосвідомості, яка більш пов'язана з ситуаційними змінами життя особистості. Встановлено, що найбільш сильно впливають на зміну "Я-образу" особистості такі зміни, що оцінюються самим суб'єктом, як "складні життєві обставини". Обґрунтовано, що складні життєві обставини виникають як непрогнозована дія нового зовнішнього чинника, стосовно якого у індивіда відсутні адекватні схеми розуміння та моделі поведінки. Відповідно до цього встановлено чотири найбільш розповсюджені типи складних життєвих обставин за ознакою провідного соціально-психологічного чинника руйнації усталеного способу життя. Такими чинниками є: розпад родини; порушення індивідуального функціонування; руйнування джерела життєзабезпечення; зміна загальної соціальної ситуації життя. Емпірично доведено, що складні життєві обставини трансформують структурні компоненти "Я-образу", причому така трансформація залежить від специфіки ситуації. Доведено, що окрім зміни "Я-образу" простежуються зміни в "образі Інших", що виражається у негативізації ставлення до оточуючих. Розроблено та апробовано технологію психокорекційної роботи з особами, які потрапили у складні життєві обставини. У результаті роботи респонденти продемонстрували наявну суб'єктну позицію, зняття блокади майбутнього у побудові життєвих перспектив та поновлення "Я-образів".

Ключові слова: самосвідомість, я-образ, структурні компоненти "я-образу", складні життєві обставини, трансформація, розпад родини, порушення індивідуального функціонування, руйнування джерела життєзабезпечення, зміна загальної соціальної ситуації життя, образ інших, суб'єктна позиція.

Чиркова, Тетяна Ігорівна.

Психологічні особливості консультування міжетнічних подружніх пар [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Т. І. Чиркова ; наук. кер. С. Д. Максименко ; Ін-т

Розділ 2. Дисертації 2020 року

психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 236 с. : табл. + 1 додатки 11 с. - Бібліогр.: с.222-236 (158 назв).

Анотація: У дисертації запропоновано покрокове описання алгоритму консультування кросс-культурних пар з точки зору практичного експериментального дослідження, побудованому на опрацюванні основних методів вітчизняного сучасного крос-культурного консультування. Приведено та обгрунтовано основну специфіку та головні риси даного алгоритму. Доведено його практичну необхідність. Визначено, за якими основними характеристиками потрібно його побудувати в залежності від індивідуальних та загальних характеристик та властивостей пари у міжнаціональному, ментальному та гендерному розрізі аспектах. Здійснене методологічне обгрунтування побудови даного алгоритму проведення консультування. Надані рекомендації щодо застосування даного алгоритму у розрізі роботи із міжнаціональною парою для психолога консультанта. Обгрунтовані основні причини для створення даного алгоритму. Розроблені практичні рекомендації та надані приклади. Детально пояснено, для чого саме необхідно створювати такий алгоритм та до якого результати призведе робота за таким алгоритмом. Описані історичні передумови проведення даних експериментів у сфері міжнаціонального сімейного консультування і обгрунтована причина, чому саме це останніми роками призвело, у наукових дослідженнях, до активних пошуків методології для проведення експериментальних спроб. Пояснено як саме активно робилися спроби створення алгоритмів, схем та систем безпосередньо консультування, які спрямовані на покращення якості самого консультування та допомоги практичному психологові-консультанту, в першу чергу. Констатовані спроби вчених систематизувати теоретичні знання та практичні експериментальні здобутки, які поступово систематизувалися у сукупності та знайшли своє практичне застосування, що призвело до покращення та виведення на новий рівень сімейного міжнаціонального консультування. Доведено, що необхідно створити єдиний алгоритм, який допоможе психологові-консультанту працювати із парами на високопрофесійному рівні та завжди мати готову схему, для того, щоб працювати із нею при роботі із кросс-культурними парами.

Ключові слова: етапи консультування, алгоритм, міжособистісні стосунки, конфліктологія, особистісний конфлікт, процедура підготовки, умови сімейного консультування, кросс-культурний конфлікт, ментальні кризи.

Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю

19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Лящ, Оксана Павлівна

Генеza емоційного інтелекту в юнацькому віці [Рукопис] : дис. ... докт. психол. наук: 19.00.07 / О. П. Лящ ; наук. конс. М. Л. Смульсон ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка

Розділ 2. Дисертації 2020 року

НАПН України. - Київ, 2020. - 393 с. : табл. + 1 додатки 64 с. - Бібліогр.: с. 365-393 (296 назв).

Анотація: У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми генези емоційного інтелекту в юнацькому віці. Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що вперше: розроблено і обґрунтовано теоретичну модель генези емоційного інтелекту в ранній юності; визначено компоненти, рівні, особливості розвитку, психологічні чинники, механізми, закономірності розвитку емоційного інтелекту юнаків; розроблено й апробовано програму розвитку компонентів та рівнів емоційного інтелекту в ранній юності; поглиблено та розширено уявлення про емоційно-інтелектуальні аспекти розвитку особистості у період ранньої юності; гендерні відмінності емоційного інтелекту юнаків; взаємозв'язку емоцій та інтелекту в процесах регуляції діяльності та спілкування юної особистості. Подальшого розвитку набуло положення про функціональний взаємозв'язок емоційних та інтелектуальних процесів у розвитку особистості раннього юнацького віку. Теоретичне значення дослідження полягає у тому, що здійснено ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз психологічних основ генези емоційного інтелекту особистості в ранній юності, що став підставою для розробки авторської концепції дослідження; сформульовано і обґрунтовано теоретичну модель генези емоційного інтелекту в ранній юності; здійснено детальний кількісний та якісний аналіз структури, рівнів та особливостей розвитку емоційного інтелекту юнаків; визначено систему психологічних чинників, механізмів та закономірностей генези емоційного інтелекту в ранній юності; здійснено детальний кількісний та якісний аналіз структури, рівнів та особливостей розвитку емоційного інтелекту юнаків; визначено систему психологічних чинників, механізмів та закономірностей генези емоційного інтелекту в ранній юності. Практична значущість результатів дослідження полягає в тому, що розроблено і апробовано діагностичну програму для виявлення і оцінки компонентів, рівнів, особливостей розвитку емоційного інтелекту, програму розвитку компонентів та рівнів емоційного інтелекту в ранній юності. Матеріали дослідження можуть бути використані для розв'язання практичних завдань діяльності сучасних закладів загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти, зокрема для організації діагностики рівня розвитку емоційного інтелекту учнівської молоді та студентів, розроблення ефективних програм психологічного супроводу розвитку особистості на етапі ранньої юності; розроблення індивідуальних програм розвитку емоційного інтелекту. Теоретичні положення, результати дослідження можуть бути використані у процесі навчання учнів закладів загальної середньої освіти та професійній підготовці студентів закладів професійно-технічної та вищої освіти, а також у практиці психологічної служби освіти та соціально-психологічних центрів під час розроблення та впровадження психологічного супроводу як особистості, так і освітнього процесу.

Ключові слова: емоційний інтелект, ідентифікація емоцій, використання емоцій, розуміння емоцій, свідомо регуляція емоцій, генома емоційного інтелекту.

Михальська, Світлана Анатоліївна

Психологія мовленнєвої поведінки дитини 5-7 років життя [Рукопис] : дис. докт. психол. наук: 19.00.07 / С. А. Михальська ; наук. конс. Т. О. Піроженко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 435 с. : табл. + 1 додатки 77 с. - Бібліогр.: с.398-435 (415 назв).

Анотація: У дисертації здійснено теоретичний та експериментально-емпіричний аналіз процесу становлення мовленнєвої поведінки дитини 5-7 років життя в умовах родинного та суспільного виховання. Досліджено, що мовленнєва поведінка дитини дошкільного віку є свідченням зростання та формування психологічних якостей, які мають прояв в емоційному, когнітивному, вольовому розвитку, що в цілому демонструє дошкільну зрілість як здатність до регуляції психічних процесів. Визначено роль смислових конструктів та ціннісних орієнтацій, що регулюють активність дитини 5-7 років життя у системі взаємодії "людина-людина" у процесі прийняття значущих рішень про подальшу мовленнєву поведінку. Доведено роль творчих досягнень комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини в регуляції мовленнєвої поведінки старшого дошкільника у взаємодії з однолітками в знайомих та невизначених комунікативних ситуаціях. Виокремлено зовнішні детермінанти, що сприяють становленню мовленнєвої поведінки дитини, які пов'язані з комунікацією.

Ключові слова: мовленнєва поведінка, старший дошкільний вік, комунікативно-мовленнєвий розвиток, соціально-психологічні чинники, свідомо регуляція, ціннісні орієнтації, уява, творчий рівень мовлення, родинне спілкування, спілкування з однолітками.

Мушкевич, Мирослава Іванівна

Психологічний супровід сімей, що мають проблемних дітей [Рукопис] : дис. докт. психол. наук: 19.00.07 / М. І. Мушкевич ; наук. конс. Г. В. Ложкін ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 427 с. : табл. + 1 додатки 77 с. - Бібліогр.: с. 370-427 (593 назви).

Анотація: У дисертації теоретично проаналізовано й емпірично досліджено систему психологічного супроводу сімей, що мають проблемних дітей. Визначено зміст, динаміку, напрями, фокуси тощо системи такого супроводу, які зумовлені сімейним статусом, віковими характеристиками, гендерною диференціацією членів сімей, функційністю чи дисфункційністю сімейної системи. Указано на технологію реалізації психологічного супроводу сімей, що мають проблемних дітей, яка здійснюється за допомогою надання комплексних взаємопов'язаних і взаємообумовлених заходів, організаційно-методичною основою котрих є цілеспрямованих, поетапний процес (психодіагностика, психоедукація, психоконсультавання, психотерапія), представлений різними методами й прийомами, зумовлений знаннями індивідуальних і міжособистісних особливостей членів сімей,

які реалізуються задля забезпечення оптимальних умов послідовного розвитку та збереження психологічного здоров'я всієї сім'ї як системи на рівні шлюбної й батьківської підсистем. Доведено виражену позитивну динаміку за всіма емпіричними показниками, котрі змістовно визначають структуру психотипічного профілю членів сімей, що мають проблемних дітей, після проведення психологічного супроводу. Виявлено, що програма психологічного супроводу стала важливим фактором якісної трансформації змістовно-структурних елементів психотипів у напрямі розвитку властивостей здорового функціонування особистості. Відзначено, що дисертаційна робота містить перспективні напрями наукової роботи, що передбачають удосконалення програми психологічного супроводу сімей, що мають проблемних дітей; поглиблення знань про структурно-функційні особливості її складників; детальне розкриття "особистісного та сімейного виміру" особистості відповідно до структурних компонентів, таких як вік, гендерна диференціація, тип і склад сім'ї; розроблення емпірико-діагностичних програм формування змісту психологічного супроводу сімей.

Ключові слова: психологічний супровід, ядерна сім'я, сімейна система, шлюбна підсистема, батьківська підсистема, проблемна дитина, психодіагностика, психоедукація, психоконсультування, психотерапія, заклади позашкільної освіти, організаційна культура, типи організаційної культури, психологічні чинники розвитку організаційної культури, тренінгові програма.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
за спеціальністю

19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Віннічук, Ірина Петрівна.

Розвиток творчої уяви молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва (засобами психологічного тренінгу карус) [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / І. П. Віннічук ; наук. кер. Л. М. Литвинчук ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 243 с. : табл. + 1 додатки 220 с. - Бібліогр.: с. 199-219 (264 назви).

Анотація: У дисертації подані результати теоретичного та експериментального дослідження особливостей розвитку творчої уяви молодших школярів під час образотворчої діяльності. У роботі представлені дані теоретико-емпіричного дослідження творчої уяви, котре ґрунтується на теорії творчості В. О. Моляко. Його концепція стратегічної організації та регуляції творчих процесів є базисом психологічного тренінгу "Дивосвіт" (модифікація фрагменту стратегіальної концепції КАРУС), результати проведення якого висвітлені в дисертації. Під час експерименту досліджено особливості творчої уяви молодших школярів, котра активізується під час образотворчої діяльності при виконанні творчих завдань. Представлено зміст, алгоритм методичних засобів активізації уяви молодших школярів, котрі були використані при проведенні тренінгу "Дивосвіт". Вищезагальні

Розділ 2. Дисертації 2020 року

заняття передбачали теоретико-практичне засвоєння стратегій аналогізування, комбінування, реконструювання, універсальної стратегії ознайомлення зі стратегією спонтанних підстановок. З'ясовано, що найбільш частовживаними та доступними для розуміння учнями початкових класів є стратегії комбінування та аналогізування. Сформульовано психолого-педагогічних принципи розвитку творчої уяви.

Ключові слова: молодший шкільний вік, уява, творча уява, стратегія, аналогізування, комбінування, реконструювання, універсальна стратегія, стратегія спонтанних (випадкових) підстановок.

Карамушка, Маргарита Ігорівна.

Психологічні особливості розвитку соціально активної молоді [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / М. І. Карамушка ; наук. кер. О. І. Власова ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 228 с. : табл. + 1 додатки 29 с. - Бібліогр.: с. 201-228 (283 назви).

Анотація: У дисертації здійснено теоретичне обґрунтування й експериментально вивчено психологічні особливості розвитку соціально активної молоді. Побудовано модель психологічних якостей соціально активної молоді. На основі емпіричного дослідження виявлено рівень розвитку лідерського, ціннісно-мотиваційного, емоційно-регулятивного та комунікативного компонентів психологічних якостей, продемонстровано відмінність між соціально активною та соціально неактивною молоддю. Виділено типи соціально активної молоді за рівнем розвитку психологічних якостей ("лідери", "комунікатори", "агресивні", "унікаючі", "імпульсивні". Виявлено статистично значущі зв'язки між психологічними якостями соціально активної молоді та чинниками макрорівня (напрямок соціальної активності молоді), мікрорівня (професійними та соціально-демографічними характеристиками молоді). Визначено психологічні умови розвитку соціально активної молоді. Розроблено та апробовано тренінг для розвитку психологічних якостей, необхідних для здійснення соціальної активності молоді.

Ключові слова: соціальна активність, соціально активна молодь, соціально неактивна молодь, типи соціально активної молоді, чинники розвитку соціально активної молоді, психологічний тренінг, готовність до професійної діяльності, особистісна траєкторія готовності.

Опанасенко, Людмила Анатоліївна.

Психологічна структура навчального цілепокладання у старшокласників [Рукопис] : дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Л. А. Опанасенко ; наук. кер. Ю. М. Швалб ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 199 с. : табл. + 1 додатки 65 с. - Бібліогр.: с.183-199 (189 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено вивченню особливостей психологічної структури навчального цілепокладання у старшокласників. Здійснено теоретико-методологічне вивчення феномена навчального цілепокладання. Встановлено, що

Розділ 2. Дисертації 2020 року

навчальне цілепокладання - це здатність особистості до усвідомленого визначення власних цілей навчання, їх узгодження з іншими особистісно-значимими цілями та оцінки досягнутого і бажаного результату навчання. З'ясовано, що у старшокласників навчальне цілепокладання постає як процес визначення освітніх перспектив. Побудовано структурно-функціональну модель навчального цілепокладання у старшокласників, яку складають: типи навчальних цілей (пізнавальні, пізнавально-прагматичні, соціально-прагматичні, формально-навчальні) та блоки психологічної компетентності (когнітивний, мотиваційний, діяльнісний, рефлексивний, регулятивний). Домінування типу навчальних цілей визначає тип навчального цілепокладання, а розвиток блоків психологічної компетентності - рівень його сформованості. Емпірично з'ясовано, що усі типологічні групи старшокласників за сформованою психологічною структурою навчального цілепокладання є позитивними, оскільки спрямовані на побудову учнями індивідуальних навчальних траєкторій. Водночас, найменш перспективним є формально-навчальний тип учнів, а найбільш конкурентноспроможним визначено пізнавальний тип. Розроблено та апробовано технологію розвитку психологічної структури навчального цілепокладання через звернення старшокласників до їх життєвих перспектив та рівня сформованості психологічної компетентності.

Ключові слова: навчальна діяльність, старший шкільний вік, цілепокладання, навчальне ціле покладання, пізнавальні цілі, пізнавально-прагматичні цілі, соціально-прагматичні цілі, формально-навчальні цілі, когнітивний блок, мотиваційний блок, діяльнісний блок, рефлексивний блок, регулятивний блок, психологічна компетентність.

Павленко, Тетяна Валеріївна.

Особистісні чинники розвитку комунікативних властивостей підлітків [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Т. В. Павленко ; наук. кер. О. М. Кокун ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 249 с. : табл. + 1 додатки 57 с. - Бібліогр.: с. 171-191 (204 назви).

Анотація: Дисертація містить теоретичне узагальнення та нове вирішення проблеми розвитку комунікативних властивостей підлітків, зокрема в ній здійснено: експериментальне вивчення особистісних якостей, які можуть впливати на розвиток комунікативної поведінки підлітків, виявлено особливості впливу цих якостей на комунікативні властивості на підлітків в цілому, а також з урахування вікового та статевого критеріїв; виявлено ряд особистісних чинників, які позитивно чи негативно впливають на рівень розвитку комунікативних властивостей підлітків; розроблено та апробовано авторську програму розвитку комунікативних властивостей підлітків. Визначено особистісні якості які є чинниками розвитку комунікативних властивостей підлітків. Всі чинники розділено на дві групи: позитивні, тобто такі які сприяють розвитку комунікативних властивостей підлітків, та негативні, які перешкоджають розвитку цих властивостей. До позитивних належать рівень розвитку емпатії, потреба

Розділ 2. Дисертації 2020 року

у спілкуванні, спрямованість на комунікацію, емоційна стабільність, рівень самоконтролю; до негативних: рівень дратівливості, сенситивність, сором'язливість. Доведено ефективність авторської програми розвитку комунікативних властивостей підлітків експериментальної групи виявила достовірне їх покращення.

Ключові слова: комунікація, комунікативні властивості, підлітковий вік, особистісні чинники, особистісні властивості, розвиток.

Федько, Олександр Олександрович.

Психологічні особливості обдарованості майбутніх фахівців економічного профілю [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / О. О. Федько ; наук. кер. М. В. Папуча ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 186 с. : табл. + 1 додатки 14 с. - Бібліогр.: с.171-186 (200 назв).

Анотація: У дисертаційному дослідженні проаналізовано та узагальнено основні підходи до розв'язання проблеми обдарованості фахівців економічного профілю. Обдарованість майбутніх фахівців економічного профілю розуміється як складна єдність міжфункціональних психологічних систем, які включають в себе різні аспекти розвитку мотивації, креативності, діяльності, суб'єктності, особистості, включених у здійснення активності в сфері відносин "людина-економіка". Виявлено високий, середній та низький рівні обдарованості майбутніх фахівців економічного профілю. Діагностовано компоненти обдарованості, зокрема, загально-особистісна обдарованість студентів економічного профілю проявлялася у вираженому прагненні до самоактуалізації. Мотиваційна обдарованість студентів економічного профілю продемонструвала високий рівень розвитку мотиваційних показників. Креативна обдарованість студентів економічного профілю зумовлена високим рівнем креативності та мисленнєвої жвавості. Організаційно-діяльнісна обдарованість студентів економічного профілю передбачає, зокрема, розвинені комунікативні та організаторські здібності. Описано методичні рекомендації, які дають можливість здійснення спеціально організованого навчання, що забезпечує розвиток компетенції організовувати майбутню підприємницьку діяльність, можливість оволодіння сучасними економічними технологіями, здатність більш успішно реалізовувати себе в економіці і бізнесі.

Ключові слова: обдарованість, діагностика, психологічні фактори, професіоналізм, креативність, мислення, здібності.

Штих, Ірина Ігорівна.

Спрямованість особистості як чинник розвитку психічних станів учнів загальноосвітніх шкіл [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / І. І. Штих ; наук. кер. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 214 с. : табл. + 1 додатки 53 с. - Бібліогр.: с.188-214 (224 назв).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячено теоретичному обґрунтуванню та емпіричному виявленню співвідношення психічних станів зі спрямованістю

особистості учнів загальноосвітньої школи в динаміці вікового розвитку. Визначено вплив професійної спрямованості вчителів на перебіг психічних станів учнів. На засадах генетичної психології розроблено модель суб'єкт-суб'єктного простору взаємодії: "спрямованість викладача-психічні стани-спрямованість школярів". Доведено, що цільові настановлення педагогів є зовнішніми детермінантами психічних станів й впливають на цільові настановлення учнів. Досліджено психічні стани дітей шкільного віку протягом всього терміну навчання в початковій та середній школі. Встановлено рівність проявів психічних станів і цільових установок школярів, зокрема: афективний рівень цільових настановлень відповідає психічному рівню станів, коли психічні стани й цільові настановлення учнів. Досліджено психічні стани дітей шкільного віку протягом всього терміну навчання в початковій та середній школі. Встановлено рівність проявів психічних станів і цільових установок школярів, зокрема: афективний рівень цільових настановлень відповідає психічному рівню станів, коли психічні стани й цільові настановлення виступають як переживання, емоційні оцінки; когнітивний рівень психічних станів й цільових настановлень, коли усвідомлюються психічні стани й власні цільові настановлення на конативному рівні. Уточнено, що психічні стани й цільові настановлення особистості мають подібність спрямуванням: при позитивних психічних станах учнів цільові настановлення виражені позитивними мотивами, при негативних психічних станах - негативними мотивами.

Ключові слова: спрямованість особистості, професійна спрямованість вчителів, психічні стани, учні, навчальна активність, суб'єкт-суб'єктний простір.

Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук **за спеціальністю**

19.00.10 – організаційна психологія, економічна психологія

Креденцер, Оксана Валеріївна

Психологічні основи підприємницької активності персоналу освітніх організацій [Рукопис] : дис. ... докт. психол. наук: 19.00.10 / О. В. Креденцер ; наук. конс. Л. М. Карамушка ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 473 с. : табл. + 1 додатки 90 с. - Бібліогр.: с. 403-474 (548 назва).

Анотація: Дисертацію присвячено психологічним основам підприємницької активності персоналу освітніх організацій. Проаналізовано сутність внутрішньоорганізаційного підприємництва в освітніх організаціях, ресурси, умови, функції та основні напрями та форми вияву. Показано роль внутрішньоорганізаційного підприємництва в реалізації концепції "Нова українська школа". Обґрунтовано авторську концепцію підприємницької активності персоналу освітніх організацій. Представлено авторську психологічну модель підприємницької активності персоналу освітніх організацій. Наведено результати емпіричного дослідження внутрішньоорганізаційного підприємництва в освітніх організаціях.

Розділ 2. Дисертації 2020 року

Проаналізовано особливості розвитку підприємницької активності персоналу освітніх організацій. Досліджено підприємницьку самоефективність та систему управління як важливі психологічні чинники розвитку підприємницької активності персоналу освітніх організацій. Проаналізовано задоволеність працею як важливий психологічний результат розвитку підприємницької активності персоналу освітніх організацій. Досліджено вплив підприємницької активності персоналу освітніх організацій та організаційний розвиток та розвиток організаційної культури. Висвітлено мету, завдання та структуру "Технології психологічної підготовки персоналу освітніх організацій до розвитку підприємницької активності". Представлено результати впровадження технології та доведено її ефективність.

Ключові слова: внутрішньоорганізаційне підприємництво, підприємницька активність, освітні організації, персонал освітніх організацій, задоволеність працею підприємницька самоефективність, організаційна культура, організаційний розвиток, технологія психологічної підготовки персоналу освітніх організацій.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю

19.00.10 – організаційна психологія, економічна психологія

Баранова, Вікторія Анатоліївна

Психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.10 / В. А. Баранова ; наук. кер. Л. М. Карамушка ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 238 с. : табл. + 1 додатки 81 с. - Бібліогр.: с. 210-239 (278 назв).

Анотація: У дисертації здійснено теоретичне обґрунтування й експериментально вивчено психологічні чинники розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти. Визначено психологічні особливості закладів позашкільної освіти як освітніх організацій. Розроблено модель психологічних чинників та умов розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти. На основі емпіричного дослідження констатовано, що педагогічні працівники закладів позашкільної освіти орієнтовані на посилення впровадження в їхніх закладах "прогресивних" і зниження "консервативних" типів організаційної культури. Доведено наявність зв'язку між "внутрішніми і зовнішніми" чинниками мезорівня й мікрорівня та рівнями розвитку типів організаційної культури закладів позашкільної освіти. Розроблено й апробовано авторську тренінгову програму для психологічної підготовки педагогічних працівників до розвитку організаційної культури закладів позашкільної освіти.

Ключові слова: освітні організації, заклади позашкільної освіти, організаційна культура, типи організаційної культури, психологічні чинники розвитку організаційної культури, тренінгова програма. .

Заїка, Інна В'ячеславівна

Психологічні умови подолання особистісної напруженості персоналу освітніх організацій [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.10 / І. В. Заїка ; наук. кер. Л. М. Карамушка ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 346 с. : табл. + 1 додатки 99 с. - Бібліогр.: с. 220-246 (255 назв).

Анотація: У дисертації здійснено аналіз й узагальнення теоретико-методологічних основ та експериментальних результатів проблеми психологічних умов подолання особистісної напруженості персоналу освітніх організацій. Побудовано модель особистісної напруженості персоналу освітніх організацій (особистісної та ситуативної тривожності, соціальної фрустрованості, життєвої незадоволеності). Виявлено статистично значущі зв'язки між чинниками мезорівня ("загальними" та "спеціальними характеристиками організації") та окремими проявами особистісної напруженості персоналу освітніх організацій. Доведено статистично значущі зв'язки між чинниками мікрорівня (організаційно-професійними та соціально-демографічними характеристиками) та більшістю проявів особистісної напруженості персоналу освітніх організацій. Визначено психологічні умови подолання особистісної напруженості у персоналу освітніх організацій. Розроблено та апробовано психологічні технології підготовки освітнього персоналу до подолання особистісної напруженості (на рівні організації та на рівні персоналу), доведено їхню ефективність. На основі ґрунтовного аналізу та залученню сучасних методологічних досліджень в дисертації висвітлені методологічні підходи до психологічної структури особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності, описані основні категорії вивчення особистісної надійності підприємців, наведені методологічні принципи дослідження психологічної структури особистісної надійності, представлені методологічні принципи дослідження психологічної структури особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності. Виділені об'єктивні та суб'єктивні чинники особистісної надійності підприємців, описані емоційно-вольові, когнітивні, ціннісно-сміслові, комунікативні та мотиваційні компоненти психологічної структури особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності. Здійснено теоретичне обґрунтування концепції психологічної структури розвитку особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності. Визначені критерії й показники оцінки рівня сформованості особистісної надійності підприємців та психологічні механізми, методи, засоби розвитку особистісної надійності підприємців. Створена програма розвитку особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності в процесі психологічного супроводу навчальної та професійної діяльності, яка включає наступні етапи: діагностуючий, процесуальний та оціночно-контрольний. На першому етапі розроблялася система психологічної діагностики для виявлення рівнів розвитку особистісної надійності, а також визначалися цілі й завдання, зміст і методи роботи. На другому (процесуальному) етапі представлені: навчально-методичний комплекс, який складається з он-лайн

Розділ 2. Дисертації 2020 року

курсів; семінар-тренінг "Психологія підприємництва"; психотренінгова програма з розвитку психологічних компонентів особистісної надійності суб'єктів підприємницької діяльності та організаційно-психологічна технологія "Профілактика та подолання професійного вигорання в підприємців". На третьому (оціночно-контрольному) етапі емпіричного дослідження здійснювався порівняльний аналіз отриманих даних. Запропоновано практикуми розвитку психологічної, комунікативної та правової культури підприємців.

Ключові слова: освітні організації, персонал, особистісна напруженість, прояви особистісної напруженості, чинники особистісної напруженості, психологічні умови подолання особистісної напруженості, тренінг, психологічні технології підготовки персоналу до подолання особистісної напруженості.

Дисертації на здобуття ступеня доктора філософії

Гуцол, Кирил Віталійович

Наративна компетентність як чинник самопроектування особистості [Рукопис] : дис. ... доктора філософії: 053; 05 / К. В. Гуцол ; наук. кер. Н. В. Чепелева ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2020. - 227 с. : табл. + 1 додатки 152 с. - Бібліогр.: с.199-227 (279 назв).

Анотація: В дисертації представлено теоретичне узагальнення та нове розв'язання проблеми наративної компетентності особистості, що ґрунтується на методологічних принципах психологічної герменевтики та полягає в розробці концепції її тлумачення як чинника самопроектування, створенні процедури її діагностики, обґрунтуванні та апробації програми тренінгу наративної компетентності в контексті розвитку в особистості здатності до самопроектування. Основною метою дослідження є визначення впливу наративної компетентності особистості на її здатність до самопроектування. Досягненню цієї мети сприяло вирішення завдань дослідження, у межах яких проаналізовано стан теоретико-методологічної розробленості проблеми здатності особистості до самопроектування; обґрунтовано поняття наративної компетентності особистості; визначено її змістові та структурні особливості, притерії і рівні сформованості; розроблено й апробовано методичний інструментарій визначення сформованості наративної компетентності та характеристик особистості, що сприяють розвитку її здатності до самопроектування; визначено та експериментально доведено зв'язок між сформованістю наративної компетентності особистості та її здатністю до самопроектування; побудовано структурно-функціональну модель наративної компетентності; розроблено й апробовано програму тренінгу наративної компетентності особистості, що сприяє розвитку в неї здатності до самопроектування. Визначено змістові та структурні особливості наративної компетентності. Поглиблено та розширено уявлення про психологічні особливості самопроектування особистості.

Розділ 2. Дисертації 2020 року

Ключові слова: особистість, самопроекування, чинники самопроекування, здатність особистості до само проектування, наративна компетентність, рівні наративної компетентності, тренінг наративної компетентності.

Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю

19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Виноградова, Вікторія Євгенівна.

Психологічна генеза творчих здібностей видатних діячів науки [Рукопис] : дис. д-ра. психол. наук: 19.00.01 / В. Є. Виноградова ; наук. конс. І. М. Біла ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 409 с. : табл. + 1 додатки 22 с. - Бібліогр.: с. 363-409 (555 назв).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячено вивченню психологічної генези творчих здібностей видатних діячів науки. У роботі проаналізовано, систематизовано та узагальнено наукові праці з теорії творчості та концепції розвитку творчих здібностей. Аналізуються умови, які можуть стати дієвими щодо формування творчої особистості. Розглядаються питання створення розвивального середовища в родині задля сприяння розвитку задатків дитини. Досліджуються дитячі, юнацькі роки та професійне становлення В. Вернадського, І. Мечникова, К. Ушинського. Визначаються основні умови розвитку їх наукового таланту. Аналізується суб'єкт-суб'єктна зорієнтованість відносин у системах "дорослий-дитина", які сприяють розвитку творчих здібностей науковців. Визначено фактори, які вплинули на формування творчих здібностей видатних особистостей в умовах індивідуального підходу. Важливим є суб'єктно-ціннісний підхід у розвитку творчої особистості. Зазначено умови організації розвиваючого середовища для розвитку творчості у науковій діяльності. З'ясовані психологічні аспекти активізації та оптимізації творчого процесу як в шкільній, так і в університетській освіті. Проаналізовано вплив оточення на формування особистостей видатних науковців. Приділена увага родинам батьків, близького оточення, викладачів, колег, що безпосередньо впливали на формування світогляду майбутніх науковців. Простежено зв'язки між значущими соціально-політичними подіями та формуванням світогляду видатних діячів науки. Досліджуються фактори, що впливають на формування наукового таланту в умовах звичайного життя. Розроблено концептуальну модель розвитку творчої особистості. Основними аспектами є генетико-фізіологічні передумови розвитку, особливості когнітивних процесів та якості особистості. Соціальними чинниками творчої активності є мотиваційно-ціннісні компоненти, якість розвивального простору освітнього середовища, соціально-психологічні та політичні умови. Визначальним для становлення творчої особистості має мікро- та макросередовище. Системоутворювальним чинником у проблемі розвитку здібностей виступає особистість. Пошук особистістю власної цілісності може виступати фактором розвитку творчих здібностей та сприяти спроможності робити наукові відкриття.

Ключові слова: В. Вернадський, І. Мечников, К. Ушинський, генеза, здібності, особистість, розвиток, творчі здібності, творчий потенціал, формування особистості.

Каліщук, Світлана Миколаївна

Гене́за смислової архітекто́ніки свідомості майбутніх психологів-консультантів [Рукопис] : дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / С. М. Каліщук ; наук. конс. О. П. Сергеєнкова ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 511 с. : табл. + 1 додатки 89 с. - Бібліогр.: с. 471-511 (476 назв).

Анотація: У дисертації представлено вивчення мікро- і макрогенези смислової архітекто́ніки свідомості особистості. Запропоновано засади дослідницького формату вивчення свідомості. Означено вектори генетичного модусу психологічних розвідок свідомості: мікрогенези внутрішнього світу, джерел динамічного руху "самоорганізації" свідомості та сутності взаємовідношень між "Я" і "Світом". Здійснено диференціацію онтологічного та гносеологічного планів свідомості. Розкрито поняття "смислової архітекто́ніки свідомості". Здійснено практичну розвідку динаміки крос-контурних зв'язків системи смислової архітекто́ніки свідомості особистості на прикладі імпринтингів, симптомів переживання трансперсональних станів. Обґрунтовано базисний скрипт змістових та функціонально-операційних детермінант смислової архітекто́ніки свідомості. визначено зовнішню логіку дослідження - специфічність діяльності практичного психолога; прагнення майбутніх психологів до консультативної діяльності та соціальне еволюціонування "професійної картини світу" в інтерактивних навчальних ситуаціях "викладач-студент" та "керівник практики - студент практикант". Окреслено три іпостасі внутрішньої логіки дослідження: онтологічне суб'єктивне тло (засіб буття); функціональний план внутрішніх дій психолога-консультанта; динамічність "картини світу". Отримані результати дозволили сконструювати екзистенційно-системний концепт як простір умов та засобів, що забезпечують структурний рух смислової архітекто́ніки через акти пізнання і дії переживання, розуміння та інтерпретації. Обґрунтована та апробована психолого-педагогічна матриця яка є форматом й правилом здійснення процедури макрогенези смислової архітекто́ніки свідомості особистості.

Ключові слова: свідомість, образ світу, картина світу, множинний текст, пізнавальні контури, талеологічність, смисл, смислові поля, мнемічні контексти, розуміння, екзистенційно системний концепт, синергетично-реорганізаційний алгоритм, оцінювально-критеріальний моніторинг, психолого педагогічна матриця.

Кириченко, Віктор Васильович

Формування картини світу особистості в сучасному інформаційному суспільстві [Рукопис] : дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / В. В. Кириченко ; наук. кер. В. О. Моляко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 422 с. : табл. + 1 додатки 75 с. - Бібліогр.: с. 380-422 (431 назва).

Анотація: У дисертації представлено теоретичні узагальнення та методологічна концептуалізація проблеми формування картини світу особистості у

Розділ 3. Дисертації 2021 року

сучасному інформаційному суспільстві. З метою досягнення відповідного завдання нами було здійснено теоретико-методологічний аналіз проблеми функціонування особистості в інформаційному просторі, визначено основні психологічні та соціокультурні індикатори розвитку в умовах загальноосвітової інформатизації та глобалізації суспільних відносин. В основному тексті роботи описані результати теоретичних та емпіричних досліджень, які стосуються проблеми формування картини світу у сучасному інформаційному суспільстві. Розроблено теоретичну модель стратегіальної організації особистісного світосприйняття в умовах глобальної інформатизації. Досліджено динаміку змін інформаційної діяльності осіб юнацького та раннього дорослого віку; досліджено особливості інформаційної та інтернет-залежності цієї категорії осіб, визначено основні блоки інформаційного контенту, який споживають вони через традиційні та цифрові медіаканали. Проаналізовано стратегіальні відмінності інформаційної діяльності суб'єктів соціальних відносин залежно від рольової ідентифікації реципієнта та комунікатора інформаційного процесу. Вказано на причини зміни світоглядної орієнтації у межах етнонаціональної системи стосунків українців з іншими етнонаціональними групами (росіянами, поляками), які вплинули на штучну сегрегацію частини накопиченого досвіду.

Ключові слова: картина світу, інформаційне суспільство, інформаційні відносини, масова свідомість, засоби масової інформації, рольова ідентифікація, рольовий контекст самосприйняття, інформаційна культура, інформаційна компетентність, інформаційна психологічна безпека, стратегія особистісного світосприйняття.

Лич, Оксана Миколаївна

Психологія життєстійкості осіб похилого віку [Рукопис] : дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / О. М. Лич ; наук. конс. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 459 с. : табл. + 1 додатки 32 с. - Бібліогр.: с. 425-459 (409 назв).

Анотація: У дисертації здійснено теоретичне й експериментальне дослідження життєстійкості осіб похилого віку. Теоретико-методологічний аналіз і узагальнення наукових підходів до проблеми дослідження довів, що життєстійкість особистості - це єдність зовнішніх (життєві навантаження, стресові ситуації тощо) та внутрішніх (цілі, цінності, смисли, самоставлення тощо) чинників, що проявляється на емоційному, когнітивному та поведінковому рівнях й впливає на життєдіяльність особистості загалом. Розроблено концепцію, яка передбачає дві вікові кризи. Перша є криза адаптації в похилому віці, що зумовлюється, передусім, соціокультурними чинниками. Друга криза - екзистенційна - обумовлена конфронтацією зі страхами смерті, небуття, безглуздя та самотності. Перша криза проявляється вкрай індивідуально. Її перебіг залежить від усього попереднього досвіду людини та низки соціальних чинників. Друга криза є детермінованою не соціальними, а суто

екзистенціальними чинниками. А отже, її вирішення лежить у когнітивній площині. Запропонований когнітивний конструкт "персональна винятковість екзистенційного досвіду" уможливує зняття екзистенційних страхів й відображає рівні життєстійкості осіб похилого віку. Розроблено концептуальну психологічну модель життєстійкості осіб в похилому віці. Показано, що життєстійкість особистості в похилому віці є цілісним психологічним новоутворенням, яке характеризується сприйняттям особистістю-конкретної екзистенціальної ситуації, ставленням до свого життя загалом та спрямованістю на подальшу успішну життєдіяльність. Також були виявлені рівні життєстійкості, показано та доведено зв'язок між рівнем життєстійкості осіб похилого віку, когнітивним конструктом "персональна винятковість екзистенційного досвіду" та особистісними проявами (когнітивна, поведінкова, емоційна складові). Запропоновано й упроваджено систему формувальних заходів щодо становлення та розвитку життєстійкості в осіб похилого віку, яка містить авторську розробку "Комплексна програма розвитку культури життя людей похилого віку", що реалізує ідеї ціннісного ставлення до життя, культуру розв'язання та виходу зі складних життєвих ситуацій, а також роботу в групах, з метою досягнення психокорекційного ефекту тощо.

Ключові слова: життєстійкість, похилий вік, життєстійкість осіб похилого віку, вікова періодизація похилого віку, криза похилого віку, рефлексія в похилому віці, когнітивний дисонанс у похилому віці, копінг-стратегії в похилому віці, життєдіяльність осіб похилого віку.

Литвиненко, Олена Олександрівна

Онтогенез і дизонтогенез особистісного становлення підлітків [Рукопис] : дис. д-ра психол. наук: 19.00.01 / О. О. Литвиненко ; наук. конс. О. М. Лозова ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 403 с. : табл. + 1 додатки 95 с. - Бібліогр.: с. 364-403 (475 назви).

Анотація: Дисертацію присвячено аналізу загальних закономірностей становлення особистості підлітків в контексті онтогенезу і дизонтогенезу. Робота містить теоретичне обґрунтування, методичні засади, результати емпіричного дослідження цієї проблеми. У дисертації представлено концептуальні узагальнення, що знайшли відображення в моделі онтогенезу та дизонтогенезу особистісного становлення підлітків. В межах запропонованої моделі структура особистості розглядається як така, що реалізується у двох підсистемах: універсальній та генетично обумовленій. Універсальною є система внутрішньоструктурних зв'язків між когнітивною, поведінковою та афективною складовими, а також вплив характеристик цих складових на формування загальних особистісних тенденцій. Своєю чергою, змістова наповненість та спрямованість особистісної сфери є суттєво відмінною для підлітків, які мають порушення слуху і зору та їх однолітків, які не мають таких порушень. Відповідно, дана підсистема особистості є генетично обумовленою. Розуміння структурно-функціональної організації елементів

Розділ 3. Дисертації 2021 року

особистісних підсистем дозволяє пояснити специфіку онтогенезу та дизонтогенезу особистісного становлення підлітків. Доведено, що генетичний контекст становлення визначає специфіку особистісних проявів, але не є фактором, що суворо їх обмежує. Відповідно, можливою та доцільною є робота з підлітками, чиє становлення відбувається в контексті дизонтогенезу, заснована на онтогенетичних принципах та спрямована на активацію компенсаторних механізмів. На основі концептуальної моделі розроблено програми психологічної профілактики та корекції дисгармонійності особистісного становлення для підлітків, становлення яких відбувається як в контексті онтогенезу, так і в конетксті дизонтогенезу. У роботі представлено показники ефективності впровадження зазначених програм, що свідчать про доцільність їх подальшої практичної реалізації.

Ключові слова: онтогенез, дизонтогенез, особистість, становлення, підлітковий вік, когніції, емоції, поведінка, порушення слуху, порушення зору.

Мазяр, Олег Васильович.

Генезис і динаміка дисонансів особистості: системний підхід [Рукопис] : дис. д-ра психол. наук: 19.00.01 / О. В. Мазяр ; наук. конс. В. О. Моляко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 436 с. : табл. + 1 додатки 38 с. - Бібліогр.: с. 369-436 (772 назва).

Анотація: Дисертація спрямована на вивчення системи дисонансів особистості, які обумовлюють широкий спектр психологічної проблематики та спонукають суб'єкта до пошуку релевантної форми і змісту допомоги. Встановлено загальний механізм формування системного дисонансу особистості. Дисонанси особистості виявляються у незбалансованій психічній суперечності на емоційному, когнітивному і поведінковому рівнях саморегуляції. Обґрунтовано положення про те, що система дисонансів особистості лежить в основі всього спектру психічних розладів, зокрема невротивних. Складність вирішення психологічних проблем, пов'язаних з особистісним розвитком, криється у подвійній суперечності психічного розвитку людини на інтра- та інтерпсихічному рівнях. Стабілізовано особистісна проблема виявляється у загостреній емоційній ембівалентності, когнітивному абсурді та поведінковій деструктивності. Пояснено, що це є наслідком неспроможності суб'єкта вийти на інший етап психічного розвитку, нездатності здійснити типологічну інверсію особистості. Зроблено припущення, що в основі утворення особистісних дисонансів лежать труднощі інверсії психічного розвитку. Створено типологію особистостей, динаміка змін якої забезпечується пошуком балансу базової психічної суперечності. Визначено чинники психофізіологічної інверсії особистості на рівні емоційних реакцій, які набувають бінарні форми та суперечливого змісту. Емоційна амбівалентність є результатом формування неадекватної нервово-психічної реакції індивіда, яка не набуває достатньої психічної інтеграції.

Ключові слова: особистість, психодинаміка, дисонанси особистості, особистісна проблема, типологія особистостей, незбалансована психічна

Розділ 3. Дисертації 2021 року

суперечність, невроз, ультрапарадоксальний стан, психічна інверсія, емоція, знак, смисл, субособистість.

Ткаченко, Олександр Анатолійович

Психологія акмеологічного розвитку особистості [Рукопис] : дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / О. А. Ткаченко ; наук. конс. О. І. Власова ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 375 с. : табл. + 1 додатки 90 с. - Бібліогр.: с. 327-375 (452 назви).

Анотація: Дисертацію присвячено психологічним засадам розвитку акмеорієнтованої зрілої особистості (АОЗО). Здійснено теоретико-методологічний аналіз проблеми прагнення людини до саморозвитку в досягненні свого ідеалу в парадигмі постнекласичної науки, розкрито зміст, структуру, особливості перебігу цього процесу в різні вікові періоди з урахуванням кризових умов соціалізації. Створено концепцію акмеологічного розвитку особистості, розроблено відповідну концептуальну модель дослідження на основі смислового психологічного механізму як іманентного циклічно - висхідного процесу: смислотворення - вчинення - смислоосягнення. В роботі визначено акме/аксі-векторну структуру АОЗО як цілісну та складно організовану на відповідних етапах і рівнях систему, а також принципи дослідження її розвитку: аксіологічний, акмеологічний, суб'єктно-вчинковий та акмесоціалізації. Виявлені чинники (досвід кризової екстенції та здатність особистості вчиняти) та умови функціонування такої системи (кризові ситуації життя, а також створення специфічного поля правди). Представлено типологію розвитку АОЗО в онтогенезі, презентовану виявленими в ході дослідження емпіричними моделями глобально-життєвого, глокально-життєвого, соціально-суб'єктного та навчально-контекстного типів. Запропонована практика психологічної підтримки ціннісно-смислової домінанти розвитку АОЗО і її подальшої акмесоціалізації, що передбачає розробку відповідної психосоціальної технології.

Ключові слова: акмеологічний розвиток особистості, акмеорієнтована зріла особистість (АОЗО), акме/аксі-векторна структура розвитку АОЗО, смисловий психологічний механізм розвитку АОЗО, ціннісно-смислова домінанта свідомості, принципи дослідження і розвитку АОЗО, процедура семантико-смислового аналізу, типи розвитку зрілої особистості в онтогенезі.

Чиханцова, Олена Анатоліївна

Психологія становлення життєстійкості особистості [Рукопис] : дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / О. А. Чиханцова ; наук. конс. Л. З. Сердюк ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 416 с. : табл. + 1 додатки 13 с. - Бібліогр.: с. 377-416 (376 назв).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячена аналізу впливу інтерактивного навчання, зокрема психологічних ігор та постійного психологічного

Розділ 3. Дисертації 2021 року

супроводу, на розвиток особистості молодшого школяра. Здійснено теоретичний аналіз існуючих наукових підходів до дослідження проблеми учбової діяльності та інтерактивного навчання, розкрити психологічний зміст цих понять, його структуру. Описано етапи організації емпіричного дослідження розвитку психічних процесів молодших школярів; обґрунтовано вибір психодіагностичних методик, наведено та проаналізовано результати дослідження розвитку особистості молодшого школяра. Теоретично обґрунтовано зміст, показники та особливості впливу інтерактивного навчання на особистість молодшого школяра. Проаналізовано особливості, умови та основні чинники становлення молодшого школяра. Встановлено, що саме інтерактивне навчання, зокрема психологічні ігри та постійний психологічний супровід як специфічна форма організації пізнавальної діяльності, сприяє вияву внутрішнього потенціалу, оптимізує розумовий розвиток молодшого школяра, створює комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність й інтелектуальну спроможність. Доведено вплив інтерактивного навчання на: формування в них високого рівня мотивації до навчання та рівень згуртованості класних колективів; покращення вибірковості і концентрації уваги; покращення логічної і механічної пам'яті, зниження рівня тривожності у молодших школярів. Зроблено висновок про те, що ефективним засобом розвитку розумових здібностей молодшого школяра є нові методи інтерактивного навчання, зокрема психологічна гра, в поєднанні з постійним психологічним супроводом. Розроблено та апробовано програму розвитку особистості молодших школярів засобами психолого-педагогічного впливу, на базі якої розроблено методичні рекомендації для вчителів молодших класів з метою активізації пізнання школярів, мотивації до учіння та навчання, зниження рівня тривожності учнів, забезпечення комфортного й радісного опанування знаннями та навичками під час уроків у початковій школі, тобто позитивного впливу інтерактивного навчання на розвиток особистості молодшого школяра.

Ключові слова: життестійкість особистості, само детермінація, чинники життестійкості, особистісні ресурси, актуальні здібності, якість життя, психологічне благополуччя.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук **за спеціальністю**

19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Андрієнко, Олег Васильович

Теоретичні виміри діяльнісного опосередкування стану психологічного балансу особистості [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / О. В. Андрієнко ; наук. кер. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 340 с. : табл. + додатки 3 с. - Бібліогр.: с. 323-340 (145 назв).

Розділ 3. Дисертації 2021 року

Анотація: Дисертацію присвячено визначенню особливостей діяльнісного опосередкування стану психологічного балансу особистості у процесі її онтогенезу та визначенню провідних психологічних чинників цього процесу. Розкрито психологічні механізми взаємозв'язку свідомого та підсвідомого функціонування психіки людини. Розглянуто феноменологію психічного здоров'я, узагальнено тенденції "патології", що пов'язані з логікою мислення. Систематизовано критерії оцінки логічності, при дослідженні питань патологій логіки мислення. Представлено аналіз ознак патологій, пов'язаних з логікою мислення. Узагальнено основи методики адаптації (реабілітації) для осіб з патологією логіки мислення. Встановлено впорядкованість структур збереження інформації за принципами ознакових і причинно-наслідкових зв'язків, названих як "розумові структури" для логічного мислення - "логічні ланцюги" (ЛЛ), аналітичного мислення - "аналітичні мережі" (АМ), абстрактного мислення - "абстрактні форми" (АФ), об'ємного мислення "абсолютні інформаційні структури" (АІС) відповідно. Визначено зміст процесу вирішення завдань в станах обмеженого контролю свідомості та представлено теоретичне обґрунтування загальної концепції для вирішення "всіх" (вичерпної кількості) завдань, умови яких здатна сформулювати людина на засадах логіки мислення і ідентифікації законів реалізації завдання. Концептуалізовано поняття розуму як психологічної категорії та визначено умови, за яких можливе досконалення і розвиток всіх типів розуму: умови виникнення аналітичного мислення, при розвитку логічного; і умови виникнення абстрактного мислення, як результат - вдосконалення аналітичного. Представлено теоретичні засади проектування психічних функцій особистості та інтелекту, моделювання інтелекту у вимірах внутрішніх та зовнішніх факторів. Введено концепт індивідуальної траєкторії самопроектування внутрішнього світу особистості. Узагальнено теоретичні засади функціонування, співвідношення вищих психічних процесів особистості людини в аналізі сновидінь та психологічної рівноваги, відповідно до яких аналіз сновидінь розглядається в контексті причинно-наслідкового зв'язку та як ексипікація внутрішнього світу людини.

Ключові слова: генетична психологія, діяльнісне опосередкування, функціональні системи, логіка мислення, прийняття рішень, психічне здоров'я, аналіз сновидінь, психологічний баланс особистості.

Волошин, Володимир Миколайович

Психологічні проблеми морально-етичного розвитку особистості у науковій спадщині О.І. Сікорського [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / В. М. Волошин ; наук. кер. В. В. Турбан ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 252 с. : табл. + 1 додатки 6 с. - Бібліогр.: с.227-252 (255 назв).

Анотація: Дисертація присвячена дослідженню впливу морально-етичного розвитку на психологію людини у працях О.І. Сікорського. У роботі виділено основні періоди та чинники, які впливали на становлення морально-етичних поглядів І.О. Сікорського. Проведено теоретичне узагальнення напрацювань І.О. Сікорського в

Розділ 3. Дисертації 2021 року

розробці проблематики впливу морально-етичних цінностей на психологію людини в різні вікові періоди. Досліджено основні вікові періоди становлення морально-етичних цінностей людини. Визначені та проаналізовані причини і наслідки (алкоголізм, самогубство) порушень процесу морально-етичного розвитку особистості. Розроблено шляхи профілактики і корекції морально-етичного розвитку особистості в різні вікові періоди. Створена та апробована програма тренінгу щодо профілактики і корекції морально-етичного розвитку особистості.

Ключові слова: морально-етичний розвиток, морально-етичні погляди, порушення розвитку особистості, алкоголізм, самогубство, морально-етичні цінності.

Іваннікова, Ганна Василівна

Особистісні ресурси психологічного благополуччя студентів з інвалідністю [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / Г. В. Іваннікова ; наук. кер. Л. З. Сердюк ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 193 с. : табл. + 1 додатки 55 с. - Бібліогр.: с. 171-193 (235 назв).

Анотація: У дисертації здійснено теоретико-методологічне обґрунтування та практична розробка психологічних засад феномена психологічного благополуччя як проблеми самодетермінації розвитку особистості. На основі узагальнення підходів у розумінні психологічного благополуччя особистості, виділено два основні: гедоністичний, згідно якого благополуччя є станом людини, що виникає через задоволення потреб у різних сферах життя, та евдемонічний, що є результатом розкриття свого творчого потенціалу. Встановлено, що психологічне благополуччя студентів з інвалідністю має складну та багатогранну внутрішню детермінацію, важливе значення в якій належить факторам особистісної автономії, самовираженню, розкриттю свого творчого потенціалу, цілеспрямованості, позитивним взаєминам з оточуючими та самоприйняттям. особистісними ресурсами психологічного благополуччя студентів з інвалідністю є усвідомлення ними життєвих цілей; позитивне ставлення до себе; розуміння своїх можливостей; позитивні взаємини з оточуючими; здатність створювати умови і обставини, відповідні для задоволення особистих потреб і досягнення цілей; активне засвоєння знань та досвіду і подальше їх використання. Предикторами психологічного благополуччя є особистісна автономія, самоприйняття, залученість, самоповага та очікуване ставлення інших. Розроблено та апробовано комплексну програму розвитку особистісного потенціалу та сприяння психологічному благополуччю студентів з інвалідністю в інтегрованому освітньому середовищі, представлено результати впровадження тренінгової програми і перевірки її ефективності.

Ключові слова: психологічне благополуччя, гедоністичне та евдономічне благополуччя, самодетермінація, внутрішні ресурси, особистісний потенціал, автономія, студенти з інвалідністю.

Курбатова, Альона Олександрівна

Особистісні чинники професійної мотивації студентів з інвалідністю [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / А. О. Курбатова ; наук. кер. Л. З. Сердюк ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 201 с. : табл. + 1 додатки 26 с. - Бібліогр.: с. 178-201 (248 назв).

Анотація: У дисертації здійснено теоретико-методологічне обґрунтування та практичну розробку психологічних засад професійної мотивації студентів з інвалідністю. Розкрито психологічні особливості професійної мотивації студентів з інвалідністю, роль ціннісно-сміслової регуляції професійного самовизначення особистості, психологічні чинники вибору професії та їх вплив на подальше професійне становлення. Встановлено, що професійна мотивація студентів з інвалідністю, зумовлена внутрішніми мотивами, пов'язана з їх смисложиттєвими орієнтаціями, з уявленнями про себе як про сильну особистість, яка володіє достатньою свободою вибору, щоб побудувати своє життя у відповідності зі своїми цілями. Загалом, отримані результати дослідження свідчать, що важлива роль у підтримці професійної мотивації студентів з інвалідністю належить осмисленості ними життєвих цілей і перспектив, внутрішньому локусу контролю, особистісній автономії, що полягає у здатності до самовизначення своїх позицій та здатності самостійно визначати і регулювати власне життя. Розроблено модель внутрішньоособистісної детермінації професійної мотивації студентів з інвалідністю в континуумі професійного самовизначення особистості, структурними компонентами якої є ціннісно-сміслові утворення особистості, цілі професійної діяльності, особистісні якості, оцінка своїх можливостей, мотиви вибору професії, мотиви навчання, потреби професійної самореалізації. Розроблено та апробовано комплексну програму психологічного супроводу професійного становлення студентів з інвалідністю у ЗВО та представлено результати впровадження тренінгової програми і перевірки її ефективності.

Ключові слова: професійне самовизначення, мотивація вибору професії, мотивація навчання, професійна самореалізація, професійна спрямованість, особистісні чинники професійної мотивації, студенти з інвалідністю.

Науменко, Оксана Анатоліївна

Психологічні особливості розвитку естетичної свідомості студентів соціономічних спеціальностей [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / О. А. Науменко ; наук. кер. С.Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 202 с. : табл. + додатки 27 с. - Бібліогр.: с. 184-202 (204 назви).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячене аналізу психологічних особливостей розвитку естетичної свідомості студентів-першокурсників соціономічних спеціальностей, та розробці на цій основі програми розвитку такої професійно важливої риси. Теоретично зв'язовано, що естетична свідомість є

Розділ 3. Дисертації 2021 року

наслідком єдності чуттєво-образних та понятійно-логічних форм досвіду. Складниками, що утворюють специфіку естетичної свідомості, на відміну від інших її форм, є почуття, оцінки, смаки, ідеали, теорія. Вони потребують уточнення з допомогою поняття "естетичне" щодо кожного зі структурних елементів. Установлено, що успішність формування та розвитку естетичної свідомості майбутніх фахівців соціономічних професій залежить від розвиненості їхніх естетичних потреб, умотивованості до сприймання та засвоєння естетичної інформації, від їхньої заглибленості в освітній процес і визначення особистісної позиції у ньому та пов'язана зі сприйняттям навколишнього середовища, естетичним досвідом, який уже було набуто в процесі життєдіяльності, ціннісними перевагами, рівнем інтелектуального розвитку. Запропоновано комплексний підхід емпіричного дослідження особливості естетичної свідомості студентської молоді, результати якого були інтегровані у формувальну частину дослідження. До експериментальної групи увійшло 146 студентів, а контрольна група складала 112 студентів різних ЗВО. Використання аксіологічного, системно-діяльнісного, особистісно-орієнтованого та акмеологічного підходів до розробки цієї моделі дало змогу представити її як цілісну систему, утворену сукупністю функціонально пов'язаних і закономірних компонентів. Складовими розробленої моделі є цільовий, концептуально-змістовний та критеріальний компоненти. Оскільки на констатувальному етапі відбулося повне діагностування досліджуваних, це сприяло виокремленню найбільш сладких місць у системі знань, умінь, навичок, особистісних ставлень, здатностей, необхідних для розвитку естетичної свідомості та впровадженню комплексної програми з розвитку естетичної свідомості студентів соціономічних спеціальностей. Розроблена програма була експериментально апробована та підтвердила свою ефективність.

Ключові слова: естетична свідомість, життєвий простір, студентська молодь, досвід, самопізнання, реальність, образ світу.

Самощук, Оксана Петрівна

Інваріантні психологічні особливості динаміки творчого процесу [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / О. П. Самощук ; наук. кер. В. О. Моляко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 432 с. : табл. + 1 додатки 10 с. - Бібліогр.: с. 416-432 (211 назв).

Анотація: У дисертаційному дослідженні проаналізовано основні підходи та методології для розв'язання поставлених завдань з проблеми динаміки творчого процесу. Оскільки об'єктом вивчення стала творча діяльність видатних митців, підбір методологічної бази наукового дослідження було здійснено, виходячи з наступних умов: ретроспективність дослідження та феноменологічність. Таким чином, було підбрано групу методів, які відносяться до якісного дослідження. Реалізовано теоретичний аналіз категорій "творчість" та "творчий процес"; розглянуто центральні концепції та теорії творчості; реалізовано класифікацію творчості як діяльності на основі критерію професійності. Здійснено теоретичний вклад в розробку авторського

Розділ 3. Дисертації 2021 року

термінологічного апарату, в якому розглянуті наступні поняття: здібності; тимчасовий та стійкий інтерес; інтуїція; функції інтуїції у творчому процесі; підсвідомий елемент творчості; творчість; творчий продукт; катарсис; інсайт та натхнення. В роботі представлені результати дослідження рис особистості та загальні психологічні особливості творчого процесу видатних митців на основі комплексного аналізу інформації об'єктивного та суб'єктивного характеру. В результаті дослідження вивчений взаємозв'язок внутрішніх структур особистості з формою і змістом творчого акту та продуктів творчості. Були віділені спільні риси психологічного портрету досліджуваних митців, а саме: підвищена емоційна чутливість та наявність дитячих психологічних травм; особлива чутливість модальностей сприйняття, які відповідали здібностям творців; прояви перфекціонізму у творчості; ознаки біполярного розладу (маніакально-депресивного синдрому); відсутність інтересу до слави та інші. Також встановлені основні психологічні механізми творчого процесу. Серед таких варто виділити наступні: вибір вузького жанру мистецтва, в якому творили досліджувані, визначався захопленнями юнацького віку або враженнями з дитинства; центральною темою творчості індивідуальним стилем, стають інтенсивні та часто травматичні переживання дитинства; зміст творчих доробків митців часто носить автобіографічний характер; встановлено існування феномену відвертості у художній творчості; інтенсивні емоції (переживання) стають основою творчого процесу та продукту; через певні психологічні механізми вкладена у художній твір емоція здійснює відповідний вплив на реципієнта. Розуміння глибинних процесів, які закладені у феномені творчості, дає змогу побудувати ефективні стратегії розвитку обдарованої молоді в освітньому процесі, а також розробляти індивідуальні автодидактичні тренінги чи рекомендації.

Ключові слова: творчий процес, здібності, творча криза, образ, психологічні механізми, риса особистості, мотиви творчості, індивідуальний стиль творчості.

Швець, Олег Миколайович

Психологічні чинники становлення особистісної гідності в освітньому просторі [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / О. М. Швець ; наук. кер. В. І. Афанасенко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 208 с. : табл. + додатки 27 с. - Бібліогр.: с. 191-208 (216 назв).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячене вивченню психологічних особливостей розвитку особистісної гідності в освітньому просторі. На основі теоретичного узагальнення дослідження проблеми констатовано: гідність історично розглядається внутрішньою іманентною якістю людини і розуміється як складне інтегративне особистісне утворення, що ґрунтує специфіку перманентного розвитку людини. Поняття "гідність" містить значення позитивного виміру, що належить як об'єкту, так і суб'єкту, та усвідомлення власної цінності. Становлення і розвиток особистісної гідності відбувається в освітньому просторі через систему міжособистісної взаємодії, що у функціональному сенсі розглядається як

семантичний потік, в якому розкриваються унікальні здібності і можливості особистості. На основі виявлення і уточнення перспективних параметрів міжособистісної взаємодії в освітньому просторі для становлення особистісної гідності на констатувальному етапі були визначені фундаментальні засади "Програми становлення особистісної гідності в освітній взаємодії". Програму ґрунтують принципи рефлексивності, динамічної цілісності, кордомедійності, довіри, гідності та відповідальності. В якості психолого-педагогічного інструменту реалізації завдань Програми із забезпечення складних процесів самопізнання і трансформації використаний рефлексивний дискурс як високо спроможний засіб розвитку особистості. Дослідно-експериментальна робота полягала у проведенні тренінгів з групами старшокласників, різниця яких визначається характером домінуючої міжособистісної взаємодії в освітньому просторі. В експерименті взяли участь три експериментальні (124 особи) і три контрольні (69 осіб) учнів. В результаті впровадження "Програми становлення особистісної гідності в освітній взаємодії" у всіх експериментальних групах відбулися зміни показників гідності, відповідальності, свободи вибору і життєстійкості. На основі аналізу і узагальнення порівнянь експериментальних груп доведена гіпотеза щодо результативності партнерської взаємодії на основі рефлексивного дискурсу в освітньому просторі як психологічного чинника становлення особистісної гідності.

Ключові слова: особистість, гідність, особистісна гідність, відповідальність, освітній простір, міжособистісна взаємодія, становлення, розвиток, рефлексія.

Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук
за спеціальністю
19.00.04 – медична психологія

Попелюшко, Роман Павлович

Психолого-аксіологічні засади реабілітації комбатантів при віддалених наслідках стресогенних впливів [Рукопис] : дис. докт. психол. наук: 19.00.04 / Р. П. Попелюшко ; наук. конс. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 405 с. : табл. + 1 додатки 40 с. - Бібліогр.: с. 181-209 (226 назв).

Анотація: Роботу присвячено питанням реабілітації комбатантів з віддаленими наслідками посттравматичного стресового розладу на психолого-аксіологічних засадах. Проведено комплексний аналіз теоретичних засад різних аспектів стресогенних впливів і їхніх віддалених наслідків. Систематизовано наукові і практичні знання про природу і типові прояви посттравматичного синдрому в учасників бойових дій. Визначено основні напрями психологічної реабілітації віддалених наслідків стресогенних впливів в учасників бойових дій. Обґрунтовано психолого-аксіологічний підхід до вивчення особистості комбатанта, який поєднує

Розділ 3. Дисертації 2021 року

системний опис психолого-фізіологічних та ціннісних особливостей та умов розвитку його особистості, як неповторної та унікальної цілісності буття комбаната. Апробований у дослідженні діагностичний інструментарій може бути використаний для моніторингу успішності подолання віддалених наслідків стресогенних впливів на особистість. З'ясовано ступінь прояву ознак віддалених наслідків стресогенних впливів в учасників бойових дій. Розроблено та апробовано модель психологічного супроводу (на психолого-аксіологічних засадах реабілітації) комбанатів з віддаленими наслідками стресогенних впливів та їхніх сімей. Визначено ефективність психологічної реабілітації комбанатів з віддаленими наслідками стресових впливів. Результати дослідження можуть слугувати методологічною базою для формування теоретико-практичних засад вивчення впливу віддалених наслідків постратматичного стресового розладу на особистість.

Ключові слова: комбатанти, посттравматичні стресові розлади, бойовий стрес, бойові психічні травми, психологічна травматизація, психологічна допомога, психологічна реабілітація.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю

19.00.04 – медична психологія

Гончаренко, Наталія Анатоліївна

Особливості психологічної допомоги батькам дітей з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.04 / Н. А. Гончаренко ; наук. кер. Л. М. Ширяєва ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 252 с. : табл. + додатки 75 с. - Бібліогр.: с. 221-252 (267 назви).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячене малодослідженому аспекту проблеми синдрому дефіциту ваги та гіперактивності (СДУГ), а саме - психологічній допомозі батькам, які виховують дітей з цим розладом. Описаний сучасний стан дослідження даного феномену у медичній та психологічній науці та практиці. Визначається, що розповсюдженими проблемами батьків є погіршення психічних станів та самопочуття. Їм властиві високий рівень стресу, тривожності, схильності до депресій, зниження загального життєвого тону. Стресогенність зумовлюється наявністю важкого ступеню СДУГ у дитини, агресивної та опозиційно-зуївальної поведінки, ризиковості, необережності дитини, її безвідповідальності щодо шкільних обов'язків. В умовах неповної сім'ї, при відсутності підтримки близьких та при осуді оточуючих ознаки дистресу посилюються. Наголошується, що наявність соціально-психологічні проблем батьків, які виховують дітей з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності, знижують ефективність їх батьківських функцій та можливість забезпечення у родині адекватних психологічних умов для розвитку їх дітей. Розроблено структурну модель психологічної допомоги батькам дітей із СДУГ, що

Розділ 3. Дисертації 2021 року

дозволяє психологу врахувати загальну проблематику цільової аудиторії з одного боку, з іншого - гнучко підходити до розробки індивідуалізованих програм, де враховуються специфіка кожної окремої сім'ї та її членів. Представлено результати ефективності впроваджених індивідуальних програм.

Ключові слова: синдром дефіциту уваги та гіперактивності у дітей та дорослих, психологічна допомога батькам, домінуючі психічні стани, копінг, виховні стратегії, психокореляція, психотерапія.

Гончарук, Олена Володимирівна

Психологічні чинники реадaptaції жінок із психічними розладами [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.04 / О. В. Гончарук ; наук. кер. О. Л. Музика ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 203 с. : табл. + 1 додатки 17 с. - Бібліогр.: с. 184-203 (219 назви).

Анотація: Дисертаційне дослідження спрямоване на визначення психологічних чинників реадaptaції і розроблення програми особистісної реадaptaції жінок із психічними розладами. У дослідженні проаналізовано основні теоретико-методологічні підходи до вивчення реадaptaції і ролі здібностей в адаптаційних процесах. Розроблено теоретичну модель саморозвитку здібностей як чинників особистісної реадaptaції осіб із психічними розладами. Особистісно-ціннісні ресурси реадaptaції представлено чотирма видами здібностей: рефлексивними, комунікативними, професійними, творчими. Установлено, що жінки із психічними розладами переживають кризу самоідентичності, яка проявляється у спотворенні образу Я, низьких або завищених показниках рівня самооцінки та самоставлення, що призводить до самознецінення і самостигматизації. Виявлено особливості змін у самоідентичності залежно від типу психічного розладу. Здійснено психологічний аналіз суб'єктивної картини здібностей залежно від типу психічного розладу, спрямований на виявлення особистісно-ціннісних адаптаційних ресурсів. Розроблено й апробовано програму особистісної реадaptaції жінок із психічними розладами, спрямовану на актуалізацію здібностей і формування ціннісного ставлення до них як до адаптаційних ресурсів.

Ключові слова: психічні розлади, особистісна реадaptaція, здібності, особистісні цінності, ціннісна підтримка, саморозвиток.

Григор'єва, Світлана Вікторівна

Трансгенераційні чинники прив'язаності у родинах, які мають дитину з церебральними проблемами [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.04 / С. В. Григор'єва ; наук. кер. В. Є. Луньов ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 250 с. : табл. + додатки 32 с. - Бібліогр.: с. 224-250 (283 назви).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячено визначенню трансгенераційних чинників прив'язаності у родинах, які мають дитину з церебральними проблемами. Доведено, що відсутність належної сепарації в діаді

"жінка-її мати" детермінує патологічні патерни взаємозв'язку жінки з власною дитиною. Концептуалізовано, що спотворений образ дитини як когнітивне утворення має нейропсихологічну обумовленість. Емпіричним шляхом конкретизовано індивідуально-психологічні та мікросоціальні чинники у формуванні прив'язаності у родинях, які мають дітей, хворих на ДЦП, та виявлено їх специфіку. Виявлено зв'язок між відсутністю інтересу в дитинстві до динамічних ігор у жінок і народження ними дитини, хворої на ДЦП, та на нейропсихологічних засадах запропоновано підхід до реабілітації дитини, який передбачає індивідуальні та групові заняття з ЛФК з матерями пацієнтів. Встановлено провідну роль особливостей онтогенезу та механізмів психологічних захистів жінок, які мають дитину, хвору на ДЦП та механізми симбіотичного зв'язку в діаді "жінка та її мати" на стилі прив'язаності у дyaди "мати-дитина, хвора на ДЦП". Доведено, що тривожно-амбівалентна прив'язаність жінки до своєї матері виступає чинником порушення механізмів рольової та інтеракційної перцепції, материнського самосприйняття. Визначено, що трансгенераційна обумовленість настановлень щодо моторного функціонування виступає чинником когнітивно-перцептивних викривлень образу дитини з ДЦП. Узагальнено організаційні засади та моделі медико-психологічної реабілітації в родинях, що мають дітей з ДЦП. На засадах нейропсихологічного підходу запропоновано модель соматосенсорного розвитку жінки, конгруентності патернів самосприйняття, що зумовлює взаємодію з дитиною на рівні сенсорно-імагінативних інтеграцій. Розроблено практичні рекомендації для фахівців і батьків, які виховують дитину, хвору на ДЦП, задля визначення максимально ефективного циклу розвитку дитини з ДЦП.

Ключові слова: трансгенераційні чинники, динаміка стосунків, діада "жінка та її мати", прив'язаність у діаді "мати-дитина, хвора на дцп", зорова дзеркальна симетрія мозку.

Зброжик, Євгенія Володимирівна

Психоемоційні стани матерів з передчасними пологами як чинник постнатальних діадних стосунків [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.04 / Є. В. Зброжик ; наук. кер. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 209 с. : табл. - Бібліогр.: с. 181-209 (226 назв).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячене вивченню проблеми медико-психологічної реабілітації в єдиній біо-соціальній системі "мати-дитина". Психоемоційні стани матерів з передчасними пологами обґрунтовано як системотвірний чинник в структурі постнатальних діадних стосунків. З позиції медичної та генетичної психології розглянуто біо-соціальну систему "мати-дитина". Доведено зв'язок між показниками фізичного та психоемоційного стану матерів та станом показників психомоторного розвитку дітей першого року життя, представлено його порівняльний аналіз та моделі. Встановлено, що проведення превентивної та поточної психокорекції з використання аудіовізуальної стимуляції дозволяє знизити

Розділ 3. Дисертації 2021 року

рівень стресорного напруження та реактивної тривожності у матерів, що народили недоношених дітей до показників, характерних для жінок, що мали фізіологічні пологи. Визначено особливості психоемоційного статусу жінок які народили передчасно впродовж року після народження. Ранній початок реабілітаційних заходів є необхідною умовою для як для активізації адаптивного процесу недоношених дітей, так і для встановлення тілесно-інформаційного контакту між матір'ю та дитиною. Психофізичний розвиток недоношеної дитини впродовж першого року життя доречно диференціювати за співвіднесеністю інтегрального показника розвитку та патології. Встановлено нозоспецифічність проявів функціональних комплексів (повзання, сидіння, ходіння, хапання, перцепції, експресивне мовлення, соціальний вік) у дітей трьох, шести та дванадцяти місячного віку, обумовлених тривожно-депресивними реакціями та дезадаптацією у матерів. Констатовано динаміку психофізичного розвитку недоношених дітей при застосуванні комбінованих заходів реабілітації.

Ключові слова: постнатальні діадні стосунки, вагітність, передчасні пологи, психоемоційні стани, психологічна реабілітація.

Кириллов, Дмитро Вікторович

Особливості медико-психологічної реабілітації когнітивної сфери підлітків з ДЦП [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.04 / Д. В. Кириллов ; наук. кер. В. Є. Луньов ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 194 с. : табл. + додатки 12 с. - Бібліогр.: с. 175-194 (217 назв).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячене вивченню проблеми медико-психологічної реабілітації у підлітків з ДЦП. З'ясовано, що характеристиками аномального розвитку підлітків з ДЦП є такі порушення як інтелектуальна "незрілість", порушення узагальнення і порушення здорового сприйняття. Зміна цих характеристик може відбуватися тільки при активному втручанні спеціалістів медичних психологів та лікарів-реабітологів. Ці зміни відбуваються не синхронно і мають різну динаміку у вікових групах. Встановлено наявність специфічних порушень в інтелектуальній сфері у підлітків з ДЦП та компенсуючого ресурсу в межах нижньої межі (межі норми) сформованості видів мислення. Визначено, що у підлітків з ДЦП узагальнення за конкретними та ситуативними ознаками є характерною рисою конкретного (предметно-наочного) мислення. Виявлено, що динамічна гострота зору, колірне сприйняття (спотворення полів зору, випадання полів зору) значно знижені через порушення функції тім'яної кори (зона зорового с'яйва) і при інших локалізаціях патологічного процесу в ЦНС (базальні пухлини, вогнищеві запальні процеси, крововиливи та інші порушення судинного характеру), що порушують зорові функції. Розроблено та впроваджено в якості діагностичного критерію нова методика СПЗ (спотворення полів зору), яка спрямована на виявлення порушень зорового сприйняття простору, спотворення руху предметів у просторі та аналізу патології колірного сприйняття.

Ключові слова: аномальний розвиток, інтелектуальна сфера, узагальнення, колірне сприйняття, спотворення полів зору.

Кушнерьова, Аліна Миколаївна

Особливості комунікації медичних працівників з пацієнтами кардіологічного профілю [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.04 / А. М. Кушнерьова ; наук. кер. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 189 с. : табл. + 1 додатки 41 с. - Бібліогр.: с. 171-189 (217 назв).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячене вивченню особливостей комунікації медичних працівників з пацієнтами кардіологічного профілю, створенню та апробації комплексної програми з підвищення ефективності комунікації лікаря-кардіолога з пацієнтами кардіологічного профілю. Теоретично з'ясовано, що специфіка комунікації медичного працівника полягає в тому, що спілкування відбувається в двох основних його формах - в одному випадку це засіб організації діяльності, в іншому - задоволення потреби людини в живому контакті. Можна відзначити, що психологічний вплив, що розглядається як суб'єкт-об'єктне, призводить до результатів у вигляді репродуктивних утворень. Більш того, процес спілкування в медицині виступає також процесом пізнання. Лікар-кардіолог у взаємодії з пацієнтом здійснює різні типи спілкування, а саме: ділове спілкування, виховний вплив, діагностична бесіда, інтимно-особистісне спілкування. Запропоновано комплексний підхід емпіричного дослідження особливостей комунікації лікаря - кардіолога з пацієнтами кардіологічного профілю, результати якого були інтегровані у формувальну частину дослідження. На констатувальному етапі експерименту в дослідженні взяли участь 73 медичні працівники кардіологічного профілю різних медичних закладів.

Ключові слова: комунікація, підвищення ефективності, кардіологічні захворювання, комунікативна компетентність, лікар-кардіолог, пацієнт.

Старков, Денис Юрійович

Динаміка мотивації адиктів у процесі соціально-психологічної реабілітації [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.04 / Д. Ю. Старков ; наук. кер. Н. Ю. Максимова ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 233 с. : табл. + 1 додатки 74 с. - Бібліогр.: с.206-233 (271 назва).

Анотація: Дисертацію присвячено вивченню динаміки функціонування мотиваційної сфери хімічних адиктів в процесі становлення ремісії під час соціально-психологічної реабілітації та у постреабілітаційний період. Показано, що в сукупності психологічних теорій хімічних uzалежнень можна виділити три кластери: 1. Теорії uzалежнення як компенсації втурнішніх конфліктів; 2. Теорії uzалежнення як специфічного патологічного адиктивного психічного новоутворення; 3. Теорії uzалежнення як специфічного патологічного адиктивного психічного новоутворення; 3. Теорії, які пов'язані зі зниженням функціонування свідомості. Було сформульовано

Розділ 3. Дисертації 2021 року

"3+2" векторну модель розвитку узалежнення за трьома психологічними векторами, одним біологічним та одним соціальним. Для важких форм хімічного узалежнення ведучим вектором є зниження функціонування свідомості, з чого випливає необхідність психотерапевтичної моделі, що відповідає відновленню особистості саме за цим вектором. З'ясовано, що в процесі становлення ремісії можна виокремити ключові точки - три місяці, півроку та один рік тверезості - змін динаміки, з чого виділено основні етапи становлення ремісії та досліджено закономірності динаміки мотиваційної сфери на кожному з них. Головним висновком є результати дослідження психічного стану адиктів на термінах один-два роки тверезості, який характеризується розвиненням важкої екзистенційної кризи, посиленням системи внутрішніх конфліктів, дисоціацією свідомих та несвідомих процесів, що свідчить про необхідність постреабілітаційної психотерапії. На основі проведеного дослідження розроблено модель психологічної реабілітації та систему психотерапевтичних втручань. Процес психологічної реабілітації та постреабілітаційної психотерапії узалежнень доцільно складати з послідовності етапів, кожному з яких відповідає своя теоретична парадигма в послідовності системний, когнітивно-поведінковий, гуманістично-екзистенційний, психодинамічний підхід. Розроблена система психотерапевтичних втручань у процесі соціально-психологічної реабілітації включає в себе: мотиваційну роботу, тренінг профілактики потягу до вживання, тренінг самоаналізу. Ефективність запропонованої моделі доведено в роботі центру соціально-психологічної реабілітації "Сенс", для якого дані статистики показують, що з осіб, які пройшли рік програми центру "Сенс", 75% зберегли абсолютну тверезість на протязі 3-7 років.

Ключові слова: хімічна адикція, соціально-психологічна реабілітація, мотиваційна сфера, психотерапія у залежних, адиктивне розщеплення, психоактивні речовини.

Удод, Максим Олександрович

Психологічні особливості професійного відбору фахівців екстреної медичної допомоги та медицини катастроф [Рукопис] : дис. канд. психол. наук: 19.00.04 / М. О. Удод ; наук. кер. Н. М. Панасенко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 236 с. : табл. + додатки 106 с. - Бібліогр.: с. 208-236 (252 назви).

Анотація: Проблему професійного відбору та підготовки кваліфікованих кадрів становить невід'ємну частину соціально-економічної політики в більшості передових країн світу. Першочергові завдання удосконалення екстреної медичної допомоги в Україні пов'язані з необхідністю її надання у зоні надзвичайних ситуацій воєнного та соціального характеру під час ведення сучасних бойових дій, пандемії коронавірусу та вироблення системи ефективної професійної підготовки фахівців. Аналіз сучасних наукових джерел з питань психологічних особливостей

професійного відбору фахівців екстреної медичної допомоги та медицини катастроф дозволив запропонувати трирівневу концептуальну психологічну модель професійного відбору таких фахівців, яка включила емоційно-вольовий, рефлексивно-діяльнісний та мотиваційно-ціннісний рівні. Емпірична психологічна модель професійного відбору медичних працівників служби екстреної медичної допомоги та медицини катастроф та психокорекційно-тренінгова програма, запропоновані в дослідженні можуть бути рекомендовані в якості основи для здійснення професійного відбору, підбору та психологічного супроводу розкриття індивідуального потенціалу професійного розвитку працівників служби екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, а також інших медичних підрозділів (наприклад, хірургічних бригад), що є актуальними завданнями психологічної та медичної практики сьогодення.

Ключові слова: професійний відбір, психологічні особливості, професійно-важливі якості, екстрена медична допомога та медицина катастроф, психологічний супровід, індивідуальний потенціал професійного розвитку.

Уркаєв, Вадим Сергійович

Психокорекція ігрової адиктивної поведінки в осіб раннього юнацького віку [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.04 / В. С. Уркаєв ; наук. кер. Б. В. Плєскач ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 228 с. : табл. + додатки 96 с. - Бібліогр.: с. 205-228 (239 назв).

Анотація: Під ігровою адиктивною поведінкою розуміється основний дохворобний стан (девіація, премоблід) залежності від азартних ігор. У ранньому юнацькому віці агрова адиктивна поведінка пов'язана з порушенням самовизначення, що проявляється в ряді індивідуально-психологічних особливостей. Вибірка дослідження склала 156 осіб, серед яких 124 юнок та 32 юнаків, віком 16-17 років. Ігрова адиктивна поведінка була присутня у 21 особи, що склало 13,47% вибірки. Для вивчення ігрової адиктивної поведінки в ранньому юнацькому віці використовувалась вибірка з 71 особи - врівноважена за статтю (39 дівчат та 32 хлопці) та частотою присутності в цих групах ігрової адиктивної поведінки (12 та 9 випадків, відповідно). Ефективність психокорекційної програми вивчалась на основі порівняння результатів психодіагностики 15 осіб з ігровою адиктивною поведінкою до та після проведення психокорекції. В констатувальній частині дослідження встановлено, що наступні індивідуально-психологічні риси збільшують ймовірність виникнення девіації: психологічна залежність, порушення ідентичності та процесу самоактуалізації, невдоволення рівнем своїх досягнень, відсутність високих значень самооцінки, психологічне неблагополуччя. Ігрова адиктивна поведінка частіше зустрічалась у юнаків які: не мали чітко окреслених цілей життя, мали посередню цілеспрямованість та неповну міру насиченням свого життя. На основі факторного аналізу, підтверджено приналежність виявлених індивідуально-психологічних особливостей осіб з ігровою адиктивною поведінкою особливостей до порушення самовизначення. Представлена

Розділ 3. Дисертації 2021 року

авторська програма психокорекції ігрової адиктивної поведінки, яка передбачає групову роботу раз на тиждень, протягом 17 занять. Доведено, що розроблена програма статистично-достовірно сприяла послабленню деяких аспектів психологічної залежності, розвитку цілісної ідентичності, поліпшенню показників самоактуалізації та самооцінки, підвищенню рівня осмисленості життя, зменшенню проявів ігрової адиктивної поведінки (у 47% учасників вивчаєма девіація зникла).

Ключові слова: ігрова залежність, ігрова адитивна поведінка, ранній юнацький вік, порушення самовизначення, психологічна залежність, психокорекція, психокорекція ігрової адитивної поведінки, принципи психокорекції, ефективність психокорекції.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю

19.00.05 – соціальна психологія, психологія соціальної роботи

Гайсонюк, Наталій Артемівна

Гендерні особливості самопрезентації особистості у студентів [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Н. А. Гайсонюк ; наук. кер. С. Ю. Рудницька ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 230 с. : табл. + 1 додатки 71 с. - Бібліогр.: с.210-230 (226 назв).

Анотація: У дисертаційній роботі представлено теоретичне узагальнення та емпіричне дослідження гендерних особливостей самопрезентації особистості у студентів і доведено наявність істотних гендерних відмінностей у факторних структурах особистісної самопрезентації. Здійснено порівняльний аналіз гендерних особливостей складових і структур особистісної самопрезентації студентів - представників різних країн. Емпірично доведено, що гендерний чинник самопрезентації є вагомішим за культурний, визначений країною походження. З'ясовано, що в структурі самопрезентації як респондентів, так і респонденток наявні фактори, які суперечать гендерним сценаріям. Показано, що культурна приналежність, обумовлена країною та регіоном походження, увиразнює гендерні аспекти самопрезентації більш виразними, адже належність досліджуваних до різних країн зумовлює наявність відмінностей в особливостях самопрезентації у досліджуваних, зокрема у співвідношенні елементів інформаційного метаболізму, актуальних здібностей, локусі контролю та міжособистісних орієнтацій.

Ключові слова: самопрезентація, гендерні сценарії, структура само презентації, гендерно зумовлені відмінності, чинники само презентації

Демида, Катерина Євгенівна

Соціально-психологічні чинники адаптації сільської молоді до навчання у вищих навчальних закладах I та II рівнів акредитації [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук:

Розділ 3. Дисертації 2021 року

19.00.05 / К. Є. Демида ; наук. кер. Л. М. Литвинчук ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 203 с. : табл. + 1 додатки 16 с. - Бібліогр.: с.184-203 (214 назв).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячене вивченню соціально-психологічних чинників адаптації сільської молоді до навчання у вищих навчальних закладах I та II рівня акредитації, створенню та апробації програми заходів, спрямованих на сприяння адаптації молоді сільського походження до навчання у закладах вищої освіти з урахуванням соціально-психологічних чинників. Розкрито диференційний вплив соціально-психологічних чинників на молодь з сільського соціокультурного середовища. Визначено основні соціально-психологічні чинники адаптації сільської молоді до навчання, до яких віднесено чинники нового навчального середовища, нового соціально-психологічного середовища, нового інформаційно-когнітивного простору та чинник професійного середовища. Запропоновано комплексний підхід емпіричного дослідження, соціально-психологічних чинників адаптації сільської молоді до навчання у ЗВО, проведено порівняльне оцінювання особистісних рис сільських та міських студентів, охарактеризовано особистісні риси, що впливають на ефективність процесу адаптації за оцінками студентів та викладачів, здійснено порівняльний аналіз особистісного профілю сільського та міського студента. З'ясовано, що сільська та міська молодь диференційно реагує на вплив соціально-психологічних чинників. Крім того, аналіз обставин, що ускладнюють життя студентів, показав більшу негативність впливу соціально-психологічних чинників на процес адаптації сільської молоді. Запропоновано ефективну програму заходів, спрямованих на сприяння адаптації молоді сільського походження до навчання у вищих закладах освіти з урахуванням соціально-психологічних чинників.

Ключові слова: соціально-психологічні чинники, адаптація, диференційний вплив, адаптаційні можливості, сільська молодь, міська молодь.

Зінченко, Тетяна Петрівна

Соціально-психологічні чинники формування гендерних стереотипів зовнішності [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Т. П. Зінченко ; наук. кер. М. Г. Ткалич ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 199 с. : табл. + 1 додатки 33 с. - Бібліогр.: с. 176-199 (269 назв).

Анотація: У дисертації здійснено теоретичне обґрунтування та емпіричне вивчення соціально-психологічних чинників гендерних стереотипів зовнішності. Побудовано модель теоретичну модель соціально-психологічних чинників На основі емпіричного дослідження виявлено зміст та структуру гендерних стереотипів зовнішності, випадків дискримінації за зовнішністю. Визначено статистично значимі відмінності у стереотипах щодо фізичних ознак привабливості відповідно до віку, статі, освіти та сімейного статусу індивідів. Констатовано статистично значущі зв'язки між змістом стереотипів зовнішності та індивідуально-психологічними,

Розділ 3. Дисертації 2021 року

гендерними та соціально-демографічними характеристиками носіїв стереотипів. Розроблено та апробовано авторську гендерно-орієнтовану тренінгову програму профілактики та подолання гендерних стереотипів, сексизму та дискримінації за ознаками зовнішності та доведено її ефективність.

Ключові слова: гендерні стереотипи, гендерні стереотипи зовнішності, гендерна дискримінація, сексизм, стандарти привабливості та краси, соціально-психологічні чинники стереотипів зовнішності, гендерно-орієнтований підхід у психологічній роботі зі стереотипами зовнішності.

Кравчук, Сергій Миколайович

Соціально-психологічні чинники професійної самореалізації фахівців оперативно-рятувальних служб [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / С. М. Кравчук ; наук. кер. О. М. Кокун ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 212 с. : табл. + 1 додатки 14 с. - Бібліогр.: с.194-212 (203 назв).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячене соціально-психологічним чинникам, що зумовлюють успішність розкриття особистісного потенціалу у професійній діяльності фахівців оперативно-рятувальних служб та розробленні на цій основі корекційної програми, спрямованої на оптимізацію процесу переживання цими фахівцями реалізованості у професійній діяльності. Результати базуються на дослідженні 144 чоловіків, пожежників-рятувальників з 11 оперативно-рятувальних частин Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС), проведеного на базі навчального центру ГУ ДСНС України, м. Київ. В ході роботи були визначені теоретичні і методологічні підходи до вивчення соціально-психологічної детермінації професійної самореалізації фахівців оперативно-рятувальних служб; емпіричним шляхом встановлені соціально-психологічні чинники, що зумовлюють успішність професійної самореалізації фахівців оперативно-рятувальних служб; розроблена та апробована корекційна програма, спрямована на оптимізацію процесу переживання у таких фахівців реалізованості у професійній діяльності. Результати впровадження програми показали емпірично значущу позитивну динаміку в експериментальній групі за всіма критеріями, що коерлюють із переживанням почуття самореалізованості: соціальної адаптивності, емоційного інтелекту, розвиток емпатійності, сформовану можливість налагоджувати взаємодію з іншими людьми? комунікативних властивостей, толерантного ставлення до різноманітних чинників інших, розуміння сенсу їхніх проблем, актуалізації лідерського потенціалу працівників оперативно-рятувальних служб. Отриманий результат є підставою для висновку про ефективність впровадженої програми психологічного супроводу.

Ключові слова: особистісний потенціал, самореалізація, реалізованість фахівця, оптимізація професійної діяльності, чинники професійної самореалізації, модель самореалізації, оперативно-рятувальна служба, корекційна програма.

Новосядла, Олена Миколаївна

Психологічні особливості економічної соціалізації школярів з малозабезпечених сімей [Рукопис] : дис..... канд. психол. наук: 19.00.05 / О. М. Новосядла ; наук. кер. Н. М. Дембицька ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 229 с. : табл. + 1 додатки 25 с. - Бібліогр.: с.200-229 (272 назви).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячено проблемі економічної соціалізації школярів з малозабезпечених сімей. Теоретично обґрунтовано і розроблено структурно-функціональну модель економічної соціалізації школярів з малозабезпечених сімей. Теоретично обґрунтовано і розроблено структурно-функціональну модель економічної соціалізації школярів з малозабезпечених сімей, сфокусовану на мікрорівневій системі чинників цього процесу та на зумовленості змісту структурних компонентів економічної культури дитини особливостями і напрямками розвитку економічної культури членів сім'ї. Досліджено особливості економічної соціалізації старших підлітків і старшокласників з малозабезпечених сімей, що полягають у тенденції формування культури економічної пасивності (споживатства). Встановлено основні чинники її формування. Показано детермінуючу роль економічної культури сім'ї у процесах пізнання школярами, оцінювання, переживання економічних явищ та на цій основі регуляції економічної поведінки, опосередкованих особливостями матеріальної забезпеченості економічних потреб її членів, впливом стилю дитячо-батьківських стосунків, моделей соціальної адаптивності та відповідних особистісних якостей членів сім'ї. У ході формувального експерименту розроблено і успішно апробовано тренінгову програму "Формування культури економічної суб'єктності школярів", засновану на основних принципах соціально-психологічного впливу на розвиток економічної культури школярів з малозабезпечених сімей: принцип інтерсуб'єктної взаємодії як джерело розвитку нових ідентифікацій особистості, принцип діалогізму та врахування вікових та індивідуальних особливостей і економічних потреб особистості школяра. Ефективність застосування тренінгової програми серед старших підлітків та старшокласників підтверджує розвиток раціонального та позитивного ставлення до грошей, мотиву економії, зменшення монетарної тривожності та напруження у монетарних відносинах, зростання показників загальної схильності до підприємництва, зниження показників тяжіння до бідності.

Ключові слова: економічна соціалізація, школярі, суб'єктивно-економічний статус сім'ї, економічна культура особистості, культура носія бідності, культура підприємливої людини

Юдіна, Аліна Валеріївна

Психологічні особливості мотивації успіху у працівників виробничих колективів [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / А. В. Юдіна ; наук. кер. І. О.

Розділ 3. Дисертації 2021 року

Бондаревська ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 194 с. : табл. + 1 додатки 58 с. - Бібліогр.: с. 174-194 (237 назв).

Анотація: У дисертації викладено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, що полягає у вивченні психологічних особливостей мотивації успіху у працівників виробничих колективів. Створено авторську модель мотивації успіху у працівників виробничих колективів. Мотивація успіху в даній моделі розглядається як взаємодія типів мотивації працівників із підприємницькими здібностями, комунікативними і організаторськими схильностями, командними ролями, посадою, статтю. Розроблено типологію мотивації у працівників виробничих колективів на основі емпіричного дослідження мотивації успіху і мотивації уникнення невдач. Виділено наступні типи мотивації: орієнтований на успіх, орієнтований на уникнення невдач, мотивований, немотивований. Здійснено дослідження специфіки зв'язків типів мотивації із підприємницькими здібностями, комунікативними, організаторськими схильностями, командними ролями у працівників виробничих колективів. Визначено відмінності за рівнем прояву підприємницьких здібностей, комунікативних, організаторських схильностей, командних ролей в залежності від посади працівників виробничих колективів. Розроблено і апробовано тренінгову програму "Розвиток підприємницьких здібностей та організаційно-професійних характеристик", що сприяла підвищенню мотивації успіху у працівників виробничих колективів. Ефективність проведення тренінгу підтверджено підвищенням рівня мотивації успіху у працівників виробничого колективу.

Ключові слова: мотивація успіху, мотивація уникнення невдач, підприємницькі здібності, комунікативні схильності, організаторські схильності, працівники виробничих колективів.

Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук **за спеціальністю**

19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Дембицька, Наталія Миколаївна

Психологічні основи економічної соціалізації школярів [Рукопис] : дис. д-ра психол. наук: 19.00.07 / Н. М. Дембицька ; наук. конс. О. І. Власова ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 452 с. : табл. + 1 додатки 89 с. - Бібліогр.: с. 413-452 (607 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено психологічним основам економічної соціалізації школярів. Здійснено теоретико-методологічний аналіз проблеми економічної соціалізації школярів, розкрито зміст, структуру, особливості перебігу цього процесу в період від молодшого до старшого шкільного віку. Обґрунтовано авторську концепцію дослідження психологічної структури, механізмів та закономірностей процесу економічної соціалізації особистості в період від молодшого

Розділ 3. Дисертації 2021 року

до старшого шкільного віку. Розроблено структурно-цільову модель економічної соціалізації школярів, згідно з якою для агентів цього процесу уможлиблюється цілеспрямовано задавати напрям руху системи соціалізуючих впливів, зорієнтовуючи їх на формування у школярів тих особистісних якостей, які забезпечують їм гармонійне входження в ринкові економічні відносини. Цільовий характер економічної соціалізації школяра заданий її ідеальним результатом, яким в умовах ринкової економіки є економічна культура особистості, характерною рисою якої є підприємливість. Показано, що на етапі навчання у закладі загальної середньої освіти така культура формується в просторі особистої власності. Проаналізовано результати емпіричного дослідження психологічної структури, механізмів онтогенетичних закономірностей економічної соціалізації школярів у просторі відносин особистої власності на різних етапах навчання у закладах загальної середньої освіти. Проаналізовані вікові закономірності змін в системі ставлень школярів до особистої власності як показника розвитку їх економічної культури. З'ясовано особливості впливу індивідуально-психологічних, соціально-психологічних та внутрісистемних чинників на ставлення до особистої власності як індикатора економічної соціалізованості школярів на різних етапах навчання у закладі загальної середньої освіти. Представлено розроблену авторкою систему психологічного забезпечення процесу економічної соціалізації школярів у закладі загальної середньої освіти, висвітлено його мету, завдання, структуру, розроблено окремі спеціалізуючі практики. Експериментально доведено їх ефективність.

Ключові слова: школярі, економічна соціалізація школярів, економічна культура особистості, економічна культура підприємливої людини, особиста власність, ставлення до особистої власності, психологічний простір особистості, приватність, підприємливість, заклад загальної середньої освіти

Максимов, Микола Володимирович.

Психологія розвитку рефлексивних вмінь особистості у молодшому шкільному віці [Рукопис] : дис. д-ра психол. наук: 19.00.07 / М. В. Максимов ; наук. конс. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 372 с. : табл. + 1 додатки 29 с. - Бібліогр.: с.349-372 (410 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено вивченню проблеми розвитку рефлексивних вмінь особистості у молодшому шкільному віці. Теоретично обґрунтовано й експериментально досліджено сутність, особливості та умови процесу розвитку рефлексивних вмінь молодшого школяра у сучасному інформаційному просторі. Проблема пошуку методів розвитку рефлексії у дітей набуває особливої актуальності в наш час, оскільки реалії сьогодення не сприяють природньому розвитку цього феномену. Це пояснюється тим, що перенасиченість інформаційного простору, зміна освітньої парадигми з гуманітарно-особистісної на прагматичну, переповнення соціуму спонуками до негайних дій гальмує прагнення до роздумів, до самоаналізу, до усвідомлення свого життєвого досвіду. Звичка дитини отримувати бажаний

результат простим натисканням кнопки комп'ютера призводить до деформації діяльнісних компонентів структури особистості взагалі й рефлексії зокрема. Виокремлено теоретико-методологічні підходи до розробки системи формування рефлексії у дітей молодшого шкільного віку із застосуванням невербальних стимулів. Показано зв'язок особистісної зрілості, творчості, а також роль музичного мистецтва у формуванні особистості взагалі й рефлексії зокрема. Рефлексивний механізм сприйняття і осмислення музичного тексту полягає в наступному: музична інтонація як значущий стимул, впливає на несвідомі структури, викликає емоційну реакцію слухача. Рефлексивний механізм дозволяє зафіксувати цю реакцію шляхом "зупинки" - звернення назад (в себе) - осмислення свого емоційного стану (емоційної реакції) - ототожнення станів і реакцій з певними почуттями - вихід в асоціативне поле, засноване на особистому емоційному досвіді і переосмислення його змісту в новому контексті, - створення образних конструкцій музичного тексту і конструктивний аналіз виразних засобів музики, дали свідомості "образ". В результаті цих рефлексивних дій відбувається одночасне осягнення себе, зміненого музикою, і осягнення сенсу музичного тексту. З'ясовано, що розвиток рефлексії у молодших школярів в процесі освіти передбачає вибір педагогічних умов, відповідних як самому феномену рефлексії, так і змісту тієї діяльності, в рамках якої здійснюється формування рефлексивних навичок. На нашу думку, найбільш ефективним різновидом такої діяльності є процес сприйняття музики. Інтонаційна природа музики і невербальний характер її впливу на емоційно-чуттєву сферу людини представляють унікальну можливість розвитку рефлексії. Надано результати емпіричного дослідження основних тенденцій та вікової динаміки розвитку рефлексії, визначено її рівні та чинники становлення відповідно до ступеню особистісного розвитку. Було експериментально доведено, що становлення рефлексії як цілісного новутворення залежить від особистісної зрілості досліджуваних, що в свою чергу, зумовлено їх соціальною ситуацією розвитку. Усвідомлення себе, здатність до рефлексії за умов несприятливої соціальної ситуації розвитку блокується негативними емоційними переживаннями. Наявний тісний кореляційний зв'язок між показниками рівня розвитку рефлексії та ступенем усвідомлення, оцінки та засвоєння свого життєвого досвіду й збалансованістю сприймання себе в просторі оточуючого світу. Доведено, що невербальні методи формування рефлексивних вмінь більш ефективні ніж вербальні; показано роль емоційних переживань, що викликані завдяки сприйманню музичних творів у активізації процесу рефлексії. Існують значущі відмінності за рівнями рефлексії між групами досліджуваних із застосуванням вербальних і невербальних методів; була статистично виявлена тенденція до наявності відмінностей між групами дітей, які аналізували художні твори (картини) і музику. Отже, емпірично доведено ефективність невербальних засобів розвитку рефлексії у дітей молодшого шкільного віку. Особливу ефективність було виявлено внаслідок застосування в якості стимульного матеріалу музики. Розроблено систему формування рефлексивних вмінь молодшого школяра засобами музичного мистецтва.

Розділ 3. Дисертації 2021 року

наведено результати апробації зазначеної системи в ході викладання навчальної дисципліни "Мистецтво" у закладах середньої освіти. Показано статистично підтвержені дані щодо ефективності розвитку рефлексивних вмінь молодших школярів із застосуванням невербальних стимулів.

Ключові слова: рефлексія, молодші школярі, музика, мистецтво, вербальні методи, невербальні методи, особистість, вікові особливості, емоційні переживання, особистісне зростання.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук **за спеціальністю**

19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Березюк, Тетяна Петрівна

Психологічні особливості розвитку професійної компетентності майбутніх менеджерів невиробничої сфери у вищих навчальних закладах [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Т. П. Березюк ; наук. кер. Р. В. Павелків ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. -189 с. : табл. + додатки 66 с. - Бібліогр.: с. 170-189 (207 назв).

Анотація: У дисертації вперше представлено концептуально-методичний підхід до проблеми розвитку професійної компетентності майбутніх менеджерів невиробничої сфери у вищих навчальних закладах, що полягає в конкретизації й обґрунтуванні теоретико-методологічних і методичних основ процесу реалізації підготовки майбутніх менеджерів у вищих навчальних закладах. Визначено послідовність етапів та структурні компоненти розвитку професійної компетентності майбутніх менеджерів невиробничої сфери, описано форми і методи психологічного супроводу розвитку професійної компетентності майбутніх менеджерів невиробничої сфери, описано форми і методи психологічного супроводу розвитку професійної компетентності майбутніх менеджерів невиробничої сфери у системі вищої освіти. Запропоновано модель формування професійної компетентності майбутніх менеджерів. Доведена ефективність реалізації розробленої технології та педагогічних умов, призначених для підготовки практико-орієнтованих фахівців управлінської сфери, що відповідають вимогам роботодавців і затребуваних професій на ринку праці.

Ключові слова: компетентність, менеджер, професійна компетентність, кар'єра, професійне становлення, самовизначення, само оцінювання, рефлексія.

Зеленська, Зоя Петрівна

Психологічні особливості розвитку комунікативних умінь учнів основної школи у процесі засвоєння іншомовної лексики [Рукопис] : дис.....канд. психол. наук: 19.00.07 / З. П. Зеленська ; наук. кер. Н. М. Панасенко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка

Розділ 3. Дисертації 2021 року

НАПН України. - Київ, 2021. - 189 с. : табл. + 1 додатки 18 с. - Бібліогр.: с.166-189 (245 назв).

Анотація: У дисертаційному дослідженні розглянуто проблему формування комунікативних умінь учнів освітньої школи в процесі засвоєння іншомовної лексики; розширено сутність понять "комунікативні уміння", психологічні особливості розвитку комунікативних умінь в процесі засвоєння іншомовної лексики; етапи розвитку комунікативних умінь у процесі засвоєння іншомовної лексики; методи засвоєння іншомовної лексики. Описано етапи організації емпіричного дослідження розвитку комунікативних умінь учнів основної школи у процесі засвоєння іншомовної лексики; обгрунтовано вибір психодіагностичних методик, наведено та проаналізовано результати дослідження розвитку комунікативних умінь учнів основної школи в процесі засвоєння іншомовної лексики. Визначена і науково обгрунтована й емпірично перевірена авторська програма розвитку комунікативних умінь учнів основної шкли в процесі засвоєння іншомовної лексики.

Ключові слова: здобувачі загальної середньої освіти, іноземна мова, іншомовна лексика, комунікативна компетентність, комунікативні уміння, комунікація, лексична компетентність, психокорекційна програма, психокорекція, спілкування, тренінг, учні освітньої школи.

Костенко, Олена Ростиславівна

Психологічні чинники розвитку відповідальності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / О. Р. Костенко ; наук. кер.: Н. М. Коломінський, О. Л. Туриніна ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 185 с. : табл. + 1 додатки 69 с. - Бібліогр.: с.165-185 (248 назв).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячене проблемі вивчення психологічних чинників розвитку відповідальності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки. На основі теоретичного узагальнення різних підходів у вивчення природи і сутності відповідальності вітчизняними і зарубіжними психологами автор розглядає відповідальність як складне соціально-психологічне явище, провідну морально-вольову рису, яка характеризується багатством прояву інтелектуальних, афективно-мотиваційних і діяльнісно-поведінкових компонентів. Звертається увага на те, що особливої соціальної цінності відповідальність набуває в професійній діяльності вчителя. Розроблено психологічну модель відповідальності майбутнього вчителя, в якій відображено систему всіх типів ставлення особистості і відповідно чотири підструктури відповідальності: (соціальна, професійна, екологічна, відповідальність та саморозвиток) з їхніми указаними вище компонентами. У процесі констатувального експерименту виявлено домінування низького і середнього рівнів відповідальності студентів перших курсів, з'ясовано об'єктивні і суб'єктивні чинники, які негативно впливають на неї. Розроблена та апробована на практиці комплексна програма розвитку відповідальності, яка включала коригуючі й розвивальні методи

та прийоми. Якісно-кількісний аналіз результатів формувального експерименту показав загальну тенденцію зниження середнього та низького рівнів в експериментальній групі, збільшення в ній показників високого і вище середнього на 31.7% (разом). Доказано, що розвиток більш високого рівня відповідальності не є стихійним процесом, а можливий за умови безпосереднього психологічного впливу на систему ставлень особистості студента (до професії, до людей, до себе, до навколишнього природного середовища); зміни позиції студента як пасивного об'єкта навчального процесу на позицію активного суб'єкта пізнавальної, творчої і громадської діяльності із стійким і глибоким інтересом до самопізнання і самовдосконалення. Сформованість більш високого рівня відповідальності майбутніх учителів є одним із найважливіших факторів, який зумовлює ефективність педагогічної діяльності.

Ключові слова: відповідальність студента, компоненти відповідальності, психологічна модель відповідальності майбутнього вчителя, психологія педагогічної діяльності, розвивальні коригуючі методи, самовдосконалення, самопізнання, структура відповідальності, якості особистості вчителя.

Крива, Наталя Леонідівна

Особливості прояву довіри дитини старшого дошкільного віку до соціального оточення [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Н. Л. Крива ; наук. кер. О. Ю. Хартман ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 219 с. : табл. + додатки 84 с. - Бібліогр.: с. 190-219 (329 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено дослідженню особливостей прояву довіри дитини старшого дошкільного віку до соціального оточення. У роботі на основі результатів теоретико-методологічного аналізу довіри описано феномен "довіра дитини старшого дошкільного віку" як позитивне ставлення до батьків, педагогів, однолітків, знайомих та незнайомих людей, яке ґрунтується на вірі в їх чесність та щирість, проявляється в готовності вступити в продуктивну взаємодію, поділитися значущою інформацією про себе. Визначено поняття "інформаційне середовище дитини дошкільного віку" як основне джерело інформації для дитини, що здійснює безпосередній вплив на її психічну діяльність, формування соціальної поведінки. Викладено та обґрунтовано програму емпіричного дослідження особливостей проявів довіри дитини старшого дошкільного віку до соціального оточення, визначено психологічні особливості досліджуваного феномена. На основі критеріїв, показників досліджуваного феномена та з урахуванням емпіричних даних виділено й описано групи дітей з низьким, достатнім, оптимальним та надмірним рівнем прояву довіри до соціального оточення. Встановлено, що нормою є оптимальний рівень прояву довіри, який полягає у сприятливому співвідношенні довіри та недовіри, вмінні проявляти в залежності від ситуації та передбачати небезпеку. В результаті анкетування батьків та вихователів описано вплив інформаційного середовища на довіру дитини старшого

Розділ 3. Дисертації 2021 року

дошкільного віку (негативний, нейтральний, позитивний). Відповідно до завдань дослідження визначено психолого-педагогічні умови, які сприяють формуванню довіри дітей старшого дошкільного віку до соціального оточення, описано розвивальну програму "У колі довіри" та наведено результати аналізу її ефективності.

Ключові слова: довіра/недовіра, міжособистісна довіра, довірливе ставлення, прояви довіри дитини старшого дошкільного віку, тривожність, соціальне оточення, інформаційне середовище

Могиляста, Світлана Миколаївна

Психолого-педагогічні засоби розвитку емоційного інтелекту старшокласників [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / С. М. Могиляста ; наук. кер. Н. М. Панасенко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 197 с. : табл. + 1 додатки 46 с. - Бібліогр.: с.168-197 (314 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено актуальній для педагогічної та вікової психології проблемі психолого-педагогічних засобів розвитку емоційного інтелекту старшокласників. У роботі представлений аналіз науково-теоретичних концепцій і підходів до вивчення проблеми емоційного інтелекту у психолого-педагогічних дослідженнях, розкрита сутність поняття "емоційний інтелект старшокласника". Емоційний інтелект старшокласників розглядається як структурний феномен, ментальні складові якого дозволяють розуміти свої емоції й емоції інших, усвідомлювати їх та управляти ними. Окреслені шляхи та перспективи розвитку емоційного інтелекту старшокласників психолого-педагогічними засобами в умовах навчально-виховного процесу в освітньому закладі. Доведено, що рівень ЕІ старшокласників є низького і середнього рівня, тому потребує формувального впливу. Здійснений факторний і кореляційний аналіз результатів констатувального етапу дослідження, що дозволило створити 8-факторну модель розвитку емоційного інтелекту старшокласника, до якої увійшли наступні показники: когнітивно-фізіологічний настрій, навчальний, волюва саморегуляція, емпатія, управління власними емоціями, емоційна врівноваженість, управління чужими емоціями. У межах програми розвитку ЕІ старшокласників психолого-педагогічними засобами було впроваджено авторську Програму "Розвиваємо емоційний інтелект" та авторський Інтегрований курс розвитку ЕІ старшокласників засобами уроку англійської мови, що процедурно посилювались психологічними вправами, різними формами індивідуальної та групової роботи на засадах позитивної психотерапії. Перевірка ефективності застосованих психолого-педагогічних засобів показала статистично значущі позитивні зміни наступних показників факторної моделі розвитку емоційного інтелекту старшокласника: загальний рівень емоційного інтелекту, розуміння емоцій (загалом), міжособистісний емоційний інтелект, розуміння власних емоцій, розуміння чужих емоцій, управління власними емоціями, управління чужими емоціями, контроль експресії, емпатія, емоційна врівноваженість.

Розділ 3. Дисертації 2021 року

Ключові слова: емоційний інтелект, емоційний інтелект старшокласників, модель емоційного інтелекту старшокласників, розвиток емоційного інтелекту, ідентифікація емоцій, розуміння емоцій, свідомо регуляція емоцій, психолого педагогічні засоби.

Підлісна, Світлана Володимирівна

Інтерактивне навчання як чинник розвитку особистості молодшого школяра [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / С. В. Підлісна ; наук. кер. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 225 с. : табл. + 1 додатки 23 с. - Бібліогр.: с. 198-225 (310 назв).

Анотація: Дисертаційне дослідження присвячена аналізу впливу інтерактивного навчання, зокрема психологічних ігор та постійного психологічного супроводу, на розвиток особистості молодшого школяра. Здійснено теоретичний аналіз існуючих наукових підходів до дослідження проблеми учбової діяльності та інтерактивного навчання, розкрити психологічний зміст цих понять, його структуру. Описано етапи організації емпіричного дослідження розвитку психічних процесів молодших школярів; обгрунтовано вибір психодіагностичних методик, наведено та проаналізовано результати дослідження розвитку особистості молодшого школяра. Теоретично обгрунтовано зміст, показники та особливості впливу інтерактивного навчання на особистість молодшого школяра. Проаналізовано особливості, умови та основні чинники становлення молодшого школяра. Встановлено, що саме інтерактивне навчання, зокрема психологічні ігри та постійний психологічний супровід як специфічна форма організації пізнавальної діяльності, сприяє вияву внутрішнього потенціалу, оптимізує розумовий розвиток молодшого школяра, створює комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність й інтелектуальну спроможність. Доведено вплив інтерактивного навчання на: формування в них високого рівня мотивації до навчання та рівень згуртованості класних колективів; покращення вибірковості і концентрації уваги; покращення логічної і механічної пам'яті, зниження рівня тривожності у молодших школярів. Зроблено висновок про те, що ефективним засобом розвитку розумових здібностей молодшого школяра є нові методи інтерактивного навчання, зокрема психологічна гра, в поєднанні з постійним психологічним супроводом. Розроблено та апробовано програму розвитку особистості молодших школярів засобами психолого-педагогічного впливу, на базі якої розроблено методичні рекомендації для вчителів молодших класів з метою активізації пізнання школярів, мотивації до учіння та навчання, зниження рівня тривожності учнів, забезпечення комфортного й радісного опанування знаннями та навичками під час уроків у початковій школі, тобто позитивного впливу інтерактивного навчання на розвиток особистості молодшого школяра.

Розділ 3. Дисертації 2021 року

Ключові слова: молодший школяр, розвиток особистості, чинники розвитку особистості, інтерактивне навчання, психологічна гра, психологічний супровід, шкільна тривожність.

Хомич, Іванна Сергіївна

Особистісні детермінанти розвитку суспільно значущої поведінки молодших школярів [Рукопис] : дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / І. С. Хомич ; наук. кер. Р. В. Павелків ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 214 с. : табл. + додатки 35 с. - Бібліогр.: с. 191-215 (271 назв).

Анотація: У дисертації вперше представлено концептуально-методичний підхід до проблеми розвитку професійної компетентності майбутніх менеджерів невиробничої сфери у вищих навчальних закладах, що полягає в конкретизації й обґрунтуванні теоретико-методологічних і методичних основ процесу реалізації підготовки майбутніх менеджерів у вищих навчальних закладах. Визначено послідовність етапів та структурні компоненти розвитку професійної компетентності майбутніх менеджерів невиробничої сфери, описано форми і методи психологічного супроводу розвитку професійної компетентності майбутніх менеджерів невиробничої сфери, описано форми і методи психологічного супроводу розвитку професійної компетентності майбутніх менеджерів невиробничої сфери у системі вищої освіти. Запропоновано модель формування професійної компетентності майбутніх менеджерів. Доведена ефективність реалізації розробленої технології та педагогічних умов, призначених для підготовки практико-орієнтованих фахівців управлінської сфери, що відповідають вимогам роботодавців і затребуваних професій на ринку праці.

Ключові слова: нормативність, норма, нормативна поведінка, особистість, молодший школяр, детермінанти нормативної поведінки, розвиток нормативної поведінки

Федик, Андрій Олександрович

Психологічні умови розвитку професійного мислення майбутніх офіцерів-прикордонників [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / А. О. Федик ; наук. кер. О. Ф. Волубуєва ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 232 с. : табл. + 1 додатки 120 с. - Бібліогр.: с. 207-232 (245 назв).

Анотація: У дисертації здійснено дослідження психологічних умов розвитку професійного мислення майбутніх офіцерів-прикордонників у системі професійної підготовки Державної прикордонної служби України. За результатами теоретико-методологічного аналізу поглядів вітчизняних і зарубіжних учених щодо проблематики розвитку професійного мислення та з урахуванням психологічних особливостей професійної діяльності офіцерів-прикордонників і специфіки розв'язування ними професійних завдань визначено сутність поняття "професійне

Розділ 3. Дисертації 2021 року

мислення офіцерів-прикордонників". Виокремлено основні групи типових професійних завдань охоронців кордону та відповідні мисленнєві стратегії, характерні для їхнього розв'язування. Проаналізовано специфічні особливості використання психологічних механізмів проблемного навчання як управління навчальною діяльністю Ю.І. Машбиця. Визначено та обгрунтовано психологічні умови розвитку професійного мислення майбутніх офіцерів-прикордонників, а також структурно-функціональну модель, що є складовою. Розроблено практичні рекомендації викладачам щодо використання програми в системі професійної підготовки персоналу силових та правоохоронних структур сектору безпеки і оборони України.

Ключові слова: професійне мислення, розвиток, майбутні офіцери-прикордонники, психологічні умови, програма розвитку мислення, модель, практичні рекомендації

Цимбаленко, Олена Олександрівна

Психологічні особливості формування здатності до комунікативної взаємодії у дітей з порушеннями спілкування [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / О. О. Цимбаленко ; наук. кер. Л. О. Кондратенко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 180 с. : табл. + 1 додатки 125 с. - Бібліогр.: с.162-180 (220 назв).

Анотація: Робота присвячена пошуку чинників, що здатні сприяти розвитку комунікативної взаємодії у дітей з порушеннями спілкування, а також шляхів психолого-педагогічної корекції з метою формування здатності до комунікативної взаємодії у дітей з порушеннями спілкування. У роботі проведено аналіз та порівняння найбільш відомих успішних моделей психолого-педагогічного втручання, що застосовували до дітей з порушеннями розвитку, зокрема з порушеннями спілкування, видатні педагоги та психологи. Визначено, що незважаючи на різні психологічні та педагогічні методи, спільною рисою усіх цих втручань була зміна сімейної моделі та усталенням авторитету батьків та/або дорослих, що є найбільшим колом дитини, і які могли набути авторитету у дитини з порушенням спілкування та утвердитись як її референтні особи. Запропоновано методика психолого-педагогічної корекційної роботи, спрямовану на формування комунікативної взаємодії у дітей з порушеннями спілкування. Методика передбачає використання певної моделі поведінки дорослих, що оточують дитину, для формування у неї мотивації та здатності до комунікативної взаємодії. Запропонована модель поведінки спрямована на залучення дитини в емоційно значущої взаємодії, формування авторитету значущого дорослого та становлення його як референтної особи для дитини з порушеннями спілкування. Для підтвердження ефективності даної методики було проведено експериментальне дослідження. Результати експерименту свідчать про численні позитивні зміни, що відбулися в поведінці та розвитку дітей за період експериментального втручання, що підтверджено результатами структурованого

Розділ 3. Дисертації 2021 року

спостереження і тестами АТЕС. Шляхом структурованого спостереження виявлено, що в результаті експериментального втручання якісно змінилися моделі взаємодії у дітей: зросла кількість епізодів активної взаємодії і знизилася кількість епізодів взаємодії під тиском. У результаті втручання частина дітей почали ініціювати взаємодію, чого на момент первинного спостереження не відбувалося. За результатами тестування АТЕС можна відзначити значне зниження балів за всіма категоріями питань, зокрема в розділах "Мова/комунікативні навички" і "Соціалізація", які були пріоритетними для нас в цьому дослідженні. Такий результат свідчить про значний прогрес у дітей і ефективність запропонованої методики.

Ключові слова: діти з порушеннями спілкування, поведінка, комунікативна взаємодія, емоційно значуща взаємодія, авторитет дорослого, корекція порушень спілкування, інклюзія

Чорний, Артем Миколайович

Психологічні особливості проектування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / А. М. Чорний ; наук. кер. О. Ф. Волобуєва ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 257 с. : табл. + 1 додатки 182 с. - Бібліогр.: с. 229-257 (266 назв).

Анотація: У дослідженні розкрито особливості проектування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників на засадах концепції проблемного навчання Ю.І. Машбиця з урахуванням психологічних механізмів проблемного навчання в умовах ВВНЗ. Проведено психологічний аналіз професійної діяльності офіцерів-прикордонників щодо охорони і захисту державного кордону України. Визначено та обґрунтовано типові психологічні труднощі молодого офіцера-прикордонника (термін несення служби на державному кордоні становить до 5 років) на етапі професійного становлення. За результатами теоретичного аналізу поглядів вітчизняних і зарубіжних учених щодо проблематики професійного становлення: професійна компетентність - це здатність фахівців певної галузі в межах визначених за посадою повноважень застосувати здобуті знання, уміння та навички з метою якісного виконання завдань професійної діяльності, а професійна компетентність офіцерів-прикордонників - це здатність майбутніх офіцерів - прикордонників у межах визначених за посадою повноважень застосовувати здобуті (спеціальні) знання, уміння та навички з метою якісного виконання завдань та обов'язків, професійного та особистісного розвитку в умовах інтенсивних психологічних навантажень у режимі реального часу. Визначено, що складовими професійної компетентності офіцерів-прикордонників є фахова (спеціальна), психологічна та методична компетентності. Розроблено структурно-функціональну модель цілеспрямованого проектування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників, що є складовою програми проектування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників на засадах проблемного навчання в умовах ВВНЗ. Запропоновано

Розділ 3. Дисертації 2021 року

практичні рекомендації керівникам структурних підрозділів, науково-педагогічним працівникам, психологам щодо використання програми проектування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників на засадах проблемного навчання в умовах ВВНЗ.

Ключові слова: програма, проектування, професійна компетентність, майбутній офіцер прикордонник, професійна підготовка, психологічні механізми навчання, проблемне навчання, професійно спрямована проблемна ситуація.

Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю

19.00.10 – організаційна психологія; економічна психологія

Ключко, Алла Олексіївна

Психологія розвитку інноваційних стилів управління у менеджерів освітніх організацій [Рукопис] : дис. д-ра психол. наук: 19.00.10 / А. О. Ключко ; наук. конс. Л. М. Карамушка ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 468 с. : табл. + 1 додатки 105 с. - Бібліогр.: с. 425-468 (490 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено психологічним основам розвитку інноваційних стилів управління у менеджерів освітніх організацій. Розкрито психологічні особливості інноваційних стилів управління та зміст організаційно-психологічного підходу до їх вивчення. Обґрунтовано авторську концепцію розвитку інноваційних стилів управління у менеджерів освітніх організацій. Представлено концептуальну модель розвитку інноваційних стилів управління у менеджерів освітніх організацій, здійснено класифікацію таких стилів (за критеріями "Інноваційні зміни в організації", "Командна робота в організації", "Партнерська взаємодія в організації"). Наведено результати емпіричного дослідження, які відображають недостатній рівень розвитку інноваційних стилів управління у менеджерів освітніх організацій, особливо стилів, які виділені за такими показниками, як "поєднання менеджерами лідерських та адміністративних функцій", "орієнтація менеджерів на роботу в команді", "емоційний інтелект менеджерів", "взаємостосунки менеджерів із педагогічним колективом". Доведено зв'язок між організаційно-психологічними характеристиками освітніх організацій й менеджерів та інноваційними стилями управління у менеджерів освітніх організацій, що свідчить про те, що такі організаційно-психологічні характеристики є чинниками розвитку інноваційних стилів управління у менеджерів освітніх організацій. Розроблено та експериментально апробовано "Організаційно-психологічну технологію розвитку інноваційних стилів управління у менеджерів освітніх організацій", яка реалізується на двох рівнях: на рівні освітніх організацій (розробка й упровадження міських інноваційних програм) та на рівні психологічної підготовки менеджерів (розробка й упровадження тренінгової програми).

Розділ 3. Дисертації 2021 року

Ключові слова: освітні організації, менеджери освітніх організацій, інноваційні стилі управління, інноваційні зміни, командна робота, партнерська взаємодія, організаційно-психологічні характеристики менеджерів освітніх організацій, організаційно-психологічні технології розвитку інноваційних стилів управління у менеджерів освітніх організацій.

Терещенко, Кіра Володимирівна

Психологія розвитку толерантності персоналу освітніх організацій [Рукопис] : дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.10 / К. В. Терещенко ; наук. конс. Л. М. Карамушка ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 440 с. : табл. + 1 додатки 152 с. - Бібліогр.: с. 383-440 (537 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено психологічним основам розвитку толерантності персоналу освітніх організацій. Розроблено авторську концепцію розвитку толерантності персоналу освітніх організацій. Проаналізовано сутність толерантності персоналу сучасних організацій в освітніх організаціях, виокремлено її функції, рівні, види та компоненти. Представлено авторську психологічну модель розвитку толерантності персоналу освітніх організацій. Визначено особливості використання організаційно-психологічного підходу до аналізу толерантності персоналу освітніх організацій. Наведено результати емпіричного дослідження рівня розвитку толерантності персоналу освітніх організацій та основних її видів та психологічних складових. Виявлено три типи освітнього персоналу за рівнем толерантності: "Інтолеративний", "Толерантний у соціокультурній сфері", "Толерантний у політико-економічній сфері". Встановлено диспропорцію у вираженості окремих компонентів та видів толерантності персоналу освітніх організацій. Проведено дослідження динаміки толерантності персоналу освітніх організацій в умовах соціальних трансформацій. Проаналізовано зв'язок рівня розвитку толерантності персоналу освітніх організацій з чинниками мезорівня (рівень організації в цілому) та чинниками мікрорівня (рівень особистості). Висвітлено мету, завдання та структуру "Технології психологічного забезпечення розвитку толерантності персоналу освітніх організацій", яка складається з трьох тренінгів: "Сутність, структура та особистісні чинники розвитку толерантності персоналу освітніх організацій як умова розвитку толерантності освітнього персоналу", "Позитивна організаційна культура освітніх організацій як умова розвитку толерантності освітнього персоналу". Представлено результати впровадження технології та доведено її ефективність.

Ключові слова: толерантність, розвиток толерантності, освітні організації, персонал освітніх організацій, організаційна культура, організаційний розвиток, соціальна напруженість, психічні стани, суб'єктивне благополуччя, технологія психологічного забезпечення розвитку толерантності персоналу освітніх організацій.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю

19.00.10 – організаційна психологія; економічна психологія

Паршак, Олександр Іванович

Психологічні особливості ставлення до грошей персоналу комерційних організацій [Рукопис] : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.10 / О. І. Паршак ; наук. кер. Л. М. Литвинчук ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 244 с. : табл. + 1 додатки 55 с. - Бібліогр.: с.221-244 (216 назв).

Анотація: У дисертації здійснено аналіз й узагальнення теоретико-методологічних основ та експериментальних результатів проблеми психологічних особливостей ставлення до грошей персоналу комерційних організацій. Побудовано теоретичну модель ставлення до грошей персоналу комерційних організацій. На основі емпіричного дослідження виявлено низку диспропорцій у вираженості основних структурних компонентів ставлення до грошей персоналу комерційних організацій. Виявлено статистично значущі зв'язки між ставленням персоналу комерційних організацій до грошей та організаційно-психологічними характеристиками персоналу (соціально-психологічними установками, задоволеністю роботою та життям та ін.) і організації (розуміння персоналом цілей організації, турбота організації про персонал, тип організаційної культури та ін.) Визначено організаційно-психологічні умови формування ставлення персоналу комерційних організацій до грошей: на рівні організації - застосування технології психологічної підготовки персоналу. Розроблено та апробовано тренінг "Психологія ставлення до грошей персоналу комерційних організацій".

Ключові слова: комерційні організації, персонал, гроші, ставлення до грошей, організаційно-психологічні умови ставлення до грошей, монетарна політика, тренінг.

Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Долинний Сергій Сергійович

Психосоматичні чинники внутрішньої конфліктності у педагогів закладів вищої освіти [Рукопис] : дис. ... доктора філософії: 053 / С. С. Долинний ; наук. кер. І. М. Візнюк ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 227 с. : табл. + 1 додатки 45 с. - Бібліогр.: с. 191-226 (386 назв).

Анотація: Дисертація присвячена виявленню психосоматичних чинників внутрішньої конфліктності педагогів закладів вищої освіти, в аспекті чого здійснено теоретичне обґрунтування й емпіричне дослідження їх впливу на особистість. Запропоновано психокорекційну програму подолання внутрішньої конфліктності педагогів у ситуації психосоматичних розладів для учасників освітнього процесу, які містили комплекс тренувальних вправ, спрямованих на підвищення психологічної

культури, розвиток самопізнання, самоактуалізацію, вдосконалення рефлексивних характеристик особистості педагога та передбачала оплодіння прийоматми довільної психічної і психофізичної саморегуляції стану.

Ключові слова: психосоматичні розлади, внутрішня конфліктність, психосоматичний статус педагог ЗВО, конфліктостійкість, соціально-психологічні та індивідуально особистісні чинники, модель психосоматичної інтеграції детермінант внутрішньої конфліктності педагогів.

Левицька, Ірина Мирославівна

Психологічні особливості впливу образу фізичного я на самоставлення дівчат раннього юнацького віку [Рукопис] : дис. ... д-ра філософії: 053 / І. М. Левицька ; наук. кер. О. В. Ригель ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 213 с. : табл. + 1 додатки 56 с. - Бібліогр.: с.183-213 (350 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено теоретико-методологічному обґрунтуванню та емпіричному вирішенню проблеми обумовленості феноменології образу фізичного Я та самоставлення дівчат раннього юнацького віку. Провідною методологією дослідження виступають генетична психологія, генетико-орієнтована психотерапія, холистичний підхід. Протілесний підхід передбачає розгляд досвіду переживання образу власного тіла (фізичного Я) як перший крок на шляху до здобуття ідентичності та формування Я-концепції. Образ фізичного Я як уявлення про конституційно-соматичну організацію виступає одним з образів Я, включених до описової перцептивно-когнітивної складової Я-концепції. В нашій роботі під цим феноменом ми розуміємо єдність соматичного та перцептивного сприймання, установок, оцінок, уявлень, пов'язаних із тілесною зовнішністю, із усвідомленням функціями тіла. Провідна роль відводиться концепції персоніфікації тілесності. Глибинно-психологічна парадигма дослідження фізичного Я розкриває перспективи метафоризації тілесності та утворення уявлення про власний фізичний образ Я як окреме поняття, суб'єктність, наділену певними властивостями. Розкрито психологічний зміст та визначено основні дефініції Я-фізичного: тілесний досвід, схема тіла, образ тіла, концепція тіла, інтернальне тіло, тілесність, Я-тілесне, Я-фізичне. Розкривається проблема психічної реальності Я-тілесного (як сенсомоторний еквівалент, соціально-перцептивний та когнітивний процес, підструктура Я-концепції). Феноменологія зовнішності та функції тіла розглядається як предметний зміст Я-тілесного. Проаналізовано детермінанти походження Я-фізичного з огляду на формальне знання про тіло, його психофізіологічні кореляти, архетипні та метафоричні узагальнення. <...>. Запропоновано розроблену автором дисертації теоретичну модель образу фізичного Я дівчат раннього юнацького віку, яка ґрунтується на генетичному, системному, холистичному та особистісно-інтегративному підході. <...>.

Ключові слова: Я-концепція, образ фізичного Я, дівчата раннього юнацького віку, особистісне становлення, само становлення, образ тіла, суб'єктивне ставлення до здоров'я, розвивально-корекційні заходи.

Онисковець Богдана Іванівна

Психологічні особливості станів жінок літнього віку, хворих на ішемічну хворобу серця [Рукопис] : дис. доктора філософії: 053 / Б. І. Онисковець ; наук. кер. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 227 с. : табл. + 1 додатки 52 с. - Бібліогр.: с. 198-227 (330 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено вирішенню проблеми емоційних станів жінок літнього віку, хворих на ішемічну хворобу серця. Теоретично з'ясовано, що низкою дослідників було виділено різноманітні особистісні характеристики хворих на ішемічну хворобу серця. З'ясовано, що негативні почуття погіршують функціональний стан серця, викликаючи його електромагнітну дестабілізацію. Виявлено, що на формування конкретних станів можуть впливати біологічні, соціальні та особистісні фактори. З'ясовано, що поряд із тривалим емоційним напруженням значну роль при захворюванні на ІХС літніх жінок відіграють гостра та хронічна травматизація психіки, психоемоційні розлади, найбільш значущими серед яких є депресивні та тривожно-фобічні.

Ключові слова: емоційний стан, ішемічна хвороба серця, жінки літнього віку, тривожність, алекситимія, репресивність, невротичність, товариськість, відкритість, емоційна лабільність, психокорекція

Отенко Світлана Анатоліївна

Психологічні особливості розвитку салютогенетичної спрямованості особистості [Рукопис] : дис. доктора філософії: 053 / С. А. Отенко ; наук. кер. Л. З. Сердюк ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 205 с. : табл. + 1 додатки 5 с. - Бібліогр.: с. 180-205 (259 назв).

Анотація: У дисертації представлено теоретичне узагальнення та нове розв'язання проблеми салютогенетичної спрямованості особистості, що ґрунтується на методологічних принципах позитивного функціонування особистості, салютогенетичній парадигмі А. Антоновськи та полягає у тлумаченні її як чинника психологічного благополуччя й психічного здоров'я особистості, створенні процедури її діагностики, обґрунтуванні та апробації програми тренінгу сприяння салютогенетичної спрямованості в контексті розвитку в особистості здатності до підтримки психічного здоров'я, розкриття й розвитку особистісного потенціалу. Основною метою дослідження є теоретичне обґрунтування та емпіричне вивчення структури та психологічних чинників салютогенетичної спрямованості особистості.

Ключові слова: особистість, салютогенез, почуття когерентності, салютогенетична спрямованість, психологічне здоров'я, психологічне благополуччя,

Розділ 3. Дисертації 2021 року

задоволеність життям, автономія, життєстійкість, психологічні ресурси, самоприйняття, осмисленість, тренінг сприяння салютогенетичній спрямованості.

Сіраковська, Олена Борисівна

Корекція психологічного стану жінок з порушеннями репродуктивної сфери [Рукопис] : дис. доктора філософії: 053 / О. Б. Сіраковська ; наук. кер. О. М. Кокун ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 243 с. : табл. + 1 додатки 29 с. - Бібліогр.: с. 214-243 (303 назви).

Анотація: Дисертацію присвячено вирішенню проблеми корекції психологічного стану жінок з порушеннями репродуктивної сфери. Аналіз поглядів на репродуктивну сферу жінки у психологічній науці дав змогу провести теоретичне узагальнення щодо психологічного стану як базового складника реалізації материнства. На основі аналізу наукових джерел встановлено, що досліджувана проблематика є недостатньо розроблена у психологічній та медичній науках, а відсутність систематичних і практичних напрацювань спричиняють низку проблем під час лікування та перебігу гінекологічних захворювань жінок, що беззаперечно мають вплив на стан їх репродуктивного здоров'я. З'ясовано, що репродуктивна сфера жінки виступає основою материнської домінанти та є спусковим механізмом фізіологічних і психічних функцій жіночого організму. Визначено, що характерними особливостями жінки з порушеннями репродуктивної сфери виступають: акцентуації характеру, завищена тривожність, порушення психоемоційного стану, мінливість настрою та самооцінки, агресія та депресивні прояви, неконструктивність соціальних відносин, дезадаптація особистості у соціуму тощо. Доведено взаємозв'язок психоемоційного стану жінок з гінекологічними захворюваннями з проявами тривожності та їх репродуктивною сферою.

Ключові слова: репродуктивне здоров'я, репродуктивна сфера, психосоматика, стрес, психоемоційний стан, тривожність, механізми психологічного захисту, функціональні стани, корекція, психоаналіз, еферні олії, дихальні вправи, клієнт-центрована психотерапія, тілесно-орієнтована психотерапія, казкотерапія.

Снігур, Юлія Сергіївна.

Організаційно-психологічні чинники вибору копінг-стратегії керівниками закладів загальної середньої освіти [Рукопис] : дис. ... доктора філософії: 053 / Ю. С. Снігур ; наук. кер. Л. М. Карамушка ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 222 с. : табл. + 1 додатки 61 с. - Бібліогр.: с. 200-222 (235 назв).

Анотація: У дисертації теоретично обґрунтовано й експериментально вивчено організаційно-психологічні чинники вибору копінг-стратегій керівниками закладів загальної середньої освіти. Розкрито сутність організації, особливості закладів загальної середньої освіти як освітніх організацій, зміст управлінської діяльності

Розділ 3. Дисертації 2021 року

керівників цих закладів в сучасних умовах. Визначено зміст копінг-стратегій керівників закладів загальної середньої освіти, які являють собою сукупність когнітивних, емоційних та поведінкових зусиль, спрямованих на подолання труднощів в процесі здійснення управлінської діяльності в умовах професійного стресу. Охарактеризовано організаційно-психологічні чинники мікроівня, які можуть впливати на вибір керівниками копінг стратегій.

Ключові слова: освітні організації, заклади загальної середньої освіти, керівники, копінг-стратегії, види копінг-стратегій, організаційно-психологічні чинники вибору копінг-стратегій, організаційний розвиток, задоволеність організацією, стиль управління, активність, оптимізм, тайм-синдром менеджера, тренінгова програма.

Соловова Тетяна Іванівна

Особливості розвитку мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра [Рукопис] : дис. ... доктора філософії: 053 / Т. І. Соловова ; наук. кер. Б. М. Ткач ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. - Київ, 2021. - 198 с. : табл. + 1 додатки 50 с. - Бібліогр.: с. 177-198 (239 назв).

Анотація: Дисертацію присвячено теоретичному обґрунтуванню й експериментальному вивченню проблеми розвитку мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра. За результатами теоретичного аналізу виокремлено основні наукові підходи до характеристики мовленнєвої компетентності особистості. Виокремлено вікові особливості дітей дошкільного віку, специфіка їх мовленнєвого розвитку. Схарактеризовано клінічні картини, діагностичні критерії розладів аутистичного спектра. Представлено риси мовлення дітей дошкільного віку з аутистичними розладами. Здійснено аналіз досліджень, присвячених діагностиці, корекції, розвитку мовленнєвої активності дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра.

Ключові слова: компетентність, мовленнєва компетентність, мовленнєва компетентність дошкільників із розладами аутистичного спектра, корекція, діагностика, програма, модель, почуття когерентності, салютогенетична спрямованість, психологічне здоров'я, психологічне благополуччя, задоволеність життям, автономія, життєстійкість, психологічні ресурси, самоприйняття, осмисленість, тренінг сприяння салютогенетичній спрямованості.

Іменний покажчик

- А**
- Абсолямова Л.М. 4
Андрієнко О.В. 64
Антоненко Т.Л. 19
Афанасенко В.І. 69
- Б**
- Балахтар В.В. 15
Балл Г.О. 8, 22
Баранова В.А. 54
Березюк Т.П. 85
Березянська В.В. 16
Біла І.М. 58
Блінов О.А. 37
Бондаревська І.О. 82
Бондарчук О.І. 25
Бурлачук Л.Ф. 11, 13
- В**
- Ванченко Л.В. 17
Васьківська С.В. 16
Вахнован М.М. 24
Виноградова В.Є. 58
Візнюк І.М. 38, 95
Вінничук І.П. 49
Власова О.І. 50, 63, 82
Волинець Н.В. 30
Волобуєва О.Ф. 90, 92
- Волошин В.М. 65**
- Г**
- Гайсонюк Н.А. 78
Гончаренко Н.А. 71
Гончарук О.В. 72
Горбатих В.В. 25
Григор'єва С.В. 72
Грись А.М. 41
Губенко О.В. 31
Гульбе О.А. 32
Гуцол К.В. 56
- Д**
- Дембицька Н.М. 81, 82
Демида К.Є. 78
Долинний С.С. 95
- Є**
- Євдокимова Н.О. 26
- З**
- Завязкіна Н.В. 11,
Заїка І.В. 55
Зброжик Є.В. 73
Зеленська З.П. 85
Зінченко Т.П. 79

- І**
- Іваннікова Г.В. 66**
- Ігнатович О.М. 20**
- К**
- Каліщук С.М. 59**
- Калязіна Т.В. 25**
- Карамушка Л.М. 38, 53, 54, 55, 93, 94, 98**
- Карамушка М.І. 50**
- Католик Г.В. 21, 39**
- Кириллов Д.В. 74**
- Кириченко В.В. 59**
- Клочко А.О. 93**
- Коваленко Ю.В. 42**
- Кодлубовська Т.Б. 36**
- Кокун О.М. 28, 36, 51, 80, 98**
- Коломінський Н.Л. 86**
- Колярова А.О. 9**
- Компанович М.С. 39**
- Кондратенко Л.О. 44, 91**
- Костенко О.Р. 86**
- Костюк О.В. 40**
- Кравчук С.М. 80**
- Креденцер О.В. 53**
- Крива Н.Л. 87**
- Кряж І.В. 29**
- Курбатова А.О. 67**
- Кушнєрєва А.М. 75**
- Л**
- Ладивір С.О. 25**
- Лантух І.В. 32**
- Левицька І.М. 96**
- Литвиненко О.О. 61**
- Литвинчук Л.М. 19, 49, 79, 95**
- Лич О.М. 60**
- Ложкін Г.В. 15, 48**
- Лозова О.М. 61**
- Лукомська С.О. 27**
- Луньов В.Є. 40, 72, 74**
- Лящ О.П. 46**
- М**
- Мазяр О.В. 62**
- Максименко К.С. 5, 12, 24**
- Максименко С.Д. 4,6,7,11, 21, 31, 33, 37, 40, 42, 45, 52, 60, 64, 67, 70, 73, 75, 83, 89, 97**
- Максимов М.В. 83**
- Максимова Н.Ю. 17, 75**
- Максьом К.В. 43**
- Малишева К.О. 14**
- Маскалева Л.А. 26**
- Маслюк А.М. 33**
- Мельник О.В. 27**
- Мельник Ю.В. 35**
- Мещеряков Д.С. 27**

Михальська С.А. 48
Могіляста С.М. 88
Моляко В.О. 59, 62, 68
Москаленко В.В. 43
Музика О.Л. 72
Мустафаєв С.М. 17
Мушкевич М.І. 48
Н
Науменко О.А. 67
Новосядла О.М. 81
Носенко Е.Л. 10
О
Онісковець Б.І. 97
Опанасенко Л.А. 50
Отенко С.А. 97
П
Павелків В.Р. 21
Павелків Р.В. 85, 90
Павленко О.В. 9
Павленко Т.В. 51
Павлюк М.М. 22
Панасенко Н.М. 76, 85, 88
Папуча М.В. 52
Паршак О.І. 95
Підлісна С.В. 89
Пилипчук Л.С. 12
Пінчук О.В. 18
Пірен М.І. 15
Піроженко Т.О. 48
Плескач Б.В. 77
Подшивалкіна В.І. 5
Позднишев Є.В. 15
Попелюшко Р.В. 70
Проскурня А.С. 13
Пугачов Д.Л. 44
Р
Раєвська Я.М. 41
Рибалка В.В. 20
Ригель О.В. 96
Рудницька С.Ю. 9, 22, 78
С
Сабліна Н.В. 28
Садова М.А. 5
Самощук О.П. 68
Сардарзаде С. 14
Сергєєнкова О.П. 23, 59
Сердюк Л.З. 34, 63, 66, 67, 97
Сіраковська О.Б. 98
Смульсон М.Л. 27, 46
Снігур Ю.С. 98
Сокур А.В. 10
Соловова Т.І. 99
Старков Д.Ю. 75
Столярчук О.А. 23

Супріган А.О. 45

Т

Тепляков М.М. 5

Терещенко К.В. 94

Ткалич М.Г. 79

Ткач Б.М. 11, 99

Ткаченко О.А. 63

Турбан В.В. 65

Туриніна О.Л. 86

У

Удод М.О. 76

Уркаєв В.С. 77

Ф

Федик А.О. 90

Федько О.О. 52

Філь О.А. 17

Х

Хартман О.Ю. 87

Хомич І.С. 90

Хоружий С.М. 18

Ц

Цимбаленко О.О. 91

Ч

Чемеринська Д.І. 19

Чепелєва Н.В. 19, 56

Чиркова Т.І. 45

Чиханцова О.А. 63

Чорний А.М. 92

Чухраєва Г.В. 6

Ш

Шамич О.М. 34

Швалб Ю.М. 9, 30, 35, 45, 50

Швець О.М. 69

Ширяєва Л.М. 71

Штих І.І. 52

Ю

Юдіна А.В. 81

Я

Яблонський А.І. 7

Яковицька Л.С. 8

Яковлева Н.Ю. 40

Яновська С.Г. 29

Зміст

РОЗДІЛ 1. Дисертації 2019 року	4
Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.....	4
Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19. 00. 01 – загальна психологія, історія психології.....	9
Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.04 – медична психологія	11
Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.04 – медична психологія	12
Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи	15
Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидат психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи	16
Дисертації на здобуття наукового ступеня доктор психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія	19
Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.....	24
Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.10 – організаційна психологія; економічна психологія	29
РОЗДІЛ 2. Дисертації 2020 року	
Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.....	30
Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.....	35
Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.02 – психофізіологія	36
Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.04 – медична психологія	37
Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.04 – медична психологія	39
Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія	41
Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія,	

психологія соціальної роботи	42
Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія	46
Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія	49
Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.10 – організаційна психологія, економічна психологія	53
Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.10 – організаційна психологія, економічна психологія	54
Дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.....	56
РОЗДІЛ 3. Дисертації 2021 року	
Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.....	58
Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.....	64
Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.04 – медична психологія	70
Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.04 – медична психологія	71
Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія, психологія соціальної роботи	78
Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія	82
Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія	85
Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.10 – організаційна психологія; економічна психологія	93
Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.10 – організаційна психологія; економічна психологія	95
Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.....	95
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	100
ЗМІСТ	104